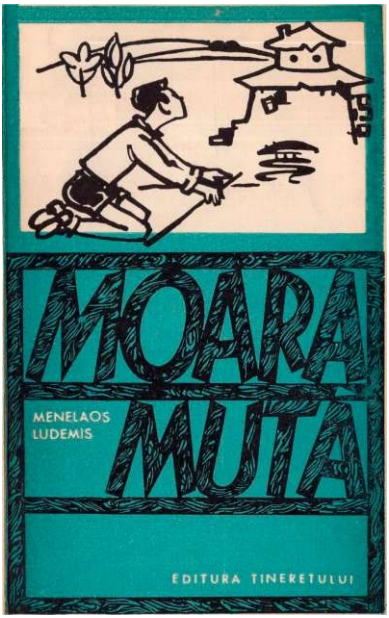

MENELAOS LUDEMIS MOARA MUTĂ
Copertă şi ilustraţii: TANASIS FAPAS
MENELAOS LUDEMIS

În româneşte de DORINA ANTON-TALAZII
EDITURA TINERETULUI

CAPITOLUL I

Într-adevăr, mare bătaie de cap sunt şi jocurile în vremurile astea. Cu ce să te joci? Jocurile copilăreşti s-au terminat. De altfel, nici nu erau de noi. Erau create doar pentru copii. Acum trebuie să-ţi storci cu adevărat mintea ca să născoceşti altele mai „serioase”, dar nici astea n-or

să mulţumească pe nimeni. Cei care au împlinit 14 ani îşi dau aere de om „mare”. Poartă pantaloni lungi şi se căznesc să-şi mai îngroaşe măcar puţin glasul. Ţi-e silă să-i vezi! Eu zic că decât să fii mare şi să te porţi atât de caraghios, mai bine să rămâi copil.

Ce frumos ar fi să poţi născoci un joc care să fie şi joc, dar şi potrivit vârstei tale! Cum ar fi… călăreţ pe un cal adevărat, sau căpitan pe un vapor cu fum. Dar ce tot vorbim? Fum, astăzi, nu iese nici pe ogeacurile caselor. Asta pentru că lemnele au dispărut. Câte au mai fost le-au trimis în… călătorie. Unde? Nimeni nu-ţi explică clar. Cică „pentru război” – spun ăi mari. Dar ăi mici nu înţeleg nimic. Ăştia numai un singur lucru ştiu: că nu se pot juca ca mai-nainte, că în casele lor s-a cuibărit frigul şi posomoreala, că au dispărut din prăvălii untdelemnul, brânza şi măslinele, că chefliii s-au lăsat de petreceri şi că lăutarii, în loc să sufle în clarinete, suflă în pumni ca să se încălzească. Numai asta ştiu şi văd copiii. Şi încă ceva: că odată cu războiul ăsta, toate lucrurile şi-au pierdut farmecul. Jocurile vechi nu le mai dau nicio plăcere. Şi nenorocirea este că acum nu poţi născoci altele. Dar chiar de ai fi putut, ar fi fost zadarnic. Pentru că ce satisfacţie ţi-ar putea oferi un joc dacă nu se va opri un om matur să ţi-l admire?

Bătrânii s-au înfofolit în cojoacele lor, gândindu-se într-una; şi din când în când scuipă. Cât despre băbuţe, mai bine să nu vorbim; tot tuşesc şi blestemă.

Dar mai este încă ceva, ce n-au putut copiii să înţeleagă. O dată ce războiul este atât de rău, de ce l-au lăsat să vină? Pentru că – după cum se vede – războiul n-a venit singur. Cineva tot l-a adus. Dar de ce nu-l alungă tocmai dincolo, peste hotarele lumii? Şi boala vine singură, dar o gonesc cu tot felul de leacuri. Dar şi războiul, o să-mi spuneţi, îl gonesc cu puştile, cu tunurile. Asta e războiul…

Într-adevăr, sunt prea încurcate toate aceste lucruri pentru minţile încă necoapte ale copiilor. Apoi, acum niciunul din cei mari nu avea timp sau răbdare să le explice. Erau preocupaţi de lucruri mult mai complicate.

Un singur lucru era de netăgăduit: că dintre toate relele ce au năpădit lumea copiilor, ăsta era cel mai mare. Mult mai mare şi mai rău decât poveştile de groază. Aici trebuie să spunem că poveştile pe care le ştiau copiii le erau povestite de cei mari. Numai despre război nu le povestea nimeni nimic. Dar poveşti ştiau, şi încă destul de multe.

Poveşti scrise, cu desene şi ilustraţii, doar un copil citise în sat: Fotis Triarhis. Dar, ca să fim sinceri până la capăt, Triarhis nu se născuse aici. A venit cu familia de pe alte meleaguri şi a poposit în casa bunicului, morar de meserie. Nu era un copil bogat Fotis şi nici cu sănătatea nu o ducea prea bine. Era însă isteţ şi demn. Slăbuţ la trup şi cu ochi negri, gânditori. Purta haine cârpite, cu petice pestriţe. Foarte rar erau pe măsura lui. Iarna, de cele mai multe ori, era îmbrăcat într-un cojoc vechi al bunicii care a murit. Sunt vreo doi ani de atunci.

Era străin de locurile astea. Venise aici dintr-un loc îndepărtat, despre care localnicii nici nu ştiu unde se află. Este, bineînţeles, notat pe hartă, dar în hărţi toate oraşele sunt la fel: un punct, iar alături un nume. „Platamon”, aşa se numea oraşul în care născuse Fotis. Ai să mă întrebi acum: „Ce, Platamon este oraş?” De ce nu! Pe

Lângă satul ăsta în care locuieşti acum este oraş, şi încă unul mare.

Când Fotis era mic de-o şchioapă, tata îl lua şi venea ici în satul natal al mamei. Minunate erau călătoriile astea, chiar dacă durau puţin! Pentru bunicul lui, Pascos, tot timpul cât şedeau la el era o sărbătoare adevărată. Golea coteţul de găini ca să-i cinstească. Îi rămăsese la inimă ginerele lui, Triarhis.

— Ia uitaţi-vă, măi! spunea consătenilor lui. Aşa un bărbat a meritat Constandula mea. Aur curat nu altceva. Respectă pământul pe care calcă şi pâinea pe care o mănâncă. Nu glumă. Până şi furnicii îi recunoaşte dreptul ei. Unu’ singur a avut Platamonul, şi pe ăla l-a luat fata mea.

— Dar ce, ginerele meu, care este tot din Platamon, este rău? îl contrazise un consătean. Cum poţi să spui că a

avut doar unul?

— Ei, bine, hai să spunem că a avut doi, ca să nu-ţi stric cheful! Taci acum!

De fapt bătrânul Pascos n-avea urmaş direct. Răposata nu i-a dăruit niciun copil; când i-a murit fratele de tânăr, fata lui, Constandula, a rămas orfană; a luat-o moş Pascos şi a crescut-o ca pe fata lui. Când oamenii îi spuneau „nepoata”, se supăra.

— Care nepoată, mă? zicea, Constandula-i fata mea, şi apoi i se adresa: Ia spune, cine-i tăicuţul tău?

— Tu, unchiule.

— Acum ai făcu i-o de oaie.

Fotakis de mic copil fusese cam bolnăvicios. Peste tot stăpâneau frigurile. Ca o lămâie era de gălbejit. Dar de deştept… făcea cât doi.

— Să vă trăiască, fiii mei! Să vă bucuraţi de el. Şi degrabă doctor. Într-un ceas bun… spunea cu mândrie bătrânul Pascos.

— Nu vreau să mă fac doctor, se supăra Fotakis.

— Dar ce? Doamne fereşte!

— Nu vreau. Doctorii poartă rochii albe şi seamănă cu femeile.

Bunicul se strâmbă de râs:

— Ia te uită, cum de nu m-am gândit! Şi ce vrei să devii, măi giuvaierule?

— Călăreţ!

Bunicul îşi răsucea mustaţa:

— Călăreţ, hai? Ei, bravo! Bineînţeles, asta nu este o meserie, dar este o mândrie. Uite, aşa ne trăim noi viaţa: călare.

Da. De fiecare sărbătoare mai mare tata obişnuia să vină în satul soţiei lui. Un sat sărac, amărât, care altă recoltă decât oameni buni nu avea. Grâu avea puţin. Şi porumb la fel. Numai fructe avea multe, şi dulci.

Îşi aminteşte acum Fotakis, ca într-un vis tare îndepărtat, cum tatăl lui, de fiecare dată când venea aici, pleca la nişte prieteni, cu care tăifăsuia atâta, încât uita şi de mâncare. Unul dintre aceştia, unul cu mustăţi negre şi

ochi gânditori, nu se dezlipea niciodată de tatăl lui. Se deosebea de toţi ceilalţi. Nu pentru că de câte ori venea îi aducea lui Fotakis tot felul de bunătăţi – şi ceilalţi îi aduceau – dar pentru că vorbea parcă mai blând. Se numea Tulupas. (Dacă l-ar vedea acum Fotis sigur nu l-ar mai recunoaşte.)

— Am şi eu un băiat ca tine, îi spuse într-o zi lui Fotakis. Am să-l aduc o dată ca să-l cunoşti. Acum este la nişte rude în satul vecin. Cum se întoarce, îl aduc să vă împrieteniţi. îl cheamă Arghiris.

Dar într-o noapte a bătut cineva furios în uşă. Mai s-o spargă. Tata s-a sculat neliniştit. Câţiva oameni, cu voci groase, cu feţe aspre, încruntaţi, i-au pus pistoalele în piept. Asta a fost tot. De atunci Fotakis nu l-a mai văzut.

De ce l-au luat? Unde l-au dus? Ce voiau să-i facă? Asta n-o ştia nimeni. Poate că ştiau, dar lui nu-i spuneau. Nici chiar mama. Mama, din ziua aceea, ştia numai să plângă. Şi altceva nimic. Să plângă şi să se gândească adânc, adânc… Şi cutremur să fi fost, şi acoperişul de-ar fi căzut, mama ar fi rămas întotdeauna nemişcată. Şi gânditoare.

Aşa s-a scurs anii. „Cine stă arestat?” se întreba el în gând. „Hoţii”, îşi răspundea singur tot în gând. Când a întrebat pe bunicul şi pe mama lui, aceştia au dat din umeri. Poate că nici ei nu ştiau. Unii mai degrabă lăsau să se înţeleagă că e hoţ. Aşadar, Spilios Triarhis era hoţ. Şi dacă lucrurile stăteau aşa, atunci el era fiu de hoţ. Să te văd acum, Fotis, cum trăieşti cu o aşa ruşine în spate. Hai să te văd dacă ai curajul să priveşti copiii drept în ochi! Nu îndrăznea să scoată nici măcar nasul din casă.

Credea că copiii şi-ar fi lăsat imediat jocul şi l-ar fi arătat cu degetul:?, Uite-l! Asta este fiul hoţului, pe el, băieţi!”

Acum spuneţi-mi şi voi, viaţă este asta? Să nu poţi să ieşi şi tu ca toţi copiii pe uliţă, să năduşeşti de atâta alergătură la joacă, să te prăfuieşti, să-ţi mototoleşti hainele…

Copiii, la rândul lor, ocoleau tovărăşia lui. Şi, când el

încerca să se apropie de ei, îşi întrerupeau jocul şi plecau. Dar nu pentru că era sărac. A, nu pentru asta! Altul era motivul. Uite, aflaseră şi ei de nu ştiu unde că taică-său ar fi hoţ. Pentru asta. Pe tatăl lui nu-l văzuse, fireşte, niciun copil, pentru că de ani de zile – se spune – putrezea în închisoare. La drept vorbind, aşa-i trebuia. Cine l-a pus să-şi lase ogorul şi să se ţină de hoţii? Domnul învăţător spunea în fiecare zi: „Munceşte, ca să mănânci!” Nu spunea: „Fură, ca să mănânci!” Şi avea dreptate. Cine fură ca să mănânce, este băgat în puşcărie, unde înghite mucegai până se satură. Aşa că nici copiii nu se grăbeau să se joace cu „feciorul hoţului”. Pentru că, da, aşa l-au poreclit pe sărmanul Fotis: „feciorul hoţului”. În sinea lui, Fotis se revolta, lupta să alunge această idee. Era cu neputinţă ca taică-său să fie hoţ. Nu! Nu se putea… nu se putea! Ştia el ce fel de oamenii sunt hoţii. Văzuse el odată… Uite, aveau nişte ochi de pisică. Întocmai. De pisică. La fel cu ochii pisicii pe care au avut-o odată în casa lor. O numeau chiar „Hoaţa”. Zău, ciudată mai era această pisică! ziceai că s-a născut numai pentru hoţie. Puteai să-i pui în dreptul mustăţilor cel mai gustos peşte. Nu-l atingea. Dar cum dădeai să pleci, se repezea şi-l. fura.

Fotis de multe ori se hotăra să deschidă vorba despre taică-său. Voia s-o întrebe pe maică-sa dacă este adevărat, dar ea îi tăia vorba şi-l trimitea să se spele pe picioare.

— Mi le-am spălat, îi răspundea. Uite, chiar acum am trecut pe la pârâu şi mi le-am spălat.

— Hai, du-te să le speli încă o dată!

Pe lângă sat trecea un râu adânc şi mut. Avea o apă curată, limpede ca o oglindă. Acolo îl trimitea maică-sa să se spele. Ei, hai acum de te-nţelege cu ea!

Câteodată Fotis lua hotărârea să se agaţe zdravăn de fusta ei şi să n-o lase să plece până nu i-o spune. E adevărat că taică-său era hoţ? Dar când o vedea aşa de obosită, îi era milă de ea. Da, era foarte obosită mama lui. Muncea din greu pe la case străine. Şi-i ieşea sufletul până făcea rost de o bucăţică de pâine. De prea mult spălat, mâinile îi erau mereu aspre, albicioase, chircite şi crăpate.

Mai ales când îl mângâia, simţea cum îl înţeapă mâinile ei crăpate. De-ar fi fost tatăl lângă ei, n-ar fi lăsat-o să se chinuiască aşa. Ar fi luat tot greul asupra lui şi n-ar fi umblat mama din uşă-n uşă, cerşind de lucru.

Dar, vezi, tatăl nu era aici. Zăcea în puşcărie. Blestemată să fie puşcăria asta! Să nu ai un prieten, să nu ai tată, să ai doar o mamă slabă şi tristă… Şi după toate astea să mai vină şi războiul. Fotis nu ştia ce-i acela război. Nu ajunsese încă în satul unde locui-a acum şi nu-i văzuse faţa hidoasă. Dar bătrâna Timiula, vecina lor, spunea că războiul e atât de mare, încât o să acopere lumea întreagă. Aşa că, vrând-nevrând, o să ajungă şi aici. Nimeni nu i-a explicat lui Fotis cum arată războiul. Dar el i-a schiţat singur chipul. Era greoi, încărcat cu foc şi fiare; şi se hrănea cu sânge. Dar de ce nu-l omorau? Cum de-l lăsau aşa, slobod, ca să soarbă sângele lumii? Dar parcă e atât de uşor să te lupţi cu ditamai războiul… Fotis ar fi vrut s-o întrebe mai multe pe bătrâna Timiula, dar nu prea o avea la suflet. În fiecare zi ea striga că nu poate suferi copiii, pentru că îi fură vara prunele. Continua însă să-i fie nesuferită şi iarna, cu toate că nu mai avea prune, pentru că, zicea ea, îi cotonogeau pisicuţa albă, cu un nume mângâietor şi ochi vicleni. De aceea, spunea, i s-a făcut lehamite de toţi copiii laolaltă şi nu mai avea ochi să-i vadă. Dacă se-ntâmpla s-o salute vreunul, îl privea atât de aprig, încât acesta nu mai îndrăznea nici să treacă pe lângă ea altă dată. Dar parcă cu cei mari se împăca mai bine? În acelaşi chip se purta şi cu ei. Îi tot ocăra zicându-le: zăpăciţi, netrebnici, nenorociţi.

Îi plăcea mai mult să vorbească, zicea, singură decât cu ei, sau cu o găină neagră, cu pene strălucitoare, care îi era cea mai bună prietenă.

Într-o seară, mama lui Fotis a chemat-o să mai schimbe o vorbă cu ea.

— Vorbă ai spus? întrebă Timiula răstit. Nu, fii sănătoasă! Tot ce am de spus, mi-l spun mie. Aşa e mai bine. Cată-ţi de treabă!

Sărmana mamă! O apăsa singurătatea şi voia să

schimbe şi ea vreo două vorbe cu un suflet de om. Fie chiar şi cu bătrâna Timiula, „Ursuza”, cum au poreclit-o copiii. Dar ea nici nu se gândea. Aceeaşi sete de tovărăşie îl chinuia şi pe Fotis. Ştii ce înseamnă să n-ai un prieten cu care măcar să te certi? Tare îi plăcea de unul: Arghiris Tulupas. Locuia la marginea cealaltă a satului. La toate era primul Arghiris. Până şi la fugă, „lapte gros” şi „ţurcă”. Când se întorcea de la şcoală, Arghiris trecea întotdeauna prin faţa casei lor, dar niciodată nu i-a făcut cinstea să-l salute.

Îi părea tare rău lui Fotis, pentru că dintre toţi copiii satului pe el şi-l dorea prieten, pentru că dintre toţi părea cel mai bun, cel mai curajos. Păcat. Şi era Ijolnav! Şi avea atâta nevoie de prietenie… La şcoală, unde ar fi putut să-şi facă vreun prieten, nu-l mai primeau. Învăţătorul ar fi vrut, dar era fricos. Iarna trecută l-a primit aproape o lună, dar s-au revoltat câţiva părinţi, care erau prieteni cu jandarmii, şi a fost nevoit să-l dea afară; cică nu voiau ca odraslele lor să meargă la aceeaşi şcoală cu băiatul lui Spilios Triarhis. Mereu tatăl lui era la mijloc. Dar ce grozăvie a făcut, de-i sta mereu ca o piedică în drum?

Păoat! Şi tare-i mai plăcea cartea! Era fruntaş la învăţătură. Toţi recunoşteau aceasta. Încă un an să mai fi stat şi l-ar fi întrecut până şi pe învăţător.

Acum trece doar pe lângă şcoală. Aude ciripitul copiilor şi ochii i se umplu de lacrimi. Ca să se consoleze de această amară singurătate, s-a pus pe citit… Şi citea încă o dată cărţile pe care le citise. Citea şi invidia toţi copiii care trăiau în lumea basmelor. Acum era însă nevoit să se despartă până şi de ei, pentru că, iată, a aflat că vine războiul… şi o să-i ardă cărţile. Aşa crede el. De aceea le-a ascuns şi a rămas singur, singur de tot. Acum umblă haihui şi se distrează cu nişte jocuri serbede. Le-a scornit singur, ca să nu se spună că nu mai face nimic. Ce fel de jocuri? Mai bine să nu mai vorbim. Poftim, vânează muşte şi le rupe aripile; sau prinde furnici şi le pune să se lupte. Spuneţi, vă rog, jocuri sunt astea pentru Fotis Triarhis? De aceea le-a părăsit şi pe acestea şi nu mai face nimic, îşi

poartă doar mâhnirea şi se duce la râu. Primitor mai e şi râuleţul ăsta! Este ultimul lui prieten. Acolo se duce şi-şi petrece orele lui de singurătate şi aruncă în el beţişoare şi bărcuţe de frunze. Dar se-ntâmplă uneori ca şi el să se tulbure, să se învolbureze mânios, şi asta îl înspăimântă. De-ar fi avut un cal! în ultima carte s-a întâlnit cu un băiat care avea un cal. Şi unde mai pui că era alb, şi vorbea ca un om. Adică nu vorbea, dar înţelegea tot ce i se spunea şi necheza. Poftim, dă-mi un astfel de cal şi ia-mi o sută de câini! Pentru că dacă ai un astfel de cal, ce nevoie mai ai de câini? O să mă întrebaţi: „E rău să ai un câine? E cel mai credincios prieten care noaptea păzeşte casa de hoţi”. Na, acum când a spus „hoţi”, iar şi-a amintit de taică-său. Ah, de ce să-i facă el una ca asta? Cum de şi-a lăsat băiatul să înfrunte singur atâta ruşine?

Ori de câte ori îşi amintea de aceste lucruri, părăsea râul şi se întorcea posomorât în sat, cu nădejdea că o să găsească ceva care să-i uşureze sufletul. Dar ce să găsească într-un sat atât de mic? Nu. Pentru Fotis satul acesta nu mai avea nicio taină. Avea prea puţine ciudăţenii.

Bătrâna Timiula spunea că în sat există o casă cu stafii. Din casa asta, la miezul nopţii, se auzeau strigăte. Toţi copiii credeau că aşa este, deşi niciunul n-a ieşit în miezul nopţii să le audă cu urechile lui. Dar Fotis nu credea nimic. A vrut o dată chiar să iasă în toiul nopţii ca să se încredinţeze singur, dar maică-sa nu i-a dat voie.

Un alt lucru ciudat al satului era şi un copac crescut pe un alt copac de alt soi. Odată, se zicea, sub acest copac au poposit nişte ţigani, care au pus o ursoaică să joace „apoi o maimuţă care s-a căţărat pe toiagul stăpânului şi şi-a admirat mutricica într-o oglindă.

Fotis se gândea cu ciudă că n-a fost şi el atunci, săvadă ursul jucând şi maimuţa cu oglinda. Acum au dispărut din sat toate aceste bucurii. Acum aproape fiecare gospodar scotoceşte prin ladă să găsească puţin mălai ca să-şi hrănească copiii. Seara toţi se retrag devreme.

Iarna aceasta este mai usturătoare, şi vântul te taie

ca o sabie ascuţită. Înfofolit în haina găurită a lui taică-său, cu nasul lipit de geam, Fotis privea lumea. Copiii, afară, se dădeau pe gheaţă şi se băteau, chiuind, cu bulgări de zăpadă.

Ar fi vrut şi el să se joace cu ei. Dorea asta tare mult „deşi afară era un ger năprasnic. Dar ştia că dacă va încerca să se apropie, copiii vor părăsi jocul şi s-ar fi dus mai încolo. Uite, chiar în clipa aceasta Arghiris trece prin faţa lui. E înfofolit într-un şal de-al maică-sii. Se pare că s-a îmbrăcat aşa ca să se apere de bulgări. Arghiris era chiar de vârsta lui. Numai că arăta puţin mai plin. Zilele trecute mai că nu s-au ciocnit nas în nas. Arghiris se întorcea de la şcoală. Cât despre ceilalţi, ca să fim sinceri, nu-i păsa prea mult de ei. Avea şi el mândria lui. Îi întorceau ei spatele? Le întorcea şi el! Dar cu Arghiris era altceva. În faţa lui mândria i se frângea. îl ştia un băiat curajos, şi de aceea voia să fie prieten cu el. De mult voia să-l oprească în drum şi să lege cu el o discuţie. Dar cum să facă? Pentru cei mari e uşor. Scot câte o ţigară, o bat de vreo două ori de pachet ca să se aşeze tutunul şi apoi se opresc:

— Vă rog, îmi permiteţi să aprind?

— Cu plăcere… i se răspunde.

Şi imediat începe discuţia.

Dar Arghiris, după cum ştim, nu fumează şi nici Fotis, fireşte. Atunci?

Da, mai e încă un mijloc de a intra în vorbă cu cineva: ceasul.

— Vă rog… cât aveţi ceasul?

— Cu plăcere…

Şi discuţia se înfiripă. Dar mici Fotis şi nici Arghiris nu aveau ceas. Ce-i de făcut? Să aştepte ca Arghiris să crească până o să aibă ceas sau o să fumeze? Dar până atunci ar fi crescut şi Fotis. Atunci n-o să mai aibă nevoie numai de prietenia lui.

Nu. N-o să aştepte de loc. Într-o zi îşi ia inima în dinţi şi-l opreşte. Dar până să apuce să-i vorbească el ceva, i-a vorbit chiar Arghiris:

— Ei, îi spuse, ce mă priveşti aşa?

Fotis s-a pierdut. Niciodată nu s-ar fi aşteptat la o asemenea purtare. S-a roşit şi i-au pierit cuvintele.

— Nimic… îi spuse.

— Păi, atunci… de ce te zgâieşti?

— Uite… zise Fotis, şi nu putut să continue, voiam să ne spunem… bună ziua.

Arghiris l-a privit foarte rece:

— Nu-i nevoie, îi spuse, şi se depărtă.

Acum se joacă acolo, afară, cu ceilalţi şi nu se gândeşte de loc că în dosul unui geam îngheţat stă Fotis şi-l invidiază. De fapt nu-l invidiază numai pe el. Pe toţi.

E duminică şi copiii nu au şcoală.

Puţin mai înainte a trecut pe acolo şi învăţătorul, ţinând un teanc de ziare pe care i le-a înmânat poştaşul. E un bătrânel cumsecade, liniştit. Dar se teme de jandarmerie.

Fotis nu-l socotea prea vinovatt. I s-a ordonat să-l dea afară din şcoală. Ce putea să facă un învăţător bătrân, care mai e şi bolnav?

Azi e duminică… Dar aceasta nu înseamnă nimic pentru Fotis. Pentru ceilalţi copii, da. Ei toată săptămâna stau închişi în şcoală. Duminica e toată a lor. Să nu profite de ea? Sunt copii care nu se duc nici să mănânce, iar mamele lor sunt silite să iasă în drum şi să-i caute.

Fotis stă încremenit la geam şi-i priveşte. Cât s-ar mai juca şi el… Nu s-ar mai sătura de joc, mai ales că de când se ştie nu s-a prea jucat aşa cum îşi închipuia el. Casa îi era întotdeauna cufundată în tristeţe din cauza tatălui. De multe ori stătea şi se întreba: „Cum arată oare tatăl meu?” Nici măcar nu şi-l aminteşte. Era atât de mic atunci când l-au arestat… Şi trecuse atâta timp… Totul s-a stins încet, încet în amintire, încât nicio fărâmă, cât de mică, din figura tatălui nu i-a rămas. Da’ de loc. Uneori stă cu capul între palme şi încearcă să reconstituie clipele când tatăl lui îl plimba prin jurul morii bunicului, ţinându-l de mânuţa dreaptă. Îşi aminteşte de multe lucruri pe care le făceau împreună, dar – uite! – chipul lui i s-a şters complet din memorie.

Uneori, desperat, o întreba pe mama lui:

— Mamă, cum arată tatăl meu? Spune-mi, te rog. Uite, închid ochii şi încerc să-i văd gura, nasul, mâinile, dar degeaba.

— Fotis, nu e mai bine să-ţi vezi de treburile tale?

— Atunci spune-mi câţi ani aveam când l-au închis pe tata…

— Erai mic cât o gâgâlice, o fărâmiţă de om… Acum mă uit la tine… eşti mare…

Uneori Fotis stăruia cu înverşunare:

— Cum arată? o întreabă şi o tot întreabă pe maică-sa. Spune-mi… cum arată? Nu înţelegi că vreau să-mi recunosc tatăl… când o să mă întâlnesc cu el…

— Cum vrei să arate? îi răspunde ea întunecată. Ca toţi oamenii. Dar mai bine, zic eu, să te duci să te speli.

Uitucă mai era… O dată îi spunea că are mustaţă, altă dată că n-are de loc…

— Era înalt, mamă?

Maică-sa se posomorî din nou:

— Da… era… Şi ce-i cu asta? Ei… da, era. Dar ce-are a face? Acum taci!

Întotdeauna aşa îşi termina vorba: „Acum taci!” Şi când, mă rog, să fi vorbit? Să tacă… Uşor este? Dar ia treci în locul lui! Să te sufoce atâţia „de ce”, şi alţii să-ţi spună: „Taci!” Ah, cei mari nu observă nimic. De atâta timp Fotakis este mare, iar maică-sa nici n-a observat măcar. Cum să i-o spună? Să-i spună: „Mamă, uite, sunt mare! Mi-ai ascuns toate cheile inimii tale şi m-ai lăsat pe dinafară. Dar acum…”

Fotakis nu înţelege însă de loc de ce nu are voie să întrebe nimic despre tatăl lui. Şi ar fi avut atâta nevoie… Uite, ca apa, ca pâinea. De ce să-l învăluie pe tatăl lui cu atâta mister? încet, încet, mama lui, prin tăcerea ei, îl făcea să creadă că, într-adevăr, tatăl lui era hoţ. Dar dacă-i aşa, ce nevoie mai avea Fotakis de viaţa asta? Sufletul lui striga însă cu toată puterea: „Nu! Nu! Nu este, şi nici n-ar putea să fie tatăl meu hoţ. Niciodată, niciodată, niciodată!”

— Auzi ce-ţi spun, mamă? Niciodată!

Maică-sa s-a speriat. S-a repezit la el şi l-a cuprins în braţe.

— Ce se întâmplă, dragul meu Fotakis?

— Vreau să spun că tatăl meu nu e rău…

— Rău? Tatăl tău?

— Ei, atunci unde este? Cum este? Spune-mi!

— Nu ţi-am spus? Ţi-am spus.

— E înalt?

— Ţi-am mai spus. Da.

— Are burtă?

— Doamne fereşte!

— Are părul negru?

— Nu ştiu.

Pe Fotakis l-a pufnit râsul.

— Nu ştii? o întrebă cu ochi mari de mirare. Nu ştii cum arată tatăl meu? Tatăl meu? Atât de puţin ţii la el? Atât de puţin, încât ai uitat şi ce păr are?

— Părul albeşte, Fotakis, i-a răspuns mama amărâtă. Şi mai ales al celor de după gratii. Da. Albeşte şi cade.

— Şi ochii? Albesc şi ochii după gratii?

Mama a oftat:

— Nu. Nu, băiatul meu. Ochii se înroşesc jur-împrejur.

Fotakis privi în ochii mamei. Erau roşii. O îmbrăţişă.

— Mamă, măicuţă. Aşa plânge şi tata?

— Se poate, copilul meu.

— Şi atunci, când nu plânge, cum sunt ochii lui, albaştri?

— Nu, băiatule. Sunt căprui. Dulci şi blânzi, ochi castanii.

— Hai, acum, măicuţo, acum, când ai început, hai, spune-mi şi altceva. Spune-mi tot!

Dar mama amuţea din nou.

— Du-te şi te spală, îi spunea.

Şi se ducea de se închidea în odaia ei.

De-ar fi avut un prieten… Dar suntem nedrepţi, pentru că Fotis avea, da, avea un mare prieten. Pe moş Pascalis, bunicul din partea mamei. Dar şi cu el lucrurile

erau cam încâlcite. De câtva timp a dispărut şi el şi nimeni nu ştie unde-i. Cei mai mulţi cred că a murit. S-ar putea să fie şi el în închisoare. Parcă poţi să scoţi vreo vorbă de la ăi mari? Cum îi întrebi, amuţesc. „Unde-i moş Pascalis?” îi întrebi. Pascalis, Paseos îi spunea lumea, Pascalis Damalas, morar de profesie. Îşi avea moara în pădure şi măcina grăunţele satului. Pietrele morii lucrau încet, încet, ca nişte fălci de babă. Da, erau cam bătrâne, dar făceau treabă bună. Făină multă şi tărâţe puţine. Păi, da. Asta era marea fală a bătrânului. Când i se spunea de câte unul mai zorit: „Întârzii, moşule… tare întârzii!” el îşi scutura barba de făină şi le răspundea: „Da. Întârzii. E adevărat. Dacă vreţi treabă mai zorită, poftiţi la oraş. Acolo se macină cu motorul. Macină până-i zice peşte. Dar dacă nevestele or să vă frământe numai tărâţe, să nu fiţi supăraţi pe moş Pascalis”. Ce vorbă blândă avea bunelul! Acum s-a dus şi el. A murit? Trăieşte? Nu se ştie. Unii spun că a plecat departe… Alţii că a căzut în apa morii şi s-ar fi înecat. Nimeni nu ştie care-i adevărul. De când a venit războiul, toţi vorbesc încurcat şi nimeni, parcă intenţionat, nu vrea să-i spună adevărul. Maică-sa îşi încreţeşte fruntea. „Nu ne avem bine cu bunelul, îi spune, şi de asta nu ştiu pe unde umblă. Dar nu te teme, n-a murit”.

— Era şi el rău, mamă? întrebă Fotis.

Mama se gândeşte puţin:

— A… nu, nu Fotis. Nu era rău. Eu îs de vină că ne-am răcit. El avea o inimă de aur. Şi te iubea… mult… Dar iată că l-am amărât. Şi-a luat lumea în cap. Eu îs de vină. Şi nici nu ştiu unde se află. Vreau să-i trimit vorbă să se întoarcă. Să-i spun cât de mult îl aşteptăm amândoi.

— Da, mamă, fă-o, dacă poţi, că şi eu tare mult ţin la el.

— Ştiu… răspunse gânditoare mama.

Aşa treceau zilele. Şi aşa ar fi trecut. Dar într-o seară, când toate lucrurile şi vietăţile erau parcă amorţite şi dormeau, deodată, aşa cum se întâmplă în poveşti… Dar mai bine să povestim lucrurile amănunţit:

Era miezul nopţii, poate chiar şi mai târziu. Cineva a

bătut încetişor în geam. Mama dormea adânc. Lui Fotis îi fu milă s-o trezească. Dar de frică i s-a făcut inima cât un purice. A vrut să strige. Îi clănţăneau dinţii. „Cine-o fi? Cine-o fi la o oră atât de târzie şi pe gerul ăsta?” La geam bătaia se auzi din nou mult mai stăruitoare. Fotis se gândi să se ducă s-o trezească pe maică-sa. Nu se îndura însă să iasă din aşternut. Nu, nu era fricos. Dar din cauza acestor zile îngrozitoare, când toţi aşteptau să ajungă şi în casele lor războiul...

Îşi trase plapuma peste cap. Dar ciocăniitura se auzi din nou. Cine să fie oare? în asemenea zile numai oamenii răi bat pe la geamuri străine. Şi-i un ger... Riscai să-ţi pierzi dinţii doar dacă încercai să tuşeşti. Şi sufla un vânt... Mama încă de cu seară a spus că, gata, vântul ăsta o să smulgă toţi copacii din pădure. Dar nu asta era cea mai mare nenorocire, pentru că cel mai mult aveau de păgubit semănăturile, şi vapoarele care se luptau, singure, cu valurile şi furtunile.

Timpul trecea; ciocăniturile se tot înteţeau, şi mama dormea întruna.

— Măicuţă, îndrăzni să îngâne Fotis încetişor, ca nu cumva să audă cel care bătea în geam.

Dar mama nu se trezi, şi Fotis o strigă puţin mai tare. Mama se mişcă uşor.

— Ce-i? făcu în întuneric. Cine-i, Fotis? Tu ai btrigat?

— Cineva bate, mamă, spuse în şoaptă Fotis.

Da, chiar acum cineva bătu în geam. Mama rămase tăcută. Un ceas vechi care era pe masă mergea încet, ca un bou bătrân care rumegă.

— Nu-i nimic... îi spuse. Dormi! E trecut de miezul nopţii.

Fotis tăcu chitic. Bătaia se auzi din nou.

— Da... aşa se pare... încuviinţă mama. Şi se nelinişti şi ea. Da. E cineva care pe vremea asta probabil că îngheaţă afară. Nu te mişca! Acoperă-te şi taci! Mă duc să văd.

Se sculă, oftând de dureri, şi aprinse feştila opaiţului. Apoi se înveli într-o broboadă găurită pe care o avea din

timpurile mai bune, luă opaiţul şi ieşi. Deodată totul se linişti. Se auzi numai pentru o clipă, în depărtare, un lătrat şi apoi totul amuţi.

Fotis, dinăuntru, nici nu răsufla de frică. De ce nu se aude nimic? Cum de nu se întoarce mama? Nu cumva au răpit-o? Nu cumva a îngheţat acolo afară de ger şi acum e moartă?

— Mamă! ţipă Fotis. Şi apoi mai tare: Mamă! Mamă!

Se auziră paşi grăbiţi afară şi mama năvăli înăuntru, neliniştită:

— Ssst!... Fotis!...

Opaiţul era stins.

— Ce era, mamă?

— Ssst... nimic. Un... era o vieţuitoare rătăcită. Linişteşte-te! Acum a plecat.

Vocea îi tremura. Dar nu părea să-i tremure de frig, nici de frică. De aceea Fotis se linişti. Orice s-ar fi întâmplat, mama s-a întors... şi era vie... şi, curios, nu mai părea atât de obosită. Putea să jure pentru asta. Nu, nu mai părea atât de obosită. Deci putea să se culce din nou.

— Noapte bună! spuse.

— Ce? făcu mama.

— Nimic... am spus noapte bună.

— A, da, dragul meu, somn uşor.

Fotis trase plapuma peste cap şi adormi imediat. Dormea liniştit, cu o respiraţie regulată. Ceasul ruginit îi ţinea tovărăşie. Fotis nu-şi amintea să-l fi văzut când a fost nou.

Parcă fusese întotdeauna aşa bătrân ca bunicul şi întotdeauna harnic ca el.

Niciodată n-a uitat Fotis seara aceea. În sinea lui credea cu tot dinadinsul că ceva deosebit se întâmplase. Ceva deosebit care pentru prima dată se petrecea în casa lor. Nu era chiar atât de naiv ca să o creadă pe maică-sa că „o vieţuitoare rătăcită” bătuse în geam cu atâta stăruinţă. Nostim ar mai fi să se caţăre şi animalele pe pervazul ferestrelor şi să bată în geamurile caselor! O crezuse Fotis în seara aceea... Da... o crezuse, pentru că a vrut el să o

creadă. Se temea aşa de mult de singurătate, şi s-a bucurat nespus când a văzut-o că s-a întors vie, încât era gata să creadă şi alte minciuni.

Lumea întreagă era absorbită de război şi nimeni nu-şi pierdea timpul cu lucruri mărunte. Se auzise că în unele sate aşezate lângă gări sau şosele a şi ajuns. Mâine-poimâine va intra şi în satul lor.

Tare curios era Fotis să vadă ce mutră avea războiul ăsta! Era mare… mic? În cărţile de şcoală nu-şi aminteşte să-l fi văzut. Acolo se găseau ilustrate toate animalele şi fiarele. Leul, pantera, tigrul… Nicăieri Fotis nu a văzut fiara intitulată războiul. S-a supărat pe desenatori. De ce să nu-l deseneze şi pe el? Acum ar fi ştiut cum arată şi n-ar fi obligat să întrebe pe unul şi pe altul. Uite… bătrâna Timiula spune că e de fier. „Adică e maşină?” o întrebi. Dar ea te priveşte dispreţuitor, că-ţi vine să-i zici ceva urât. Apoi unii spun că războiul n-ar fi un om, o fiară sau o maşină, ci mai mulţi oameni îmbrăcaţi la fel, care omoară şi sunt omorâţi. Fie şi aşa. Toate acestea se vor lămuri când va ajunge războiul în sat. Dar ar fi de o mie de ori mai bine să nu ajungă şi să nu afle Fotis cum arată.

În clipa de faţă se gândeşte tot mai mult la noaptea aceea geroasă, cu bătăi în geam. Poate că nu era o vieţuitoare rătăcită, aşa cum a spus mama, ci războiul însuşi, care a trecut să dea de veste că soseşte. Dar de ce nu i-a spus mama? Ca să nu-l sperie? Ia te uită, cum de nu s-a gândit la asta! Ei, da. Asta era.

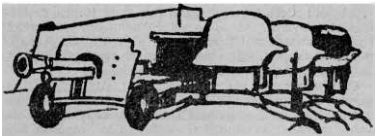

Da, da. Aşa era. Războiul nu era departe. Pândea la marginea satului şi într-o zi a intrat. Adică nu a intrat, doar a trecut prin sat. Dar asta nu înseamnă că Fotis nu i-a auzit răgetul. Da, era rău şi scotea nori de fum. Dar… ce era războiul în definitiv? Cum arăta? Ce chip avea? Dacă ar fi încercat Fotis să-şi explice totul cu de-amănuntul, s-ar fi

încurcat. De aceea a amânat pe altă dată. Acum toată atenţia lui se concentra la ceea ce vedea trecând pe lângă el. Şi nu era glumă. Nişte cetăţi de fier se rostogoleau singure pe nişte roţi… şi mugeau… şi deasupra lor se aflau nişte pistoale mai mari decât copacii. Putea să creadă cineva că erau elefanţi adevăraţi, doar că în loc de picioare aveau roţi. Mama însă a spus că astea nu se numeau pistoale… ci tunuri… şi că fiecare lovitură de-a lor ar putea omorî toţi copiii dintr-o şcoală. Pe aceste cetăţi stăteau pironiţi nişte oameni cu căciuli de fier, care priveau ţintă înainte. Erau tăcuţi ca nişte statui de piatră. Copiii s-au ascuns imediat în casele lor. Şi priveau războiul printre crăpături.

Atunci un om a spus că ceea ce trece de fapt nu era războiul, ci armata… Că nu este război când trece armata, ci numai atunci când ea se bate cu o altă armată… Atunci când cetăţile de fier se bat cu alte cetăţi de fier… Când lumea se acoperă de fum, pământul e plin de sânge… Câmpul se umple de bucăţele de carne omenească… Copiii rămân fără tată… Casele fără pâine. Uite, spunea, ăsta e războiul! Ceea ce trece acum este doar jucărie faţă de războiul adevărat. Da, aşa a zis. Şi omul era tare necăjit şi pentru atâta. Satul îl asculta cu atenţie şi îl credea ce spune. Cât despre copii, chiar de n-ar fi fost aşa, tot ce-au văzut era de ajuns ca să le îngheţe sângele.

Care va să zică aşa arată războiul! Aia care îl însoţesc sunt desigur oameni răi. Atunci de ce Stamatis Popotas, băcanul satului, le-a aruncat flori? De ce şi-a golit cămările prăvăliei de băuturi şi gustări ca să-i ospăteze? Şi unde mai pui că fiu-său, grăsanul de Botos, mai mătăhălos decât taică-său, îl ajuta la servit, mai sprinten ca oricând. Şi părea tare mulţumit că noii oaspeţi le calcă pragul.

Toate acestea Fotis n-a putut să le înghită. La prânz n-a mai putut rezista şi a deschis vorba:

— Bine, mamă… Nu, nu te teme! N-am să te întreb despre tata. Dar, spune-mi, dacă ar fi fost aici, la fel ar fi făcut şi el? I-ar fi cinstit şi el pe străini, aşa cum a făcut Popotas?

— Nu… răspunse mama, şi se mohorî. Şi apoi continuă mai duios: Nu, dragul mamei… niciodată! Şi dacă vrei să ştii, nu numai băcanul a făcut aşa. Altcineva a făcut şi mai rău.

— Cine, mamă?

— Ñolas Dalacas. El i-a întâmpinat la intrarea satului cu un drapel în mână şi a răguşit strigând: „Trăiască Hitler!”

— Cine mai e şi ăsta, mamă?

— Asta, dragul mamei, e o pacoste, tot ce e rău pe pământ… Este foametea şi frigul, groaza… şi războiul însuşi. Toate astea, şi încă de o mie de ori mai rău e Hitler, duşmanul tatălui tău şi duşmanul…

Acolo se opri brusc. Dar Fotis auzi, în sfârşit, ceea ce aştepta. Ceea ce îi cerea de atâţia ani: primul cuvânt frumos despre taică-său. Şi se strădui să nu-l uite. „Ce-o fi cu mama, de-a putut să-mi spună atâtea dintr-o răsuflare? Acum, dacă a început, trebuie să insist ca să-mi mai spună şi altele”. Dar ea şi-a dat repede seama.

— Hai, du-te acum să te joci! îi spuse.

— Nu… îi răspunse înţepat. N-am să te-ntreb despre tata. Dacă nu vrei, nu te întreb. Dar despre… bunic. Pot să te întreb despre bunieu’?

— Spune, făcu ea neliniştită, ce vrei?

— E adevărat că a murit?

— Nu. Trăieşte, dar a plecat pe alte meleaguri. Nu ştiu sigur unde. S-a dus să muncească ca zilier. Să strângă ceva bani ca să-şi repare moara care s-a stricat. S-a angajat acolo până în aprilie. În mai o să fie aici. Hai, du-te acum la joacă!

— Mamă… Cum i-ai spus ăluia care a pornit războiul?

— De ce?

— Vreau să-l ţin minte. Şi când mă fac mare să-l omor!

Mama a oftat:

— Ce copil viteaz am eu! Dacă nu s-o găsi vreunul să-l omoare până o să creşti tu, atunci va fi vai şi amar de noi.

— Şi lui Dalacas ce să-i fac? Dac-o fi să-l întâlnesc

vreodată în drum, ce să-i fac?

Mama se uită spre el mirată, dar şi surprinsă în acelaşi timp:

— Vezi-ţi de treabă acum! îl dojeni. Ai înnebunit? Să nu cumva să vorbeşti faţă de el vreo nechibzuinţă. Asta, dacă vrea, vine şi ne dă foc casei. Poate să aprindă tot satul. E de ajuns să vrea.

— Într-una pleacă şi vine, pleacă şi vine… Mereu e pe drumuri. Ce-o fi făcând?

— Se duce şi toarnă tot ce vede şi aude în sat. Se întâlneşte cu nişte cutre ca el şi cu zbirii blestematului ăluia despre care-ţi vorbeam.

— De-ai lui Hitler?

— Da, de-ai lui.

Fotis dădu să plece.

— Bine… spuse. Am să-l ţin minte!

— Să nu te mai aud că vorbeşti de omor! Eşti încă un ţânc.

— Bine… O să aştept să mă fac mare. Să cresc şi-o să vezi ce fac eu din mutra lui Dalacas!

— Ce-ai spus? făcu mama înspăimântată. Aşa te ţii de cuvânt? Stai să vezi! Am să te închid în casă ca să te astâmperi.

— Nu, mamă. Ţi-am mai spus. Nu acum. Când mă voi face mare. Atunci.

— Pe cuvântul tău?

— Da. Când o să cresc. Poate până atunci iese din închisoare şi tata, să vadă şi el ce-o să-i fac eu lui Dalacas!

Mama se linişti:

— Bine, îi zise. Du-te acum să te joci!

Această scurtă trecere a războiului prin sat a stricat voia bună a oamenilor. Ai zice c-a fost o molimă. Cei câţiva lăutari, care în zile de sărbătoare mai ales suflau în alămurile lor, înveselind satul, au încetat să cânte. „Mi-au făcut figura”, se plânge Popotas. Satul, care privise cu satisfacţie „figura” lăutarilor, ştia că el i-a chemat la prăvălie să cânte pentru soldaţii aceia străini, care au adus războiul. Iar ei, ştrengarii, după ce au mâncat gustările şi

au băut rachiul, şi-au luat clarinetele şi viorile şi s-au făcut nevăzuţi. „A, d-ăştia îmi sunteţi? făcu desperat Popotas. Staţi să vedeţi voi! Dacă nu vă predau eu la poliţie, pe mine nu mă cheamă Popotas”.

Fotakis se zgribuleşte şi cade pe gânduri. „Ia uite, măi, ce lucrurf!” Ce om, la urma-urmei, este Popotas ăsta. Cum a reuşit să găsească în el dragoste pentru oamenii ăştia? Fotakis a căutat şi n-a găsit în inima lui niciun pic. Dar de loc. Şi s-a liniştit, gândind că oamenii aceştia au venit pe lume fără să fie iubiţi de copii. Bine, dar băiatul lui Popotas aţi văzut ce-a făcut? Cineva a spus că fiul lui Nolas, adică Cocolis, a făcut şi mai rău. A bătut din palme când au trecut ei şi a strigat chiar „Heill”. Un cuvânt pe care niciun alt copil nu-l ştia. Când a învăţat limbi străine râiosul ăsta? Până mai ieri nu ştia nici să silabisească, iar dacă învăţătorului nu i-ar fi fost frică de tatăl lui, l-ar fi gonit din şcoală de mult. Da, îi era frică sărmanului învăţător. Fotakis s-a gândit mult timp la asta. Învăţătorului îi era frică de un tată… N-ar fi vrut niciodată să aibă un tată de care să se teamă învăţătorii. Niciodată. Se mai gândi o dată şi scrâşni din dinţi. „Nu, niciodată”.

Uite că iar a devenit mândru Fotakis. Nu. N-a auzit niciodată aşa ceva despre tatăl lui. Nimeni n-a auzit pe cineva spunând: „Mi-e frică de Spilios Triarhis!” într-adevăr, ce frumos era numele tatălui lui! Spilios Triarhis. Dacă ar fi avut alt nume, poate că nu l-ar fi iubit atât de mult. Bine că nu avea alt nume. Gândeşte-te, să se fi numit Fotis Popotas sau Fotis Dalacas. Şi să fi ieşit şi el la marginea satului şi să strige „Heill”. Ar fi scuipat în urma lui tot satul. Şi pe drept cuvânt. Pentru numele lui curat trăieşte omul şi îl păstrează toată viaţa cu drag ca pe o haină nepătată. Ia, de exemplu, numele lui Dalacas: Nolas Dalacas. Nume e ăsta? Să-l păstrezi şi să-l laşi moştenire copilului tău? Mai bine să-ţi pună în spate un sac cu gunoaie, decât să ai un asemenea nume de râs.

Fotakis stătea şi se gândea: „Cum este posibil: oameni mai răi decât lupii să aibă trăsături şi nume omeneşti?”

Între timp, încet-încet, trecea iarna şi venea primăvara plină de păsări. Şi de guşteri. Nişte vieţuitoare mici, verzi de tot, care fugeau de colo până colo, ca nişte frunze vii.

Copiii au aruncat cojoacele şi căciulile cât colo şi s-au avântat cu sete la jocurile lor. Numai Fotis nu avea ce face şi umbla de ici-colo trist şi singurel. De-ar fi fost aici bunicul! Uite, a sosit aprilie, a şi trecut… E gata-gata să se ducă şi luna mai, şi bătrânul Pascalis nu mai apare. Alt prieten nu avea, şi nici să-şi facă nu putea. Arghiris, cu răceala lui, i-a spulberat orice speranţă. Dar acum era atât de îndârjit, atât de tare îl dispreţuia, încât chiar de-ar veni Arghiris şi i-ar oferi, rugându-se, prietenia lui, Fotis tot n-ar accepta. Nu! Ca să se înveţe minte. Nu te joci, domnule, aşa de uşor cu mândria unui Fotis Triarhis! De-ar avea acum căluţul adevărat pe care-l visa… Să-i treacă, galopând, pe dinainte, umplându-l de praf! Dar de ce stă el acum şi visează căluţul? E cam mult pentru el, care n-are nici pâinea de toate zilele. Mai bine să găsească alt mijloc de a-i da peste nas acestui îngâmfat. Uite, să-l pedepsească trecând pe lângă el fără să-l ia în seamă, să fie mândru că stă deoparte de ceilalţi…

E uşor s-o spui, dar singurătatea nu-i de suportat.

Acum, Fotis hoinărea afară din sat. Se ducea departe, spre râu. Căuta tovărăşia copacilor şi a apei. Râul, în acest timp, îi apărea tulburat, gânditor. Curgea la vale neliniştit, rupând totodată bucăţi de pământ din mal.

De multe ori, când se plictisea, venea la râu. Prietenia lor era veche.

Acum îşi aduce aminte: într-o zi – era mult mai mic pe atunci – se aşezase să se odihnească sub un copac mai la o parte de drum. Uite, chiar sub acest copac, unde stă şi acum. Deodată, deasupra capului lui fluturase ceva. Fotis întorsese capul şi privise în sus. Erau două păsărele care se jucau şi săreau. Le-a invidiat pentru prietenia lor. Nu arătau de loc a fi trufaşe. Şi nici fricoase nu păreau.

Dimpotrivă, puteai să spui că erau foarte mulţumite că un băiat şedea sub copacul lor fără să le gonească dând

cu pietre în ele, aşa cum fac cei mai mulţi copii din lumea asta.

Fotis dorea foarte mult să le cunoască, să se împrietenească cu ele, dar nu avea ce să le ofere. Ce dar să faci unor păsărele? S-a gândit, s-j? tot gândit, dar n-a găsit nimic.

Între timp, păsărelele ciripeau într-una şi din când în când aruncau câte o privire plină de dragoste spre o creangă cu frunze dese, unde – pe o rămurică bifurcată – Fotis descoperi căsuţa lor. Era o colibă de paie, prinsă de copac.

Seara, mama îi explicase că locuinţele păsărelelor nu se numesc căsuţe sau colibe, ci cuiburi, şi că păsările şi le clădesc din fire de iarbă, iar pe dinăuntru le căptuşesc cu puf şi păr, ca să le fie cald şi moale.

— Şi de ce fac aşa? întrebă Fotis.

— Ei, nu ţi-am spus? Ca să le fie cald şi moale.

— De ce?

— Mai întrebi de ce? Păi ca să nu le răcească ouăle.

— Şi la ce le foloseşte asta?

— Ia uite-l! „La ce le foloseşte” întrebi? Păi, prostuţule, fără căldură crezi că se clocesc ouăle?

— Şi ce dacă se clocesc?

— Ies pui.

— Şi ce au câştigat păsările din toată povestea asta? Nu cumva îşi mănâncă puii?

— Vai, dar tu eşti prostuţ de-a binelea, şi eu care spuneam la toată lumea că eşti cel mai deştept dintre toţi.

— De unde să ştiu toate astea? Pentru prima dată aud atâtea lucruri despre păsări, cuiburile şi ouăle lor. Eu, la oraş, n-am văzut cuiburi de păsărele… Noi ouăle le mâncăm. Ce fac păsărelele cu ouăle lor?

În sinea ei mama era bucuroasă că băiatul ei, un prichindel cu ochi vii, iscoditori, se arată a fi atât de curios faţă de lucrurile din jur. De aceea, oarecum măgulită de întrebările lui Fotis, care veneau de-a valma, îi răspunse liniştită:

— Ţi-am spus. Scot puişori.

— Dar vreau să ştiu ce câştigă ele…

— Ah! Ai să-mi scoţi sufletul… Eu, că te-am făcut pe tine, ce câştig am?

— Eu… sunt copilul tău.

— Ei… şi ăştia sunt copiii lor.

— Care? Ouăle?

— Nu! Nu, Fotis! Pui atâtea întrebări numai ca să mă chinuieşti. Nu, Fotis. Aici nu e vorba de interes. Aici e altceva. Aici e dragoste, căldură… Ei, uite, poimâine aceste păsărele, prietenele tale, or să îmbătrânească şi or să rămână puişorii în locul lor. De bucurie ciripesc atât de duios. Din ouă ies copilaşi… îi leagănă… Îi încălzesc noaptea… aşa cum fac toate mamele cu copiii lor.

— Şi toate păsărelele… sunt mame?

— Cum toate! Nu. Sunt şi taţi. N-ai văzut că sunt perechi-perechi? Sunt mamă şi tată. Tatăl merge la vânat, iar mama are grijă de cuib. Să nu care cumva să vină vulturii şi să-l dărâme… Să nu vină nişte cuci leneşi să-şi pună înăuntru ouăle.

— Cum ai spus, mamă? Ce-i cu cucii?

— Ei, n-ai mai auzit? Cucul-este o pasăre leneşă, hoţ şi nepricopsit, care în loc să-şi facă şi el casă şi gospodărie, aşa cum fac toate păsările, se ţine de hoinăreală. Şi când vine timpul de ouat, pândesc să găsească vreun cuib nepăzit, ca să-şi lase acolo ouăle. De multe ori, când găsesc un cuib păzit, se iau la ceartă cu stăpâna, o gonesc ciupind-o şi pune cu forţa oul în cuib. Întotdeauna puii de cuc au mame vitrege. Şi sunt lacomi…

Fotis s-a mirat:

— Aşa? Şi sunt păsări mari cucii?

— Sunt. Mari şi nepricopsiţi. Îi pun pe alţii să muncească, să fie dădacele copiilor lor, şi ei umblă printre spice toată ziulica şi cântă atât de mult: cu-cu, cu-cu, încât îţi vine să-ţi astupi urechile.

— A, care va să zică ăsta e motivul pentru care nu se îndepărtează mamele de cuib…

— E şi ăsta, dar nu-i numai asta. Când plouă…

— Ce dacă plouă? Cuiburile au acoperiş!

— Acoperişul e mama.

Fotis se minună. Era uluit de tot ce auzea.

— Dar, continuă mama, nu ăsta e lucrul cel mai rău. Cel mai rău e şarpele. Acesta se încolăceşte în jurul copacului, ajunge la cuib şi soarbe ouăle.

Fotis s-a înfuriat şi de atunci a urât şerpii din tot sufletul. Ştia cum sunt şerpii. Văzuse. Îi arătase într-o zi bunicul unul mort în drum. Bunicul l-a îndemnat să pună mâna pe el; şarpele mort nu poate muşca. Dar era atât de rece, încât Fotis s-a speriat şi l-au trecut mii de fiori.

— Dacă e viu ce poate să-ţi facă, bunicule? întrebă Fotis.

— Ohoo! Ce poate să-ţi facă!! se miră bătrânul de naivitatea băiatului. Hai? Ce poate fi mai rău. Te joci cu şerpii?

— Ei… ce-ţi fac?

— Mai întâi şi întâi îţi trage o muşcătură!

— Şi păţeşti ceva?

— Te umfli şi mori. Şi ştii de ce? Pentru că înăuntrul dinţilor au venin, adică otravă. Ai auzit de viperă? Ei, ăsta e cel mai rău şarpe de prin locurile noastre. Dacă te muşcă, gata, s-a zis cu tine. Dar mai sunt şi şerpi blânzi. Nu-ţi fac niciun rău. Uite, de pildă, şerpii de apă. Cu ăştia poţi să te împrieteneşti. Nu te ating.

— Există şi şerpi care trăiesc în apă?

— I-auzi?! Câţi vrei.

— Şi ce mănâncă?

— Peştişori. Da. Peştişori… şi broscuţe. Tare le mai plac broscuţele! Am văzut eu un şarpe ţinând în gură o broscuţă care ţipa desperată după ajutor, poate, poate o salva-o careva.

— Şi de ce ţipa aşa broasca?

— Pentru că şarpele nu poate să înghită prada deodată. El nu mestecă. Ţine broscuţa în gură, o strânge, o strânge, o înmoaie ca pe o bucată de cocă şi deodată – „hap!” – o înghite. Şarpele mănâncă mult, pentru că el este foarte lung. Trebuie, să-şi umple ţeava. Apoi se duce la mal, se întinde şi aşteaptă să i se aşeze mâncarea.

Fotis îşi amintea foarte bine discuţia lui ou bunicul său. Uite, acum maică-sa îl mai învăţase ceva.

— Ştii, măicuţă, îi spuse mai târziu emoţionat. M-am împrietenit cu păsărelele acelea despre care ţi-am vorbit. Le-am văzut şi cuibul. L-au ascuns printre frunze.

— Da, aşa obişnuiesc.

— Voiam să le dau ceva, dar nu ştiam ce mănâncă.

— Lăcuste. Dar vezi să fie din cele verzi. Asta-i cea mai bună mâncare a lor. Dar bagă de seamă: înainte de a le da, să le rupi picioarele, pentru că au nişte zimţişori şi li se opresc în gât.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Fotis a pornit la drum ca să-şi găsească prietenii înaripaţi. Şi-a învelit în nişte frunze de platan o bucată de pâine şi a apucat drumul spre cuib. Ieri pusese acolo un semn. A strâns un pumn de lăcuste verzi şi acum le duce păsărelelor, zburdând de bucurie, darul său. Le-a găsit cântând pe crenguţa unde îşi aveau cuibul. La început l-au privit puţin supărate, sucindu-şi capul.

Dar şi-au dat repede seama că era prietenul lor de ieri şi mai cu seamă că nu avea nici azi gânduri rele. S-au liniştit şi au luat cântecul de la început.

Fotis a lăsat jos lăcustele şi le-a făcut semn să poftească la masă. Dar păsărelele n-au binevoit nici măcar capul să întoarcă. Ia te uită! Tu le serveşti masa şi ele nu te cinstesc nici măcar cu o privire. Asta e purtare, mă rog? Dar, ia stai puţin, or fi văzut oare lăcustele? Să nu ne grăbim să criticăm pe nedrept nişte păsărele mici şi nevinovate.

Apoi, de ce nu ne gândim şi la altceva… Cine poate să le garanteze că aceste lăcuste nu erau o cursă? Cine poate să le încredinţeze că îndată ce vor atinge lăcustele nu se va repezi asupra lor acest băieţaş, care doar pare atât de prietenos şi vrea să le prindă? Deci… atenţie! Să nu ne grăbim cu învinuirea!

Bunicul spunea: „Odată Răbdarea şi Graba erau surori. Dar s-au despărţit din cauza Grabei. Nu te grăbi! Căţeaua din cauza grabei îşi fată puişorii orbi!”

Avea dreptate bunicul. Fotis s-a gândit: „Ce-ar fi făcut bunicul, dacă ar fi fost aici? Desigur, în loc să stea şi să învinuiască păsărelele, ar fi căutat să ajungă la o înţelegere cu ele. Ar fi chibzuit: «De ce nu se apropie păsărelele? De frică? Poate. Dar dacă e altceva la mijloc? Dacă cumva sunt jignite? Să fie jignite? Dar de ce? Cum de ce, omule?»”.

Iar păsărelele ar fi gândit şi ele: „Vrei, prietene, să ne dai o masă? Mulţumim frumos. Dar de ce ne-o oferi jos? Noi nici nu vrem să ştim de pământ. Noi suntem păsărelele cerului. N-ai auzit că aşa ni se spune? Deci… vrei să ne cinsteşti? Să fii sănătos! Dar de ce ţii gustarea acolo jos? De ce nu o aduci aici, sus, pe crenguţa noastră, ca să o mâncăm şi noi în tihnă ca oamenii, cum se spune? Ad-o şi o să-ţi tragem şi o cântare. Adică nu o cântare, ci un ciripit, precum spunem noi pe limba noastră”.

Fotis a chibzuit, a chibzuit şi a hotărât. A pus lăcustele pe o frunză, s-a căţărat pe copac şi le-a oferit. Dar păsărelele s-au supărat. Au zburat într-un copac apropiat şi au început să ţipe de acolo. Cine ştie ce le-a trecut prin cap! Nu cumva l-au luat drept un răufăcător şi ucigaş? într-adevăr, ar fi fost o mare nedreptate. A încercat să le ia cu binişorul. Le-a şi zâmbit. Dar degeaba. Continuau să-l privească cu ochi sălbatici. Penele li se zbârliseră, ca şi cum ar fi fost duşmanul lor cel mai aprig.

— Hai… pst… eu sunt! le spuse. Ce staţi aşa ca nişte prostuţe?

Dar ele ţipau şi dădeau din aripi deznădăjduite.

— Sunteţi prostuţe, le spuse din nou Fotis. Tare prostuţe, să-mi fie cu iertare! Aşa fac păsărelele bine crescute prietenilor lor? Tăceţi… Când o să vedeţi lăcustele înaintea cioculeţului o să-mi spuneţi „mulţumesc” şi o să vă căiţi că v-aţi purtat atât de urât cu cel mai bun prieten.

Fotis s-a apropiat de cuib şi a lăsat lângă el lăcustele. Dar n-a rezistat ispitei. S-a aplecat deasupra cuibului ca să vadă ce era în el. Şi… ce i-au văzut ochii? Ouşoare! Patru la număr. Şi stăteau unul lângă altul, de parcă le era frig.

Fotis a simţit că-i zvâcneşte inima. Acum avea şi el o taină a lui, pe care o ştia numai el. Numai el şi încă două păsărele, care… lasă-le să ţipe. Mâine or să vadă că n-au dreptate. Vrând să plece, Fotis a observat că pe coaja ouşoarelor erau mâzgălite nişte litere. Dar n-a putut să le desluşească. Tare ar fi vrut să le înţeleagă! Să afle ce spuneau. Dar nu, n-a putut şi s-a dat jos desperat. S-a gândit că acu, după ce s-a depărtat de cuib, păsărelele or fi prins curaj să se întoarcă la căsuţa lor şi să-şi mănânce lăcustele. Dar s-a înşelat. Ele continuau să stea supărate în copacul vecin şi să-l certe aspru.

„După cum văd, le e frică de mine, se gândi Fotis. Asta-i! Le e frică de mine… De aceea nu se apropie. Ia să mă ascund…”

Zis şi făcut. Şi-a luat legăturica cu pâine şi s-a făcut că pleacă, fără a se depărta prea mult. A ajuns lângă un tufiş şi s-a ascuns în el. Păsărelele au mai ţipat puţin şi apoi au tăcut. Fotis îşi ţinea răsuflarea. Ele s-au gândit puţin, au privit în dreapta şi în stânga, au tot privit, n-au văzut nimic suspect, au dat din aripi şi şi-au luat zborul către cuib. S-au rotit deasupra cuibului, s-au uitat la ouă, apoi la grămăjoara de lăcuste şi au plecat. După puţin timp s-au înapoiat, dar n-au rămas multă vreme. Au plecat iar, s-au reîntors, au privit din nou ouăle şi s-au liniştit. Pare-se că le-au numărat şi le-au găsit întocmai. Da, vedeau bine, erau lăcuste. Le cunoşteau încă din „copilărie”, de când erau „bebeluşi”, şi mama le dădea în gură. Bine, dar ce fel de lăcuste erau astea fără cap şi fără picioare? Asta-i bună!

Păsărelele, amândouă, s-au gândit la prietenul lor. Fotis” singurul copil care nu dădea cu pietre în ele, şi au prins curaj. „Desigur, el este. Ce mai aşteptăm? Hai la masă! Dar cu băgare de seamă… Să fim cu ochii în patru. Cine ştie ce pun la cale făpturile astea cu două picioare şi nicio aripă? În lumea asta, în afară de ai tăi, în nimeni nu mai poţi să ai încredere. Căci, poftim, până şi unul din neamul lor, cucul, nu e de loc cumsecade. Dar mai bine să nu pomenim ce obrăznicii face, ca să nu se afle mai departe. Ruşinea asta mai bine să rămână în familia

păsărilor. Care va să zică aşa-i. Băiatul ăla a adus lăcustele astea ciudate. Hai să le mâncăm! Dar – încă o dată – cu băgare de seamă! Poftim, ia dumneata primul, tată!”

Tatăl a tras atent cu cioculeţul o lăcustă, a desfăcut-o, a cercetat-o ca nu cumva să aibă în ea ceva rău şi pe urmă a oferit-o soaţei. Apoi trase încă una, i-o oferi şi pe aceasta şi mănâncă şi el una. Minunată familie! Nici oamenii nu se hrănesc aşa. După ce-au mâncat, s-au dus la o gârlă, au băut apă privind cu blândeţe bolta cerului şi s-au întors la cuibul lor. Acolo, au stat puţin gânditoare, apoi şi-au rotunjit corpul, s-au umflat în pene, şi-au vârât căpşorul în pene şi au adormit.

Fotis era fericit. În sfârşit, a descoperit şi el o dată ceva frumos în viaţa lui. O bucurie, un vis! Şi-a desfăcut legăturica cu pâine, a mâncat şi a pornit agale, liniştit, pe drumul ce ducea spre casă.

Liniştit? Nu, nu era chiar liniştit. Ceva îl chinuia. Ceva îi înţepa gândul şi nu-l lăsa în pace: ce fel de litere erau pe găoace? Cine le-a scris? Şi de ce? Ce poruncă era scrisă pe cele patru ouăşoare? Singur nu putea să desluşească misterul. De aceea, cum a ajuns acasă, a întrebat-o pe maică-sa:

— Mamă, îi spuse, sunt nişte ouă, cu nişte litere pe ele… Le-am văzut cu ochii mei. Dar nu ştiu să le citesc. Ce fel de litere sunt?

Maică-sa s-a străduit să găsească ceva ca să-i spună. Şi-a amintit că şi ea, când era fetiţă, a văzut nişte ouă care aveau un desen ce aducea cu literele.

— Sunt turceşti, îi spuse după un timp, într-o doară. Da, aşa-i: sunt turceşti. Am văzut şi eu din astea. Există nişte ouă cu litere pe care însă nimeni nu a putut să le citească, pentru că – aşa după cum ţi-am mai spus – sunt turceşti.

— Şi ce înseamnă?

— Ţi-am mai spus că nimeni n-a reuşit să le desluşească! Du-te înăuntru! A venit la noi cineva care poate că va şti ceva despre literele acelea. Dar întâi să-ţi speli mâinile.

Fotis dădu năvală pe uşă, dar tocmai atunci auzi un glas preabine cunoscut, care-l strigă:

— Hai, vino la mine, Fotaki!

Fotis a uitat şi spălatul mâinilor, şi toate.

— Bunicule! strigă băiatul, încât mama lui se sperie la început.

Bătrânul îl aştepta cu braţele deschise. Fotis s-a lăsat pe pieptul lui. Bătrânul l-a mângâiat, l-a admirat şi l-a aşezat lângă el.

— Ehei, nepotul meu s-a făcut destul de mare… Am auzit ce-ai întrebat-o pe maică-ta, dar stăteam liniştit, ca să nu simţi că-s aici. Lasă, Fotaki, n-ai să desluşeşti ce-i scris pe coaja ouălor. De când e lumea toate ouăle de la păsărelele acelea au pe coajă nişte litere turceşti, şi nimeni până astăzi n-a izbutit să le citească.

— E sigur că sunt turceşti? întrebă Fotis.

— Aşa se zice, dar nu e sigur. Cândva mi-am întrebat un prieten turc, Mehmet, şi acesta mi-a spus să nu mai spun aşa ceva, pentru că nu-i adevărat. Se pare că nu-i vorba de niciun fel de litere turceşti. Nu, nu sunt turceşti şi nici de-un alt fel. Dar pe vremuri, se spune, toţi credeau ceea ce ziceau. m

— Şi ce ziceau?

— „Nu ne atinge, pentru că o să-ţi putrezească degetul!”

— Oh… de la ce nenorocire am scăpat! făcu Fotis.

— Bravo! Ai avut noroc, Fotaki, pentru că eşti atent, altminteri ai fi apărut în faţa mea cu degetul putred şi n-aş fi ştiut ce să fac.

Acum, Fotis stă sub copac şi-şi aminteşte de discuţia pe care a avut-o, cu câţiva ani în urmă, cu maică-sa şi cu bunicul, precum şi toate cele despre ouă şi păsărele. Şi de data aceasta, sus, pe copac, este un cuib tot cu ouăşoare. Sigur că trebuie să fie alte păsărele mai tinere, poate chiar nepoţii celor pe care le-a cunoscut odată. Din temerile de odinioară numai una stăruie şi astăzi: şarpele. Ştia că nu-i minciună, că şerpii umblă nebuni după ouăle păsărelelor. „Trebuie să le apăr…” se gândi Fotis. Să le păzesc ouăle.

Când din ele vor ieşi pui şi le vor creşte aripi, nu vor mai avea nevoie de mine. Vor putea să se ferească şi singuri. Acum, când sunt aşa de singuratic, trebuie să fac şi eu ceva, să-mi fac prieteni.

Se hotărî, şi deodată se umplu de bucurie. Va avea de apărat pe cineva. Şi acesta îl va ajuta încă o dată să creadă că gata – este deja mare, că este şi el puternic ca alţi băieţi de seama lui. Apoi s-ar fi consolat şi pentru singurătatea lui, pentru viaţa lui fără măcar un prieten căruia să-i împărtăşească gândurile şi frământările lui.

La întoarcere, s-a abătut puţin din drum şi a intrat în pădure. Voia să adune pentru maică-sa câteva floricele.

Se ridică în vârful picioarelor şi-şi întinse mâna ca să ajungă o floricică, dar privirea lui s-a oprit asupra unui lucru ce părea ascuns într-un rug. I-a trecut prin minte s-o ia la fugă, dar s-a ruşinat. Fotis Triarhis fricos?! Ar fi râs de el până şi gâştele satului! Vai… vai… unde s-a mai auzit aşa ceva? Fotis fricos! Greşiţi, domnilor, Fotis nu e fricos şi v-o dovedeşte îndată!

Puse mâna pe un bolovan şi-l aruncă în rug. Aşteptă să audă vreun geamăt sau vreo înjurătură… Dar nimic. Bolovanul a căzut pe ceva moale. S-a auzit un zgomot surd… şi apoi nimic. Era limpede că ceea ce era ascuns în rug nu-i om sau animal. În stafii Fotis nu credea. Nu ştie cum de-a reuşit să nu creadă, dar uite, nu credea. Despre asta ştiau şi ceilalţi copii din sat şi îl invidiau. Nici în căpcăuni, balauri şi zmei şi în alte asemenea prostii nu mai credea. Când era mai mic avea mare teamă de căpcăuni şi vârcolaci, dar bunicul, bătrânul Pascos, l-a încredinţat că nu există în lume asemenea vietăţi, că babele nătânge sperie nepoţii fără rost.

— Bine, dar în cimitire cine locuieşte? îşi aminteşte că-l întrebase Fotis.

Bunicul şi-a mângâiat bărbia:

— Cine crezi tu că locuiesc? Duhurile?

— Păi… cine?

— Hei… eu îţi spun că acolo nu locuieşte nimeni. Nimeni. Ţi-a plăcut noutatea asta? Desigur, Fotaki,

continuă serios şi cam trist bunicul. Nimeni. Acolo putrezesc încet, încet osemintele celor care au murit. Au murit şi gata…

Au pierit, nu mai sunt pe lume, şi nu-i chip să se mai întoarcă înapoi nici ca oameni şi nici ca duhuri, pentru că s-au prefăcut în ţărână, Fotaki, da' ţărână curată… şi nimic altceva…

Dar am lăsat să ne fure povestirea bătrânului Pascos şi am uitat să spunem ceea ce i se întâmplase acum lui Fotis. Aşadar, văzând prietenul nostru că nu s-a mişcat nimic în rugul cu mure, prinse curaj şi se duse spre el. Acum a distins şi culoarea. Era ceva între cenuşiu şi verde. A dat cu piciorul, dar mogildeaţa nici nu s-a mişcat. Atunci, cu mai mult curaj, s-a aplecat, a apucat-o şi a tras-o afară din tufiş. Era o boccea cu haine. Dar ce haine? Niciodată până atunci nu mai văzuse Fotis asemenea haine. Dar, ia stai, nu mai văzuse oare? Păi, atunci ce haine purta armata aceea care a trecut odată cu războiul? Da… asemenea haine purta. Fotis s-a mirat mai ales de veston. Ce mai veston era şi ăsta! încărcat cu fireturi, cordoane şi nasturi aurii. Dar nici pantalonii nu erau mai prejos. Strâmţi de la genunchi în jos, dar bufanţi pe şolduri. Cât despre chipiu! Asta era din cale-afară de ciudat. Avea în partea de sus un acoperiş rotund şi în faţă un cozoroc din piele lucioasă. Şi acesta avea cordoane şi fireturi. Deasupra streşinii era ţintuită o pasăre de fier. Lângă boccea se găsea o pereche de cizme negre, cu carâmbi. Nu mai încăpea nicio îndoială. Hainele astea aparţineau unui ofiţer asemănător celor care au adus războiul. Dar de ce s-a dezbrăcat omul ăsta? Şi de ce să azvârle nişte haine atât de frumoase, noi-nouţe, şi umblă gol?

Toate aceste întrebări îl preocupau acum, însă zadarnic căuta să le afle înţelesul. Îşi dădu seama că cel mai bun lucru ce avea de făcut era să le ducă acasă şi s-o întrebe pe maică-sa. Dar poate că n-ar fi rău să nu-l vadă nimeni cu hainele găsite. „Da, îşi zicea, ar fi mai cuminte să aştepte să se întunece". De altfel, n-o să întârzie. Se lăsaseră deja peste câmpie cele dintâi umbre ale

amurgului. A strâns la loc bocceaua şi a ascuns-o în rugul cu mure.

Se înnopta.

Câteva păsări treceau ca nişte săbii printre arbuşti. Se grăbeau să se acineze în cuiburi înainte de a le prinde noaptea. Dintr-o băltoacă o broscuţă a început deodată să şuiere subţire ca o pasăre. Imediat i-a răspuns cu o voce groasă alta mai mare; şi concertul nocturn începu. Formaseră un adevărat cor pe două şi trei voci. Peste puţin au intrat în program şi greierii. Se înnoptase de-a binelea. Putea acum să-şi ia bocceaua şi să plece. Aşadar, s-a apropiat de rug. În timp ce se apleca să ridice bocceaua, a observat că puţin mai încolo erau azvârlite nişte curele. Ce pierdea dacă le lua şi p-astea? Ar fi legat zdravăn bocceaua şi ar fi luat-o la spinare.

Bravo, era minunat aşa.

În clipa când lega bocceaua, un obiect de metal, auriu, s-a desprins de curea şi a căzut în iarbă. Fotis nu s-a mai aplecat să-l caute. Tot nu l-ar fi găsit pe întuneric. Ar trebui să vină special pentru asta. Dar n-o să vină. Ce putea să fie atât de preţios? Peste puţin, cu povara în spinare, a pornit la drum. Dar acolo, în dreptul primei case din sat, l-a străfulgerat o idee. Ia stai o clipă! Ale cui erau aceste haine? Şi de ce, mă rog, le-a luat aşa frumuşel ca un stăpân şi le duce acasă Le-a cumpărat sau i le-a dăruit cineva? Hm! Atunci… era hoţ?

Vorba asta l-a atins acolo unde-l durea. Hoţ… şi fiu de hoţ… Au dreptate copiii să se poarte urât cu el. Uite că şi el, fără să-şi dea seama, a apucat pe drumul tatălui său. Ce, credea că dacă-l vor prinde n-or să-l arunce în închisoare pentru că e copil? Pentru că-i mic, l-ar fi iertat? Broboane mici de sudoare îi scăldau fruntea. Acum… ce să facă? Să le ducă înapoi? Aici era primejdia cea mare. Mai întâi de toate era târziu, şi mama, îngrijorată că nu vine, ar fi plecat oriunde să-l caute. Şi apoi se întunecase de-a binelea şi era cu neputinţă să nimerească locul; risca să se rătăcească şi să petreacă noaptea, singur, în pădure. O să spuneţi că asta n-are importanţă pentru un băiat curajos

ca el… Dar nu cumva îi era frică? Oricum… era noapte… şi nici nu era înarmat.

A lăsat jos bocceaua şi a început să se gândească. Da! Nu era chiar aşa uşor. În cele din urmă a luat o hotărâre. Înainte, Fotis! Ţine-te tare! Noaptea înaintează şi mama te aşteaptă. S-a îndreptat spre casă. Voia să afle de la maică-să despre povestea asta cu hainele, care-l frământa atâta. Ea o să descurce totul. Dacă mama îi va spune că ceea ce a făcut era o hoţie, atunci va lua din nou bocceaua la spinare şi o va duce înapoi. Dacă va spune că nu-i hoţie, o va păstra. Dar cum a ajuns lângă gard a auzit dinăuntru nişte voci. Vai, nu cumva au aflat despre furt şi au venit să-l prindă? I s-au muiat picioarele. Mergând tiptil, în vârful picioarelor, s-a oprit în poartă şi a aşteptat să audă din nou vocile. Dar nu s-a mai auzit nimic. Atunci îşi zise: „Trebuie să fie mama oare vorbeşte singură… Ce să fac? Mamă, dă-mi un sfat”. Deodată vocea i s-a auzit din nou, de data asta în curte:

— Uite! Ia uite-o, şi-a lăsat iar coteţul şi a venit să doarmă ou ale mele. Am să te prind într-o zi şi o să-ţi negresc şi creasta.

Fotis s-a liniştit. Maică-sa se sfădea cu găinile. Vecina Timiula avea o găină neagră, căreia îi plăcea tare mult tovărăşia găinilor lor. Toată ziua le dădea târooale şi hoinărea pe acolo. Dar oul – al – îl făcea în ograda stăpânei ei.

Fotis a deschis poarta. Dar fără boccea. S-a gândit s-o pitească lângă poartă, să vorbească mai întâi cu maică-sa şi după aceea s-o aducă. Însă ea cum l-a zărit, a vrut să-l ia la rost, dar şi-a amintit ceva şi şi-a reţinut mânia:

— Ai întârziat cam mult…

Atât a găsit să-i spună. Apoi l-a luat lângă ea şi l-a sărutat. Părea ceva mai odihnită. Fotis nu ştia de ce, dar astă-seară ceva a schimbat-o, a făcut-o mai luminoasă.

— Spală-te… îi spuse. Spală-te repede şi fugi în casă!

— Nu-i mai bine ca întâi să fug în casă şi pe urmă să mă spăl?

— Fă aşa cum îţi spun!

— Nu cumva a venit... Nu cumva a venit vreo scrisoare de la tata?

— Sst!

— Nu cumva a venit bunicul la noi? Mamă, a venit bunicul?

— Fotaki! se auzi din casă. Băiatul meu...

— Lasă-l, întâi să se spele, spuse mama. O să te umple de noroi!

— Bine. Dacă porunceşti aşa, facă-se voia ta.

— E bolnav, mamă? întrebă neliniştit Fotis.

— Nu. Puţin răcit de la drum. I-am pus ventuze. Apleacă-te!

Fotis se spăla dezordonat, plesnindu-se peste faţă cu mâinile, la fel ca taică-său. Curios. Unde l-a văzut pe taică-său spălându-se de i-a luat obiceiul? Când l-au arestat era încă un pumn de om. Într-adevăr, îţi e de mirare.

— Spală-te ca lumea! îi reproşă. Ai împroşcat totul cu apă.

Da, are dreptate, dar degeaba, mâine o să facă la fel.

— Şterge-te bine... îi reproşă din nou. Nu vezi? Gâtul ţi-e plin de săpun. M-auzi?

Fotis auzise şi încă bine, dar se gândea la altceva, cum să aducă vorba despre boccea.

— Ai auzit ce ţi-am spus? îl întreba mama.

— Bine, mamă, am auzit. Dar vreau să-ţi spun ceva. Însă nu ţipa înainte de a termina. Lasă-mă întâi să-ţi spun tot, şi pe urmă poţi să te superi.

— Bine... spune... Ce vrei să-mi spui?

— Uite...

Fotis îi povesti tot. Exact aşa cum s-a întâmplat. Cum a plecat de la copacul cu cuib, cum a zărit bocceaua în rugul cu mure, cum a luat-o, cum a aşteptat să se înnopteze şi, în sfârşit, cum a luat-o în spinare şi a adus-o acasă.

— Te-a văzut cineva? întrebă neliniştită mama.

— Nu. Dar eu vreau să-mi spun altceva: e hoţie ceea ce am făcut?

Mama s-a speriat. Nu ştia ce să-i spună.

— Hai!… Te-ai şters?

— Nu mi-ai răspuns: e hoţie?

Mama i-a smuls ştergarul din mână:

— Hai să mergem înăuntru! O să ne scoată din încurcătură bunicul.

Băiatul i-a sărit de gât, l-a întrebat dintr-o răsuflare pe unde a umbat atâta vreme, dar bătrânul era prea emoţionat de revederea cu nepotul lui.

L-a sărutat, l-a mângâiat, dar a descoperit pe faţa lui că se petrece ceva. Prea arăta îngrijorat…

— Ei, Fotaki, îi spuse, ce s-a întâmplat? Nu te simţi bine? Ai pălit. Chiar tremuri. Ce s-a întâmplat, Constandula? o întrebă pe fiică-sa adoptivă.

Fotis şi mama lui se priviră în ochi.

— Lasă-l să spună el singur, îi răspunse mama.

Fotis i-a povestit totul amănunţit. Bătrânul l-a lăsat să povestească, fără să-l întrerupă. Se gândea adânc şi nu scotea nicio vorbă.

— Sunt hoţ? îl întrebă Fotis nerăbdător.

Bătrânul se supără:

— Ce vorbe-s astea? Nu ţi-a ruşine? îl mustră aspru. Hoţ? Sst! Să nu te mai aud!

— Ei, atunci ce sunt?

Bătrânul şi-a golit luleaua, bătând-o de ciubotă:

— Fotaki… zise grav şi cu vocea schimbată. Aici, băiete, e ceva la mijloc şi încă… foarte serios.

Fotis păli şi mai tare.

— Unde ai pus hainele celea? continuă bătrânul.

— Colea, afară, în dosul porţii.

— Fugi de mi le adu!

— Da… dar nu mi-ai răspuns la ce te-am întrebat, observă Fotis. Şi pe mine, ca să ştii, numai asta mă interesează.

— Ce anume? întrebă bătrânul, meruntându-şi sprâncenele.

— Sunt hoţ? Uite… asta mă interesează.

— Ei, şi eu n-am să-ţi răspund. Pe mine, acum, mă interesează să-mi spui altceva: te-a văzut cineva când le-ai

luat? Asta mă interesează pe mine acum! Spune-mi: te-a văzut cineva?

— Nu… nimeni.

— Atunci bine. Şi nici când le aduceai?

— Nu.

— Eşti sigur?

— Da, nu m-a văzut nici măcar o pasăre de noapte.

— Atunci şi mai bine! întrebi dacă eşti hoţ? Aşa ai spus? Nu eşti, dragul meu, dar nu ăsta-i baiul, dragule! Da. Nu-i de loc ăsta. Aici luptăm pe viaţă şi pe moarte. Ai priceput? Acum… du-te de adu hainele!

Îşi scoase luleaua din gură privind-o cu scârbă, de parcă ar fi fost plină de viermi. Apoi a curăţat-o şi şi-a îndesat alt tutun.

— Tot aici eşti? îi spuse lui Fotis.

— Bine… Mă duc. Dar dumneata, bunicule, parcă ai ceva…

— Da, am ceva. Mă doare… un dinte.

— Ce-am auzit? se miră mama. Ai spus că te doare un dinte? Dar unde l-ai găsit? Dumneata n-ai niciun dinte-n gură.

— Tocmai asta e. Mai tare ne dor dinţii pe care nu-i avem. Nu vezi ce se-ntâmplă cu pruncii? Şi adresându-se lui Fotis: Ei, ce ai de gând? Te duci după haine?

— Le-am adus… spuse băiatul.

— A… le-ai adus? Păi atunci de ce stai?

— Dar ce să fac?

— Desfă bocceaua!

Fotis trase de curele şi desfăcu bocceaua.

Bătrânul privi hainele şi se întunecă.

— Hm… ofiţer era… spuse neliniştit, muşcându-şi mustaţa. Hm… da… ofiţer. Trebuie să fie un lungan slăbănog. Curios. Pe mine mă munceşte gândul: De ce s-a dezbrăcat omul ăsta? Nu cumva şi-a schimbat gândurile? Nu cred. Pentru că şi şarpele îşi schimbă cămaşa, dar tot şarpe rămâne. Aici rămâne de văzut dacă omul ăsta şi-a schimbat numai haina sau şi gândurile totodată. Pentru că dacă şi-a schimbat gândurile, atunci lucrurile stau bine.

Fotis îl privi încurcat.

— De ce mă priveşti aşa? întrebă bunicul. N-ai priceput?

— Nu, răspunse băiatul. N-am înţeles. De ce omul ăsta şi-a lepădat hainele?

— Pentru că îl înăbuşeau probabil. Pentru că îl apăsau. Şi le-a lepădat ca să răsufle.

— Eşti chiar sigur că-i aşa? îl întrebă mama.

— Poate că da, poate că nu. Se mai poate să fie o capcană, o cursă. Cum? Uite, ascultaţi, cum: îşi ascund hainele undeva – aşa ca să aibă chipurile motiv – şi după aceea încep să ţipe că „ţăranii le-au omorât un ofiţer”. Îşi pun în funcţiune mitralierele şi seceră tot satul. Deci... bine ai făcut, Fotaki, că ai luat aceste haine. Poate că ai dat peste cap planul mârşav. Acum o să mă întrebi: „Eşti sută-n sută sigur, moşule, că lucrurile stau chiar aşa?” Nu ştiu... Nu jur. Se poate. Totul se poate. Dar noi, acum, trebuie să ducem cât mai departe de aici hainele astea. Cât timp vor rămâne aici, este ca şi când ar fi dinamită în casa voastră. Îţi mulţumesc pentru ospeţie, draga mea, spuse mamei. De foarte multă vreme n-am mai mâncat mâncare aşa gustoasă. Îţi mulţumesc că m-ai poftit să dorm aici! Dar... eu trebuie să plec. Chiar acum. Punemi într-un sac vechi hainele astea! Da... Am să le iau cu mine... şi am să le ascund aşa de bine, că n-o să le găsească nici cel mai isteţ copoi de-al lor.

— Şi unde o să stai, bunicule? întrebă neliniştit Fotis.

— În sălaşul meu vechi. La moară. Poate că picură puţin prin acoperiş, dar, până încep ploile, îl repar. Hm... Ai văzut că m-am întors, Fotaki? Ce era să fac, băiete, acolo devale? Am asurzit din cauza motoarelor. Sunt bune

motoarele, dar numai dacă lucrează pentru tine. Dacă lucrează pentru buzunarele altora, îţi zdrobesc creierii ca nişte ciocane. Apoi beam o apă care nu era bună nici pentru broaşte. Apşoară bătută de apa morii mele… Uite, asta-i apă! S-o bei ca să-ţi dea sănătate. E gata sacul, fata mea? Bravo ţie! Care va să zică… vă las cu bine. O să mai vin pe la voi să stau de vorbă. Apoi se adresă doar fiicei lui: Vreo două, trei zile să nu dai pe la moară! Lasă… să lămurim întâi ce se-ntâmplă şi după aceea o să-ţi trimit vorbă. Oare va să zică… noapte bună la amândoi şi pe mâine cu bine. A… Fotaki! Eşti un băiat inimos… Ei, na… Asta voiam să-ţi spun.

CAPITOLUL III

Moara bătrânului Pascos era ascunsă printre copaci, înconjurată de smocuri de izmă sălbatică şi ierburi de apă care o încingeau din toate părţile şi care ajungeau până la pervazurile ferestrelor. Era obosită, bătrână, ca o moară dintr-un basm vechi, cu zbaturilelăsate-n jos, acoperite de muşchi, cu armăturile ruginite. Însă apşoara curgea pe sub ea atât de limpede, de parcă trecuse prin strecurătoare.

Bătrânul avea mult de lucru la ea, până ar fi adus-o în starea ei de odinioară. Înainte de toate trebuia să deschidă din nou şi să cureţe drumul care ducea până acolo. Apoi să desfacă zbaturile şi să le dreagă cu scânduri noi, să desfunde canalul morii, care se umpluse cu pământ şi frunze, şi scocul care crăpase pe-alocuri, lăsând apa să curgă afară din el.

Dar mai avea timp înaintea lui. Era abia luna mai. Porumbul era crud, bobul mustea de lapte. „He-he… îşi zise. Până o să se coacă, o să fiu gata cu cârpelile şi o să mai am chiar timp să-mi odihnesc puţin mădularele”.

Prima noapte nu fu chip să închidă ochii. îl cuprinsese emoţia la reîntoarcere. Toate în jurul lui erau încărcate de o dragoste duioasă. Pline de un devotament umil şi prietenos. Broaştele au răguşit cântând în cinstea întoarcerii lui.

„Noroc, cântăreţele mele, prietenele mele dragi! spuse bătrânul. Uite, măi, aşa se cântă! Bravo!”

A doua zi, se sculă la mijitul zorilor. Se îmbrăcă, deschise fereastra şi-şi scoase pieptul afară. „Ah!” făcu soibind cu lăcomie aerul proaspăt de pădure. Păsărelele de pe copacii din faţă îl salutau cu ciripitul lor dulce, vestind întâile raze ale zorilor.

— Uite că m-au recunoscut ştrengăriţele! spuse bătrânul cu voce tare. Hai! Daţi-i drumu’! Daţi-i drumu’” să se trezească pădurea pentru că prea a dormit mult…

Erau nişte păsărele sprintene, cu guleraşe galbene, care nu se mai puteau stăpâni de bucurie.

— Ăştia sunt grauri… Hm… se bucură că se apropie timpul secerişului, îşi spuse bătrânul.

Soarele începu să brodeze frunzele. Se trezi toată pădurea, vuind.

— Aah… dulce mai e viaţa, oftă bătrânul. Dar… ia te uită! Ce păcat? Am descoperit asta acum, la bătrâneţe.

Colo departe, la vale, o dată ou aburii râului se înălţau şi nişte mugete prelungi, greoaie.

— Uite-le… Vacile ies la păscut. Da, e bine să ai văcuţa ta. Îţi bei dis-de-dimineaţă laptele proaspăt. Îţi întinereşte rărunchii. Hm… şi p-asta tot acum am descoperit-o.

A plecat de la fereastră şi a început să-şi deretice odăiţa. Mirosea şi ea a pustiu şi mucegai, ca toate casele părăsite. A terminat destul de repede şi a coborât pe o scăriţă îngustă în tinda întunecoasă. Peste tot răsăriseră nişte firicele de grâu galbene şi firave. Chiar şi pe piatra morii a avut curajul să răsară un firicel.

— Degeaba aţi încolţit – le-a spus bătrânul – n-o să creşteţi. Nimic nu creşte fără soare. Mâine, poimâine o să vă ofiliţi şi o să muriţi.

După aceea a ieşit afară. S-a apropiat de roata morii… „Toate trebuie cârpite, toate luate de la început. Până şi pietrele au mucegăit şi s-au înverzit. Fie! Nu în asta stă greutatea cea mare. Cu roata… ou asta ce facem?”

Apoi şi-a dat seama că mai e până la seceriş şi s-a liniştit. Ştia că acum ţăranii nu mai au grâu de măcinat.

Şi-a adus aminte că în beci avea puse de o parte nişte

scânduri tocmai bune pentru întreburi din astea.

— Toate se vor aranja, îşi zise. Ce trebuie mai întâi să fac, e să mă reped până sus, la stăvilar, ca să opresc apa. Se pare că pe undeva s-a rupt din cauza ploii şi mi-a înecat şanţul.

Stăvilarul nu era prea departe. Se găsea pe o movili că împădurită, acolo unde se răzgândea râul şi făcea o mică cotitură, şi apucând pe vechiul făgaş curgea prin vâlcele adânci.

Tare îndrăgea bătrânul râul! Da, îl lăuda, îi vorbea mângâietor. Îi spunea: „băiatul meu”. La vârsta asta oa – menii buni devin şi mai buni. Îndrăgesc totul. Vorbesc duios până şi cu lucrurile neînsufleţite. Cu atât mai mult cu râul care era ca şi viu. Dragostea asta pentru râu i-a transmis-o şi lui Fotis. De multe ori, când moara era oprită, stăteau şi vorbeau despre râu.

— Cât de mare e, bunicule? întrebase Fotis într-o zi.

Bătrânul îşi scoase şapca, o puse pe iarbă şi începu să-şi apese rând pe rând degetele care trosneau.

— Hm… ce, crezi tu că e atât de uşor să măsori apa? S-o cântăreşti? Să-i afli măsura? Şi chiar dacă o afli, dă într-o bună zi o ploaie, îi umflă apele şi-i pierzi socoteala. Iar alteori vine secetă şi iar îi pierzi socoteala…

— Nu asta vreau să spun, îl întrerupse Fotis.

— A… dar atunci ce vrei să spui?

— Ale început şi sfârşit? Uite… asta am vrut să ştiu.

— Ei! Ia uită-te, mă, cum ai brodit-o! se miră bătrânul. Ce să-ţi spun? Şi pe mine, când eram de vârsta ta, aceeaşi curiozitate mă rodea. Îi băteam şi eu capul bunicului meu să-mi spună. Tare mâhnit eram că nu găseam pe cineva să mă lămurească! Dar tu, Fotaki, eşti mai norocos. Ai să afli!

— Dumneata o să-mi spui?

— Eu. Da, eu… Eu am să-ţi spun…

— Dar, de vreme ce nu ţi-a explicat nimeni, ce-ai să-mi spui?

— Asta-i drept. Nu mi-a explicat nimeni, dar eu am aflat singur. Da, m-am descurcat singur cu mintea mea.

Ştiu unde se sfârşeşte. Am văzut cu ochii mei. Care va să zică se sfârşeşte în mare. Asta-i capătul râului. Se rostogoleşte, se rostogoleşte şi apoi se duce şi se varsă în mare.

Ea îl înghite şi se stinge. Acolo îşi pierde şi numele. Ce să facem? Asta-i soarta apelor mici.

— Bine, interveni Fotis, dar eu nu ţi-am cerut să-mi spui sfârşitul lui. Asta pot s-o ştie şi alţii. Eu ţi-am cerut începutul lui. Are? Pentru că un băiat mi-a spus că nu are, şi bătrâna Timiula a zis că porneşte dintr-un puţ. Tu ce zici, bunicule? Are început?

Bătrânul îşi scărpină uşor sprânceana:

— Atunci… pentru că eşti atât de curios am să-ţi dezvălui taina. Ei… da, are un început. Şi asta am descoperit singur. Şi iată cum: odată am avut un cal. Dar ce cal era, măi băiete! Om adevărat. Doar graiul îi mai lipsea. Era şi atunci – bunăoară ca acum – luna mai. N-aveam de lucru. „Măi, de ce stau eu? mi-am zis. Nu-i mai bine să-mi încalec calul şi să merg să caut obârşia râului nostru?” Tot întrebând, am să-l găsesc, adicătelea am să găsesc locul de unde izvorăşte. Deci ţesal calul, îl hrănesc, îl adap şi – hop! – încalec. „Hai, flăcăiaşule! îi spun, mergem să vedem de unde izvorăşte râul nostru şi am să-ţi cumpăr potcoave noi!”

Cum a înţeles, măi băiete, ce i-am spus? Curios! Porneşte atunci şi o ia pe lângă mal, în susul apei. Era într-o dimineaţă de mai, cum ţi-am mai spus. Şi zburătoarele ciripeau înnebunite la trecerea noastră. Calul era nerăbdător. Era însetat după drum. Vezi, mai erau la mijloc şi pantofii pe care îi făgăduisem. Fugea ca glonţul. M-am oprit în dreptul unui munte. „Ei! strig unui om, care stătea cu picioarele în apă şi prindea păstrăvi. Ia spune-mi de unde începe râul ăsta?” „Ce-ţi pasă! îmi spune. Ori de unde ar începe, îl priveşte. Uite! Apa ce trece pe lângă picioarele mele e un râu. Asta pot să-ţi spun. De rest nu-mi arde”. „Îmi arde mie”, îi zic. „Dacă-ţi arde, du-te de caută; pe mine lasă-mă să stau aici şi să-mi ud picioarele!”

Bătrânul Pascos întrerupse povestirea ca să se ocupe

de lulea. Scutură scrumul, scormoni tutunul cu un beţişor şi o băgă din nou în gură.

— Mai departe?… întrebă nerăbdător Fotis.

— De-a am pornit-o iar la drum. Am lăsat în urma mea un fir lung de apă. Râul urca într-una la deal şi din ce în ce îşi împuţina apa. Pentru o clipă am pierdut-o. Fac la stânga, văd altă apă, fac la dreapta, mai văd una. „Aici – îmi zic – sau sunt multe râuri, sau l-am lăsat undeva în urmă pe al meu şi eu îl caut în alte ape”. Întreb pe un cioban: „Cum îi zice apei ăsteia?” „Apa asta?” îmi spune. „Da, apei ăsteia”. „Apă”. „Mă frate, despre râu vreau să zic!” îi spun supărat. „Aaa… râul? Vrei să afli cum îi zice râului? Ei… nu-ţi pierde vremea. N-are nume”. „De ăla din dreapta te întreb!” „Aaa… ăsta din dreapta? îmi zice. Nu întreba nici de ăsta. Nici ăsta n-are nume”.

Cu toate astea eu l-am descoperit. Nu există un singur râu, ci mai multe. Şi iată că s-au initilnit câteva râuleţe, şi-au dat ziua bună şi şi-au spus: „Mă, de ce să umblăm împrăştiate? Or să dea peste noi bivoli şi or să ne bea apa”. „Păi, ce să facem?” a întrebat unul. „Uite, să ne unim şi să facem un râu mare. Ce ziceţi? Se poate?” „Se poate”, au spus şi celelalte.

Nu te mira, Fotaki. Noi, morarii, suntem rude bune cu apele şi le cunoaştem ciudăţeniile. Când eram mititel, ca şi tine, aveam şi eu un prieten morar – fie-i ţărâna uşoară!

— Pe bătrânul Tagalos. Ştii unde îşi avea moara? Colo… departe, într-o văgăună. Mult mai departe decât a mea. Dar acum e în paragină. N-a îngrijit-o nimeni, pentru că

— Zice-se – este locuită de duhuri. Prostii! Dar degeaba le-am spus eu să-şi vadă de treabă. Sătenii n-au mai dat p-acolo.

— Eu am să mă duc, interveni îndârjit Fotis. Nu există duhuri. Ştiu bine!

— Ai dreptate. Deci să continui despre prietenul meu, morarul. Ştii ce-mi zicea ăsta? Că cunoştea graiul apelor şi că stătea de vorbă cu râul. Şi, într-adevăr, îl credea tot

satul. Zicea, bunăoară, sătenilor: „Cumetrilor, o să plouă. Pregătiţi-vă digurile! O să curgă multă apă!” „De unde ştii? îl întrebau sătenii. E un soare… o grozăvie”. „Mi-a spus-o râul”, răspundea bătrânul Tagalos.

— Şi-l credeau? întrebă tot mai curios Fotis.

— Da, îl credeau.

— Eu nu cred asemenea lucruri. Mi se pare că bătrânul ăsta, Tagalos, nu era întreg la minte.

— Ei, greşeşti, dragul meu. Dimpotrivă, bătrânul ăsta era zdravăn la cap. Da, e adevărat. Ştia graiul apelor. Şi uite cum: le vedea venind la vale învolburate şi tulburi. Nu era nevoie să le întrebe dacă acolo, departe, sus, plouă.

Îşi dădea seama el singur. Altă dată le spunea sătenilor: „Oameni buni, luaţi măsuri! Faceţi economie la mălai, că o să fie secetă…”

Cum îşi dădea seama de asta? Păi e simplu! Vedea apele râului limpezi, scăzute, vedea că morile se opresc… Nu era nevoie de multă înţelepciune. Ai priceput, Fotalci?

— Am priceput, răspundea Fotis, şi îl admira şi mai mult pe bunicu-său.

Aşadar, bătrânul Pascos s-a apucat dis-de-dimineaţă să-şi ¡aranjeze gospodăria. A deschis larg uşile şi ferestrele şi a lăsat să pătrundă înăuntru aerul şi soarele de mai, ca să dispară de peste tot mucegaiul, să prindă viaţă locul. A deschis şi odăiţa de la etaj şi au început să se fugărească prin încăpere adierile dimineţii. Smocurile de izmă sălbatică de afară au umplut odăiţa cu o mireasmă înţepătoare.

Apoi bătrânul a luat un târnăcop şi s-a îndreptat spre stăvilar. împletise acolo, încă de anul trecut, un gard şi l-a căptuşit cu frunze şi lut. Dar odată cu topirea zăpezilor, digul s-a stricat şi apa a năvălit în şanţ, stricându-i roata, „cercul”, cum zicea bătrânul.

Când a ajuns la stăvilar, a văzut că avea mult de lucru acolo. Să taie ţăruşi, să-i înfigă în pământ, să-i împletească cu nuiele şi să arunce cu lopata peste ele pietre şi ţărână.

Treaba avea ¡să-i ia toată după-amiaza. Putea să-l apuce şi noaptea acolo. Atunci s-a întors acasă şi şi-a luat

toate cele trebuincioase: târnăcopul, securea, lopata. A băgat într-o traistă puţină pâine şi brânză şi s-a reîntors la locul de muncă. Dar cum a ajuns la stăvilar, a văzut că mai era cineva acolo. Un om mare la trup, înalt şi slab, aplecat peste şanţul morii se adăpa. Când s-a apropiat mai mult, a sărit în sus, şi bătrânul Pascos a văzut un bărbat… Dar, vai, cum arăta? O arătare acoperită cu păr şi zdrenţe, care te privea cu nişte ochi sălbatici, cenuşii-verzi. Dar uitându-se mai bine, bătrânul a văzut că ochii cenuşii-verzi nu erau chiar atât de sălbatici. Mai mult flămânzi. Chiar – ca să spunem adevărul – foarte flămânzi.

— Hei! îi strigă bătrânul Pascos. Cum ai nimerit aici? De unde vii?

Omul flăstu tare tân cap.

— Bbbaaa… Eee… Bu… Bu… eee… bâigui, şi-şi; bătu pulpele cu mâinile. Apoi întinse o mână cât o lopată şi; ceru ceva. „Îi e foame, îşi zise bătrânul Pascos. Da, i-e foame; omului ăsta şi nu ştie cum s-o spună, pentru că e mut”.

— Ţi-e foame? îl întrebă. Dar nu aşteptă să-i răspundă. Îşi vârî mâna în traistă, rupse jumătate din pâine şi; i-o întinse.

Ochii mutului jucau nebuneşte în cap. Cu gesturi înfrigurate îşi întinse mâinile şi se repezi spre pâine.

— Sărmană făptură! spuse bătrânul. Stai să-ţi dau şi brânză.

Mutul a îngenuncheat şi a mâncat totul într-o clipă, îndopându-se cu amândouă mâinile. Apoi s-a aplecat peste şanţ şi a băut din nou apă.

— Vrei şi tutun? întrebă bătrânul.

— Ffuu… Ha… să făcu mutul, şi-şi frecă mâinile, dând din umeri.

Bătrânul scoase punga cu tutun. I-o goli toată pe un ziar, souturând-o. Îi dădu şi chibrituri, bătându-l prieteneşte pe umăr.

— Hai… acum… îi spuse. Du-te sănătos şi lasă-mă să lucrez! Tu n-ai de lucru, dar eu am mult…

Mutul luă tutunul şi dispăru ca vântul în pădure.

Bătrânul Pascos nici nu apucă să vadă încotro a luat-o. Pierise aşa deodată, de parcă îl înghiţi-se pământul.

— Oh, ce de suferinţe sunt pe lume! oftă bătrânul, şi puse mâna pe sapă. Cui să-i dai mai întâi? Sunt mulţi flămânzi, şi pâine puţină.

Dădu cu sapa în pământ şi întoarse primii bulgăraşi de ţărână. Pământul era gras, brun. Pământul binecuvântat şi roditor primea orice i-ai fi aruncat; el îl încălzea şi-l trimitea spre soare.

Pe bătrân îl apucă amiaza cu săpatul. Şanţul ieşi atât de frumos, parcă era sculptat, încât văzându-l, apa n-avea astâmpăr; voia să năvălească în el şi să curgă mai departe, clipocind, sub sălcii.

Putea deci să se întindă la umbră, ca să i se zvânte sudoarea şi să mănânce.

— Am obosit ca un ageamiu, îşi spuse. Să fie oare dezvăţul sau bătrâneţea?

4 – Moara mută 49

Simţea un gust tare amar în gură. Ar fi vrut să fie cineva acum cu el; se plictisea totuşi singur.

— Am mai spus şi băiatului să nu vină, se mustră. Acum, iată, a şi început să mă apese singurătatea. Fotaki o să ajungă un băiat inimos, neînfricat… Leit taică-său.

Udă puţină pâine în apă ca să se înmoaie şi începu s-o morfolească. Nu-i mai rămăsese niciun dinte.

— Ia te uită ce prostie am făcut, spuse din nou; să nu spun lui Fotis să vină… Acum ronţăia pâine aici, în faţa mea, ca un iepuraş de casă şi mi-ar fi făcut şi mie, moşului, poftă. Pentru că, uite… mi-a trecut pofta de mâncare.

Cine l-a pus să-i spună ca să nu dea pe la moară? Dar se întâmplă uneori, se zice, ca oamenii care îţi sunt dragi să-ţi ghicească gândul şi iată – ca un răspuns la dorinţa lui – un glăscior spintecă văzduhul ca o săgeată.

— Ia te uită, bre, se gândi bătrânul. Băiatul ăsta îţi aude până şi sufletul. Vino, Fotaki!

— Unde eşti?

— Aici, la stăvilar. Hai, vino, pentru că, uite, chiar acum mă gândeam la tine. Mi-a fost dor de tine!

În scurt timp au fost date la o parte tufişurile şi a apărut chipul lui.

— Ţi-a fost teamă ca nu cumva să te cert? Nu te teme. Ce ai în mână?

— Mâncare.

— Măi, măi, ai o mamă grozavă! Dar tu, Fotaki, nu prea ştii să păstrezi o poruncă. Nu ţi-am spus eu ca vreo două zile să nu dai pe la moară? Iată că ţi-ai călcat cuvântul.

— Eu nu voiam să-mi calc cuvântul. Dar mama striga că nu are pe cine trimite… că eşti singur şi nemâncat. Am plâns. Apoi am luat mâncarea şi am venit.

— Păi… eu am şi mâncat…

— Ce?

— Am mâncat. Mă întrebi ce? Uite, am găsit ceva în fundul traistei mele. Care va să zică… am mâncat. Dar de dragul tău am să mai mănânc. Pasămite maică-ta a gătit ceva bun. Mi-a strâmbat nasul mirosul îmbătător. Ad-o!

Dar n-a apucat să se atingă de ea.

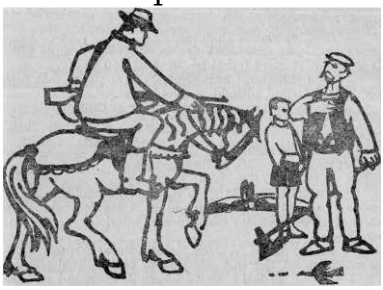

Un ropot de cal a răsunat greu în pădure. După călcătură, părea să fie un cal puternic, bine hrănit. Nu se vedea din cauza copacilor. Dar, după puţin timp, uite-l că a apărut în faţa lui. Sus, pe şa, ca un general din timpurile vechi, şedea ţanţoş Nolas Dalacas şi se juca cu dârlogii în mână.

— Ce faci acolo, bre? îl întrebă pe bătrân.

Avea o privire rece, schimbată, piezişă, care ocolea ochii oamenilor. Bătrânului nu-i plăcu de fel.

— Ce vrei să fac? îi răspunse. Nu mă vezi? Trudesc.

Ce mai face taică-tău?

— Oho! S-a dus!

— Cum adică?! S-a dus pe alte meleaguri?

— Nu. S-a făcut oale şi ulcele… Viermii au ospăţ mare.

Bătrânul Pascos se supără: – Nu… îi reproşă. Nu se cade să vorbeşti aşa de taică-tău. Ţi-ar place ca mâine, poimâine copiii tăi să vorbească la fel despre tine?

— Pf… şi ce dacă?… N-au decât să vorbească… Parc-am să-i aud…

— Te-ai lepădat de Dumnezeu?

— Nu. M-aş fi lepădat, dar mi-au luat-o înainte alţii. O să aştept să piară toţi şi pe urmă văd eu ce fac.

— Te-ai înfumurat atâta, Nolas, că nu ştii ce mai vorbeşti, zise bătrânul, uitându-se chiorâş la el.

Dar Nolas se făcu că nu aude nimic şi continuă:

— Al cui este băiatul ăsta? întrebă, arătându-l cu biciuşca pe Fotis.

— E nepotul meu.

Dar deodată se opri, ciulind urechea.

— Ce se aude? Ce-i acolo?

Un mierloi începu să cânte cu un ciripit dulce.

— O vioară! spuse bătrânul, şi-şi închise ochii. N-o să se găsească o pasăre mai dulce ca mierloiul… Ce frumos cântă!

— Da. Nu zic ba… făcu Nolas Dalacas. Frumos cântă pe crenguţa lui, dar în tigaia mea ar cânta şi mai frumos.

— Ce vrei să faci? strigă bătrânul, văzându-l că-şi ia puşca agăţată de şa.

— Vreau să-l fac să-şi schimbe cântecul.

— Te-ai stricat de tot, omule? Ce ţi-a făcut pasărea? Las-o să cânte!

— Da, dar cântă pentru tine… Eu vreau să cânte pentru mine.

— Cine te împiedică s-o asculţi şi dumneata? Descalecă şi stai s-o asculţi.

— Ordine nu primesc! Eu răspund pentru toate aici! Şi pentru pădure, şi pentru păsări, şi pentru cerul lor. Ai

priceput? Te poftesc să taci. Să nu sufli o vorbă. Ţine-ţi fleanca!

Propti arma în umăr, îşi lipi obrazul de ea, ochi şi trase.

— Ucigaşule! strigă bătrânul.

— Ha... ha... ha... ha... hohoti rece Nolas, şi se duse să ia mierloiul.

— O să te trăsnească cerul, pentru că-i omori păsările.

— Aş... nu-ţi face inimă rea. De douăzeci de ani le tot omor şi încă nu m-a trăsnit.

— Tragi cu puşcă... Nu ţi-e frică că te aud nemţii? Te vor prinde şi-ţi vor face de petrecanie, nenorocitule!

— Nu mai spune! Nemţii? Salvatorii noştri? N-au decât. Mă vor pofti şi la masă. Nu-ţi face sânge rău, moşule. Nemţii nu prigonesc oameni ca mine...

— Dar atunci pe cine?

— Pe duşmanii lui Hitler... Ai auzit de domnul Hitler?

— Da, şi ce-i cu asta?

— Ei, atunci ce să-ţi mai spun: e salvatorul nostru. Gata! Asta-i, şi n-am nimic ce să-ţi mai spun.

În sinea lui, bătrânul Pascos clocotea. La un moment dat i-a venit să înşface târnăcopul şi să-i crape capul în două, dar imediat s-a răzgândit. „Nu-i nimic, a chibzuit, am eu ac de cojocul tău! Fii pe pace, pui de năpârcă, ţin eu cont de toate! O să ne răfuim noi”.

— A... Ai aflat noutăţile? întrebă Dalacas.

— Care noutăţi?

— Aseară în casa lui Spilios Triarhis s-a strecurat o umbră. Am fost anunţat, dar era prea târziu. Umbra s-a făcut nevăzută. Dar n-o să mai scape. Am aflat, vezi, prea târziu.

— Şi dacă aflai mai devreme ce făceai?

— Aş fi alergat numaidecât şi l-aş fi înhăţat de ceafă.

— Ai fi bătut drumul de pomană.

— De ce?

— Pentru că umbra aceea eram eu.

Dalacas îşi muşcă mustaţa:

— Tuuu? Şi… ce căutai în toiul nopţii într-o casă străină.

— Casă străină?! Cum casă străină?!!! Străină e casa nepoatei mele? Ba nu, chiar mi-e fiică…

— Fiică?! Cum, ţi-e fiică nevasta lui Triarhis?

— De ce te faci că ai uitat? Că nu ştii un lucru atât de ştiut de toată lumea din sat.

Dalacas n-a mai spus nimic. Îşi muşcă buza şi mai tare, şi după câteva clipe spuse printre dinţi:

— Hm… fiică… fie şi aşa… Dar mai ştiu că dumneata nu minţi niciodată.

Scoase un ţol de sub şa, îl aşternu jos pe iarbă şi se aşează. Bătrânul Pascos îl privea cum da iarba la o parte cu mâinile lui butucănoase, gândindu-se în acelaşi timp ce om de nimic a ajuns Nolas Dalacas.

— Nu, niciodată nu minţi, repetă el într-un târziu, ca şi când şi-ar fi spus sieşi. Asta o ştiu bine. O spunea şi taică-meu care – ce să-ţi spun! – bine a făcut că a murit.

— Păcătuieşti, îi spuse bătrânul. E tatăl tău… te-a crescut…

— Ba nu… bine fac… Dacă mai trăia, poate o sfârşea şi mai rău. Prea mult îşi băga nasul în treburile mele, şi într-o bună zi l-aş fi trimis eu pe lumea cealaltă. Bine că s-a dus singur; acum suntem amândoi liniştiţi. Nu vorbesc limpede? Ia o ţigară! Hai… hai, am să-ţi mai dau un pachet ca să ai. Straşnice ţigări! Nemţeşti…

— Dă-le-ncolo! Să nu văd în ochi… spurcăciunile ăstea…

— Cum?! făcu mirat Dalacas.

— Păi… fumez tutun de lulea… spuse bătrânul, dându-şi seama că a mers prea departe. Ţigările mă otrăvesc.

— Bine… îi spuse, şi îi făcu semn prietenește. Într-o zi am să-ţi aduc tutun.

Aprinse ţigara, privi flăcăruia chibritului, suflă în ea şi apoi se adresă linguşitor bătrânului:

— Care vă să zică… nene Pascalis… îţi vorbesc

sincer… Ascultă tu, puştiule… Ia, fă-mi plăcerea doar pentru o clipă şi… du-te mai încolo să bei apă!

— De ce să meargă mai încolo? spuse bătrânul. Uite, aici, înaintea nasului lui este apă…

— Ei, atunci… să se ducă ca să se pişe.

— Să se ducă? Dar dacă nu vrea? Ce, cu zorul?

— Vreau eu.

— Bine… spuse bătrânul. Hai să nu întind aţa… Du-te, dragul meu! mai plimbă-te niţel şi am să te chem când o să termine…

Fotis cu părere de rău se ridică şi se depărtă. Bătrânul se întoarse spre Dalacas. „Spune”! îi făcu semn acestuia.

— Care va să zică… nene Pascalis… îi spuse misterios, şi chipurile prieteneşte. Mă bucur că te-ai întors în sat. Ştiu că ai fost plecat. Eşti un om cinstit, tare cinstit… şi un adevărat patriot.

— Unde vrei să ajungi? îl întrebă rece bătrânul, căruia nu-i plăceau de loc laudele lui.

— Stai… aşteaptă, bre. Vai, grăbiţi mai sunteţi voi, bătrânii. Iată de ce muriţi repede. Deci, aşa cum am mai spus, eşti un om cinstit şi un adevărat patriot. Hei, na… Asta am vrut să zic. De aceea noi, patrioţii cinstiţi, trebuie să ne unim cu toţii ca să curăţim ţara de comunişti.

— Nu mă ţin balamalele. Sunt tare bătrân. Lasă-mă să mor la morişoara mea!

— Hei, na… Am vrut să zic că dacă or să vină ei, n-o să te mai lase să mori în morişoara ta. O să ţi-o ia aşa cum o să ia toate averile. N-o să lase nimic gospodarilor…

— Mie ce-o să-mi ia? N-am nimic.

— Moara.

— Ce să facă cu ea? Să le fie povară? Ea e mai bătrână decât mine.

— Hm… După cum văd, nu-i cunoşti prea bine. D-aia vorbeşti aşa. Ăştia, nenişorule, sunt în stare să-ţi ia până şi albul ochilor.

— Nici din ăsta n-am. Ochii mei, de nesomn şi bătrâneţe, şi-au pierdut toată albeaţa şi au ajuns roşii.

Dalacas se aşează mai bine pe ţol. Îşi scoase ţigara din gură şi începu să o strângă în mână, dus pe gânduri.

— Nene Pascalis… începu peste puţin timp cu un ton şi mai misterios. Un singur lucru vreau să te-ntreb. Văd că eşti om bătrân şi nu-ţi ajunge nici pentru pâine goală. Şi te-ntreb: e permis, e drept? La bătrâneţe omul are nevoie de tihnă şi îndestulare… de o ciorbiţă de pui, de o haină călduroasă, de un păhărel de vin… Mai deunăzi am fost la oraş. Întâmplător am luat masa cu salvatorii noştri, aşa cum ţi-am mai spus. A venit vorba de bătrânei şi ne-a cuprins o jale…

— Da… te cunosc…

— Vezi cum recunoşti?

— Da, ştiu cum te-ai purtat şi cu taică-tău.

— Rămâi cu părerea asta după ceea ce ţi-am spus? Nu te uita la ce-ţi îndrug: ce simt în sufletul meu să vezi. Ei… şi să fi văzut ce l-am mai bocit, ce l-am mai plâns pe sărmanul tata! Şi acum să mă întorc la chestia noastră. După cum ţi-am spus, am stat la masă cu salvatorii noştri şi am discutat despre voi, bătrânii. De ce să nu aibă bătrânelul mâncărica lui bună, căldurica lui, vinişorul lui, odăiţa lui curată?

— Uff… acum chiar că îndrugi verzi şi uscate! Dacă aş avea ceva părăluţe, aş mai fi îndurat atâta sărăcie? Dar, după cum vezi, nu am.

— Ei uite… aici am vrut să te aduc, nene Pascalis. De ce nu ai? Să-ţi spun eu de ce: pentru că n-ai găsit omul care să te ajute. Uite de ce! Dar… acum s-au terminat necazurile tale. Omul acesta s-a găsit. Nu privi spre munţi! Eu îţi vorbesc… Priveşte-mă bine! Eu sunt. Ei da! L-ai găsit. Eu sunt omul acela.

Bătrânul îl privi pieziş:

— Ai ajuns acum şi nabab?

— Încă nu, dar o să ajung. Şi tu de asemenea.

— Eu? Ha… ha… ha… ha! Eu, nu. Pentru că eu sunt hotărât să mor cinstit… şi un om cinstit nu ajunge bogat ca tine niciodată!

— Altă dată nu, dar acum da. Şi nu numai că se

îmbogăţeşte, dar totodată îşi apără credinţa şi patria. Cum Uite cum: după cum ştii, în ultima vreme lumea s-a umplut de lepădături, adică nişte răzvrătiţi care vor să-i doboare până şi stăpânirea, care au pângărit credinţa noastră sfântă, care au distrus familia, care răguşesc urlând că noi, cei bogaţi, nu avem patrie şi nu avem nimic al nostru pe lumea asta…

— Da? Zău? Ce spui? Cum, adică, există asemenea oameni?

— Dacă-ţi spun eu! Şi atunci ce are de făcut un om cinstit, un patriot adevărat? Am să-ţi spun eu ce: e dator să-i predea. Şi numaidecât ajunge om bogat, erou, sfânt, şi pe deasupra mai capătă şi o punguliţă cu lire.

— Da? Aşa, care va să zică… Curios… Şi cine, mă rog, dă lirele?

— Ei hai… nu face pe prostul. E plină lumea cu icoanele lui. E salvatorul nostru. Conducătorul nostru. Cu alte cuvinte, chiar Dumnezeu, adică Hitler. Ei… ce zici, nene Pascalis? Eu, să ştii, nu vorbesc cu oricine. Judec mai întâi şi apoi… Deci m-am gândit: „Nenea Pascalis e un creştin cinstit şi un patriot adevărat. O să mă ajute. Pentru că şi patria şi-o iubeşte, şi pe omul care îi face rău îl cunoaşte”.

Bătrânul s-a tulburat şi s-a simţit ofensat:

— Care om?! Ce-s vorbele astea?! Nu ştiu niciun astfel de om. Şi să mă laşi în pace!

— Îl ştii fără doar şi poate. De asta pot să jur. îl ştii foarte bine. De aceea, pentru că îţi vreau binele, te sfătuiesc să-l predai. Să-l predai ca să scapi de ruşine şi tu şi tot neamul tău.

— N-am niciun astfel de om în neamul meu şi nu-mi tot bate capul.

— Ai! Şi-l ştii. Şi-l ştie tot satu’. Da. Nu mă sili acum să ţi-l spun pe nume, că-mi spurc gura…

— Ba nu! Să-mi spui!

— Atunci na, ascultă: e „tovarăşul Spilios Triarhis”. Bărbatul fetii tale. Nu te cruci! Da. Chiar el e.

— El?!! Dar îl aveţi în mână, de ce-l cereţi de la

mine?

Dalacas dădu ou pumnul în pământ:

— Îl avem? Ei, asta-i, că nu-l mai avem în mână! spuse înciudat, şi mai dădu odată cu pumnul în pământ. Nu… nu-l mai avem. A şters-o trădătorul! A găurit zidul puşcăriei şi a fugit cu încă câţiva.

Bătrânul Pascalis îşi încleştă gura ca să nu ţipe de bucurie. Spilios? Bărbatul fetii lui… a fugit!… Acum e liber!… Liber!

— Ai priceput, moşule? Aşa ne-a făcut.

— Şi… ce vină am eu? Duceţi-vă de-l găsiţi singuri!

— Ei… uite de asta am venit ca să ne ajuţi să-l găsim. Pentru că tu ştii sigur unde putem să-l găsim. E cu neputinţă să nu ştii. E gineri-tu… în sfârşit, un fel de fiu, cum s-ar zice, chiar dacă nu-i din sângele tău.

Bătrânul Pascalis uită deodată totul: şi teama, şi primejdia; se ridică în picioare, aprig ca focul:

— Ce-ai zis, bă? Bă, tu holera şi pacostea lumii! Bă, tu zdreanţa şi lepădătura satului… Ce-ai spus? Să ajung de ocară ca tine? Să ajung spion vândut şi trădător? Nu mă tem, bă! Na! Omoară-mă. Eu mi-am trăit traiul. Sunt mulţi care or să plângă după mine, dar nu-i niciunul care să se ruşineze cu mine. Ai văzut, mă scârnăvie, ochii lumii când te arăţi în sat? Hai? Ai stat vreodată ca să-i vezi? Şi ştii, bă, ce fac ochii ăştia când treci? Nu? Să-ţi spun eu. Te scuipă! Acum piei din faţa mea! Hai, i-aţi şi duhoarea cu tine. Doar, poate, dacă ai de gând să mă omori… Eşti aşa de laş, că poţi să o faci şi pe-asta…

Dalacas zvârli ţigara şi se ridică în picioare. O călcă cu ură ca pe un vierme, îşi puse la loc ţolul sub şa şi se întoarse spre bătrân:

— Ascultă… îi spuse. N-o să te omor acum, pentru că sunt mânios. Eu omor… la rece. Deocamdată… rămâi sănătos.

Încălecă, înfipse în carnea calului pintenii şi plecă ca o vijelie în direcţia satului.

Bătrânul ştia că se plimba numai prin împrejurimile satului. Mai departe, în pădure, nu cuteza să meargă

singur. Tremura până şi de umbre, şi de urletele sălbăticiunilor. Zicea că-s stafii în pădure. De aceea umbla totdeauna călare şi cu puşca gata să tragă. Dar vestea ce-a aflat-o despre Spilios l-a cam ameţit pe bătrân. Deci… e liber? Spilios e liber? Uită şi ura şi sila ce i-o stârnise Dalacas. Se gândea numai la veste. Ah, de-ar şti fiica lui! Deodată s-a oprit. Da, aşa era. Fata lui ştia. A înţeles asta după ochii ei, după purtarea ei de aseară. O ştia acum cu siguranţă. Pentru că îşi amintea bine; n-a mai plâns şi n-a mai adus nici măcar o dată vorba de închisoare… Ştia, deci. Şi nu-i spusese măcar un cuvinţel şi lui… Prevăzătoare femeie. Credincioasă până la moarte. Şi ce mamă!… Tremura după Fotis ca o frunză bătută de vânt. „De ce nu lămureşti băiatul? îi spuse într-o zi bătrânul Pascalis fetei lui. De cenu-i spui ce drum a apucat taică-său?” „Nu… nu-i spun încă! răspunsese ea. Când o să afle, o să apuce şi el pe acelaşi drum… şi am să-l pierd. Nu pot să-i pierd pe amândoi. Nu are atâta putere inima mea”. „Atunci, bine, îi răspunse bătrânul. Las’ că-i spun eu! Am să-i explic eu”. „Numai să nu te grăbeşti! îl sfătui mama. Lasă să mă mai bucur puţin de el”. „Bine, bine… Te poţi bizui pe mine”.

Bătrânul îşi aminti toate astea şi se înduioşă. Apoi îşi strânse sculele şi se pregăti să plece. Dar când să pornească, a observat mierloiul ucis.

— Ucigaşule! strigă din tot sufletul, uitându-se în direcţia unde apucase Nolas Dalacas.

Nişte furnicuţe negre se adunaseră deja în jurul mierloiului neînsufleţit. Bătrânul Pascalis le împrăştie, făcu o groapă mică, îl înfăşură în nişte frunze de platan şi-l îngropă. Un ciripit amarnic, sugrumat, se auzi într-un copac apropiat. Bătrânul îşi şterse sudoarea şi privi mierla amărâtă din copac.

— Sărmana văduvă! spuse compătimitor. Sărmanii orfani!

Apoi se uită în toate părţile să vadă băiatul.

— L-a alungat câinele! spuse, scuipând cu obidă. Ptiu! Lua-te-ar naiba! Blestematule!

Îşi făcu palmele pâlnie la gură şi strigă spre pădure:

— Uei! Fotaaaki!

— Iii!… se auzi dinspre moară.

— Aşteaptă-mă… că vin! S-a dus focului câinele. Îşi strânse sculele, mâncarea pe care nu apucase s-o guste şi porni. Inima îi bătea puternic, plină de bunătate.

— Vezi, bre, să nu mă laşi baltă… îi spune sever. Să vii mai des pe la mine. Acum am nevoie de tine! A sosit timpul să arăţi că ai inimă de ispravă! Altminteri te azvârl cât colo.

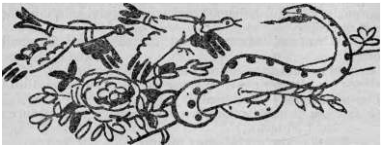

CAPITOLUL IV

În noaptea aceea Fotis a avut un vis groaznic. L-a visat pe Nolas Dalaeas. Se făcea că ţine în mână un şirag de păsărele ucise şi râdea ca Scaraoţchi; la mijloc, în loc de cingătoare, avea un şarpe. Tot scotea din buzunar câte un ou şi-l spărgea. Printre păsărelele ucise, din şirag, şi-a recunoscut prietenele care îi cântaseră ieri în copacul sub care stătea întins. Ai văzut ucigaşul? Era în cârdăşie cu şarpele! Na, asemenea cârdăşie îi trebuia.

Fotis s-a supărat foc, îl treceau sudori fierbinţi. A pus mâna pe un ciomag. A vrut să ţipe, dar nu putea. I s-a întâmplat ceva nemaipomenit. I s-a încleştat gura. Se sufoca. Şi-a pus toate puterile până şi-a descleştat fălcile. Auzea cum îi ieşea ţipătul printre buzele întredeschise; şi vuia toată casa.

S-a trezit de ţipetele lui, şi când şi-a deschis bine ochii, şi-a dat seama că strângea cu putere, în loc de ciomag, un drug din grilajul de fier al patului.

Soarele se înălţase.

A strigat după mama lui. N-a răspuns nimeni.

A coborât din pat şi a început să se îmbrace fără chef.

— Mamă! a strigat din nou.

Dar nu era nimeni acasă. În bucătărioară însă îl

aştepta, ca întotdeauna, acoperită, farfuria cu mâncare. Sărmana mama! Are grijă de toate: să nu fie copilul ei trist, necârpit, flămând, să nu răcească, să nu transpire... Uite, ce înseamnă să fii mamă.

Cum îşi luă gustarea, scotoci şi găsi un băţ tare, noduros. Vârî în sân o bucată de pâine şi plecă spre copacul cu cuibul. Încă de departe se aştepta să audă fâlfâitul şi ciripitul păsărelelor dragi. Dar era aproape, şi încă nu se auzea nimic. Ce s-o fi întâmplat? Nu cumva au venit oameni răi ca Nolas şi au gonit păsărelele? Nu cumva a venit vreun şarpe şi le-a mâncat împreună cu ouăle lor?

Pe Fotis îl trecură sudorile. Totul s-a întunecat în faţa lui. Ai zice că a pierdut nişte fiinţe dragi. Tare-i mai plăcea de perechea de păsărele! Voia şi el să aibă pe cineva sub ocrotirea lui. Să aibă şi el cu ce să se mândrească. Nu voia să salveze prinţese şi crăiţe, aşa cum se întâmplă în basme. Cei care se ocupau de asemenea lucruri, călare pe cai înaripaţi, au dispărut pe veci. Apoi prinţesele de astăzi nu merită să fie salvate. Dar, la drept vorbind, nici ele nu găsesc de demnitatea lor să fie salvate de sărăcani ca Fotis. Dar, ca să fim şi mai sinceri, prinţeselor li-e scârbă de cai. Ele preferă să se plimbe cu vaporaşe şi automobile.

Cât de schimbată e lumea de astăzi faţă de cea descrisă în cărţile de poveşti, pe care nu de mult le-a recitit a nu ştiu câta oară! Trebuie cât mai repede să se scrie cărţi despre lumea nouă, pentru că toate cărţile despre lumea veche s-au învechit şi ele. Scrie, te rog, o carte despre un copil care-şi pierde tatăl şi poartă hainele lui peticite... De ce nu scrii? Scrie despre un copil care apără puale păsărelelor de şerpi. Poţi? Numai o asemenea carte preţuieşte astăzi. Aşa gândea Fotis, îndreptându-se spre cuibul lui.

Am uitat să spunem însă că tocmai când ieşea din sat, se întâlni din nou cu Arghiris. Dar nu era singur. Era cu tatăl lui. Cum îl zări, Arghiris strâmbă din nas. Era limpede: nu l-a încântat întâlnirea asta. Dar, se vede treaba, nu era de aceeaşi părere şi tatăl lui.

— Ce mai faci, Fotaki? îi spuse. Cum se simte bunicul

tău?

Fotis dădu să-şi scoată pălăria, dar îşi aduse aminte că nu avea.

— Bine, mulţumesc, s-a întors acasă şi se simte foarte bine, răspunse băiatul.

— Dar ce-i cu voi? făcu tatăl lui Arghiris. Ce-s mutrele astea acre? Ce, sunteţi supăraţi? Nu vorbiţi unul cu altul?

— Nu, nu vorbim, făcu supărat Arghiris.

— Ei, asta-i bună! Şi de ce?

— Uite-aşa, nu vorbim şi pace. Nu-mi place…

— Şi pot să aflu de ce? Nu cumva te-a jignit cu ceva Fotis?

— Nu, nu m-a jignit. Dar nu vreau să vorbesc cu el.

Atunci tatăl lui Arghiris deveni grav:

— Ascultă! Să nu mai aud că nu vorbeşti cu Fotis. Ai auzit? Află că e cel mai bun dintre toţi copiii satului. Ţi-o spun eu, tatăl tău. Doar ştii că nu obişnuiesc să umflu lucrurile. Ştii al cui copil este? îl cunoşti pe taică-său?

— Nu-l cunosc, răspunse Arghiris.

— Ai dreptate, dar îl cunosc eu şi n-am cunoscut alt om mai bun. A venit de multe ori prin acest sat, mai de mult, înainte de a se muta Fotis cu mama lui aici; ne-am cunoscut şi am legat cu el o adevărată prietenie. îl cunosc şi-l preţuiesc. Şi bine ar fi, Arghiris, să fiu şi eu ca el. Să-i semăn câtuşi de puţin.

Arghiris s-a mirat. Ce-i auzeau urechile? Va să zică… Spilios Triarhis… cel despre care vorbeau copiii…

— Fotaki! vru să strige.

Dar Fotaki era cu faţa scăldată în lacrimi; cum termină vorba tatăl lui Arghiris, se repezi şi îi luă mâna; i-o sărută şi fugi spre pădure. Acolo îi venea să îmbrăţişeze şi să sărute chiar trunchiurile copacilor. Tatăl lui… Pentru prima dată auzea vorbindu-se astfel despre taică-său.

Pentru prima dată un om străin îl lăuda în faţa lui. Da. Fotis era mândru.

Fără doar şi poate că aşa trebuie să fie tatăl lui. Avea dreptate tatăl lui Arghiris.

Şi Fotis începu să-şi imagineze cam cum a aflat acesta atâtea lucruri bune despre tatăl său. Poate că s-a dus chiar în orăşelul unde au stat cu toţii până la arestarea lui… Platamon… „Uitaţi, oameni buni, ştiu că-l cunoaşteţi bine pe Spilios Triarhis. De ce l-a arestat poliţia? E adevărat că a furat, că e hoţ? Sau e altceva la mijloc? Cu ani în urmă a venit în satul nostru şi s-a căsătorit cu fiica unuia de pe la noi, Pascos. Încă de pe atunci m-am împrietenit cu el. Apoi am aflat că l-au arestat. Soţia lui cu copilul s-au stabilit acum în satul nostru. De aceea mă interesează ce fel de om este, de ce l-au arestat…" Aşa trebuie să fi întrebat, şi oamenii i-au spus că Spilios Triarhis nu e hoţ. Şi probabil că oamenii i-au spus şi de ce stă arestat de atâta amar de vreme, încât iată: el nici nu-şi mai aminteşte de loc cum arată tatăl lui. Da, aşa stau lucrurile. „Spilios Triarhis este cel mai bun dintre cei mai buni şi bine ai făcut de ai legat prietenie cu dânsul", or fi spus oamenii.

Acum îi venea să cânte. Nu avea voce prea grozavă. Nici să cânte nu prea ştia. Dar această clipă se cerea sărbătorită într-un fel. Fără să se gândească mult, a început să cânte. A început, şi ce-o fi o fi. Era, într-adevăr, tare ciudat să vezi un băieţaş cântând singurel prin pădure. În ultimul timp nu se auzeau cântări în sat mai de loc. Lăutarii nu mai aveau chef de nimic. Cum să cânte un om flămând? Fotis îşi aminti acum nişte frânturi din cântecele lor, pe care le cântau în zilele lor bune. Cu ele voia acum să sărbătorească vorbele bune rostite de tatăl lui Arghiris: „N-am văzut alt om mai bun".

„Îţi mulţumesc, nene, de-ai şti ce om minunat eşti! Eu nu puteam crede nicidecum că tatăl meu e hoţ".

A ajuns la cuib. Totul acolo era mut. I-a pierit jumătate din bucurie. Încă nu ştia ce s-a întâmplat. Da, era într-adevăr prea mare linişte. Dar, uite, cuibul nu e gol. Una din cele două păsărele şedea în el liniştită şi se gândea la ceva. Aşa credea Fotis, şi s-a liniştit. Dacă stă aşa acolo, înseamnă că ouăle sunt la locul lor. Păsărică le clocea, aşa cum făceau şi găinile lor. Dar unde era

cealaltă? Obişnuit stătea pe o creangă şi ciripea, dar se vede că acum hoinăreşte. Nu sfârşi însă bine gândul, că uite-o, vine sătulă şi proaspăt scăldată. Se vede că a mers la râu să facă baie. Şi de ce, mă rog, să nu meargă? Apa, în lumea asta, este pentru toate făpturile. Păsărică ţine în cioc o lăcustă pe care o oferă gingaş celeilalte, care o apucă iute cu ciocul şi o mănâncă mulţumită. Apoi şi-au spus ceva în taină şi au schimbat locul. Acum se aşază pe cuib pasărea abia sosită, iar cealaltă plecă la vânătoare. Frumoasă şi unită familie! Peste puţin, când vor ieşi puişorii, o să fie şi mai frumos. Fotis se hotărî să stea de gardă. Dacă venea vreun şarpe, nicio bucurie nu mai rămânea pentru familia asta veselă. De aceea trebuia neapărat să fie ocrotită, să nu cadă cumva vreo nenorocire pe capul ei. A găsit un loc bun în faţa copacului cu cuib şi se aşează să-l păzească. Deocamdată nu apărea niciun şarpe. Dar parcă poţi să ştii? Şerpii apar tocmai când nu te aştepţi. Auzise el că ies la vânătoare pe căldură mare, în toiul amiezii. Atunci când totul e amorţit. Se târăsc, se zice, până la stâna oilor şi le sug laptele. La început, oaia nu-şi dă seama ce se întâmplă, chiar simte o plăcere crezând că suge mieluţul ei. Însă şarpele, dragă frate, e lacom. Suge… suge… şi când se termină laptele, începe să-i sugă sângele până ce oaia, vlăguită, moare.

Uneori, se mai zice, şarpele se duce şi la omul adormit. E de ajuns ca cel adormit să fi băut lapte. Se dă în vânt după lapte. Se zice că – dacă dormi cu gura deschisă – şarpele se strecoară şi intră în stomac. Aşa ceva a păţit un cioban. L-a încredinţat pe cuvântul lui bătrânul Pascos.

— Şi până la urmă ce s-a întâmplat, bunicule, cu ciobanul? A murit?

— Nu… dar stai să vezi de ce. La stână era un bătrân. Ei… uite… Bătrânul ăsta l-a salvat pe cioban. Cum i s-a spus întâmplarea, a poruncit să se fiarbă lapte, l-au turnat într-un ciubăr şi, aşa cum aburea, l-a pus pe cioban să stea aplecat peste el cu gura deschisă. Şarpele, dinăuntru, a mirosit laptele proaspăt, a ieşit să bea, a căzut în ciubăr şi l-au prins. Dar toate acestea s-au întâmplat în timpurile

vechi, când ciobanii erau proşti. Acum sunt deştepţi foc…

— Şi ce fac acum? întrebă Fotis. Nu mai beau lapte? Sau când beau nu mai dorm?

— Ce tot spui, mă Fotis? Se poate ca un cioban să nu bea lapte? I-auzi colo! Şi lapte beau, şi dorm… şi nici şerpii nu se apropie de ei…

— Cum aşa?

— Stai să vezi! Pentru că după lapte, deştepţii de ei, mănâncă usturoi. Trebuie să ştii că şarpele se teme de usturoi mai abitir decât de foc. îl zăpăceşte duhoarea.

Fotis făcu mirat:

— Ţţţţ! mirându-se când a învăţat bunicul lui atâtea lucruri. Ţţţţ… bravo! mai spuse o dată, uitându-se cu şi mai multă admiraţie la bunicul lui.

Acum stă sub copac la pândă. S-ar putea să se apropie vreun şarpe şi să soarbă ouăle. Era cu ochii în patru. Din repezeală a omorât şi un guşter, pe care l-a luat drept şarpe. Şi era aşa de frumos în haine verzi, cu puncte aurii! Semăna cu o pasăre târâtoare.

La amiază era atât de cald, încât i se închideau ochii de somn. Fotis se mută sub un alt copac şi – ca să-i treacă timpul – a pus două furnici să se lupte. Dar – la drept vorbind – era mai mult cu ochii la cuib decât la luptă. Deseori ciulea urechile ca să audă fâşâitul şarpelui. Pe şerpi, se zice, îi apucă turbarea la amiază. Sunt în stare să-şi dea şi coada pentru câteva picături de lapte sau un ouşor. „Păleşte-te de omul rău în toiul nopţii, şi de şarpe în toiul zilei”, spunea bunicul, care adunase o grămadă de poveşti şi zicători pe care le spunea tocmai la vreme.

Deci Fotis se hotărâse ca toată amiaza să păzească cuibul cu străşnicie. Nu voia să-şi reproşeze că n-a fost un bun apărător, sau că a fost laş, lăsând şarpele să-şi facă de cap… Era atât de atent, încât auzea până şi zumzetul insectelor. Dar amiaza a trecut fără să se întâmple ceva deosebit. Începu să se răcorească.

Copacii îşi şopteau în taină.

O adiere uşoară de vânt intră în pădure şi începu să hoinărească.

— N-o să vină azi şarpele, îşi zise Fotis. Au scăpat şi astăzi puişorii. Hai să pornim spre casă!

Îşi strânse şireturile încălţărilor şi se pregăti să plece.

— Bine, plec, s-a gândit mai apoi, dar dacă vine vreun şarpe care se trezeşte mai târziu? Dacă vreun şarpe zănatec a încurcat orele şi vine mai târziu? Poţi să te aştepţi la orice.

Deci… e mai bine să aştepte până la asfinţit. Abia atunci o să se întoarcă acasă liniştit.

Acum umbrele se lăsau tot mai insistent peste câmpii şi plaiuri.

Mirosea plăcut a iarbă verde şi flori de câmp. Tare-i mai plăcea lui Fotis mireasma asta! încă de când era un

5 – Moara mula 65

pumn de om şi-l ducea maică-sa la câmpul din marginea oraşului simţea o mare bucurie.

Poate să jure că atunci florile miroseau parcă şi mai tare. Îi spuse şi maică-sii asta, dar ea nu fu de aceeaşi părere. A oftat doar:

— Nu-i aşa, îi zise. Florile şi atunci tot aşa frumos miroseau. Dar acum le-a otrăvit războiul. Şi apoi unde să mai găsească timp un om sărman şi pentru astfel de lucruri? Trece pe lângă flori şi n-are timp nici măcar să le vadă.

Uite, cam aşa i-a vorbit mama. A mai oftat o dată şi a tăcut. Dar parcă Fotis era altfel? Ce plăcere îţi dă mireasma florilor când ştii că ai tată, dar e întemniţat? Când războiul cerneşte lumea? Ce să faci cu florile când eşti desculţ? Ţi se pare că mereu calci pe ghimpi.

Ziua se sfârşise. S-au oprit până şi păsările ca să admire asfinţitul soarelui. Orice ciripit în clipa asta încetează. Se aud însă nişte fâlfâituri grăbite şi apoi totul se cufundă în tăcere.

S-a sfârşit ziua păsărilor.

Începe ziua broaştelor.

Fotis a pornit spre sat. Mergea agale… şi se gândea: „De ce oare broscuţele preferă noaptea? Nu cumva sunt

oarbe? Dar nu, dimpotrivă, au ochii mari şi bulbucaţi. Şi atunci? Dar, fie, dacă ele preferă noaptea, ce ne pasă nouă? Treaba lor!”

În faţa porţii se întâlni cu bătrâna Timiula. Iar îl privi pieziş. Ce dracu’”? N-o să-l poată înghiţi chiar niciodată femeia asta?

— Ce-i cu găinuşa mea? îl întrebă. S-a înnoptat şi încă nu apare.

— De unde să ştiu eu? îi răspunse înţepat Fotis. Ce, m-ai tocmit să-ţi păzesc găinile? Eu m-am plimbat prin pădure.

— Ştiu, ţi-ai tocit pingelele.

— Le-am tocit, nu le-am tocit, ce te interesează?

— Pe mine toate mă interesează. Nu cumva l-ai văzut pe băiatul lui Nolas Dalacas.

— Ce treabă am eu cu o astfel de mutră?

— Nu te-ntreb dacă ai treabă, te-ntreb dacă l-ai văzut.

— Ei… nu.

— Dacă găinuşa mea nu-i cu ale voastre, atunci sfârâie în tigaia lui. Oricum, în coteţ n-a venit.

— Vino la noi să vezi! Eu nici nu ştiu cum arată.

— Ei, haida de! „Nu ştiu cum arată” spui. Dar este în sat o găină mai frumoasă?

— De unde să ştiu eu?

— Ştiu eu. Nu este. A mea e o domniţă cu rochiţă neagră şi scufiţă roşie.

— Încet, încet ai să-i zici că-i fată de adevărat.

— Eu? Nicidecum. Dar e mai bună decât o fiinţă omenească chiar. Ei, acum ce stai în poartă, ai să mă laşi odată să intru?

— Vino… dar ai grijă să nu te umpli de găinaţ.

— Lasă să mă umplu!

Timiula îşi vârî capul în coteţ. Găinile se treziră şi începură să cotcodăcească, speriate, de parcă le-a dărâmat cineva casa.

— Nu, nu-i aici, spuse bătrâna. E limpede, a luat-o.

— De ce crezi asta? se miră Fotis.

— De ce? Pentru că e hoţ. Pentru că e tâlhar… ca şi taică-său.

— Şi ce-o să-i faci acum? întrebă Fotis.

— Acum? Acum n-o să-i fac nimic… spuse Timiula, scrâşnind din dinţi. Da, acum nimic. Pentru că acum e timpul lor. Dacă era altfel… he… vedeau ei. Un singur lucru vreau: să trăiesc până când mi-o veni şi mie bine… Atunci am să văd eu ce-o să fac. Dar tu prea mult hoinăreşti, să nu păţeşti ceva. Hai, acum… noapte bună! Şi să-i spui mă-tii să zăvorească bine pe dinăuntru, pentru că trăim timpurile când hoţii şi tâlharii îşi fac de cap. Dar ce-i asta care se-ncurcă printre picioarele mele… Dumnezeule! Ceva negru…

— E găina dumitale, îi spuse Fotis.

— Găina mea?! Nu cred.

— Ba-i chiar ea.

— Aşaa? Ia să văd mai bine! S-ar putea să fie! Poate că Cocolis Dalacas s-a temut de blestemele mele şi mi-a adus-o ca să scape. Hai… noapte bună… Şi cum ţi-am mai spus, caută să fii mai devreme acasă… Auzi? Fă aşa cum îţi spun, pentru că… Ştii tu… Hai, acum du-te, să nu pun mâna pe vreo piatră.

Îşi luă găina şi plecă. După puţin se auzi în curtea de alături un straşnic ootoodăcit, iar bătrâna Timiula se străduia să-şi potolească găina.

— Nu o înghit, spuse Fotis şi intră în casă. Nu… nu o înghit. Începe să-ţi vorbească puţin blând şi apoi se supără şi te ocăreşte. Nu, n-o pot suferi.

După puţin timp sosi şi mama. Era foarte gânditoare.

— Bătrâna Timiula îşi pierduse găina, spuse Fotis.

Mama nu răspunse.

— Dar a găsit-o, continuă Fotis.

Nici acum nu răspunse mama. Apoi într-un târziu îi spuse:

— Tu caută să vii mai devreme acasă…

Nimic altceva. Şi-şi făcu patul să se culce. Era obosită. Nici n-a mâncat. I-a dat să mănânce doar lui, iar ea l-a urmărit din pat, până a adormit.

În miezul nopţii se stârni un vânt puternic. Fotis se trezi la vuietul lui mânios şi nu mai putu să doarmă. Se tot gândea la păsărele. Dacă va lua vântul cuibul? Dacă cade peste cuib vreo creangă şi sparge ouăle?

— Eşti treaz? se auzi pe neaşteptate, în întuneric, glasul mamei. Fotis!… Dormi?

— Da, răspunse el.

Altă dată ar fi râs de şiretenia naivă a copilului, dar acum era obosită.

— Dormi, odorul meu, spuse dulce. Nu minţi! Aud că eşti treaz. Încearcă să dormi! Nu te gândi la nimic! Mă gândesc eu…

— Vântul ăsta puternic nu dărâmă cuiburile păsărelelor? întrebă peste puţin Fotis, îngrijorat.

— Nu… niciodată… vântul n-a luat vreun cuib.

— Da, dar dacă sunt atârnate de copaci?

— Cine ţi-a spus prostia asta? Niciodată cuiburile nu sunt atârnate de copaci. Păsărelele le leagă de crengi şi le clădesc pe partea unde nu suflă vântul. Dacă băgai mai bine de seamă, vedeai că cuibul e aşezat într-un loc ferit.

Pe partea unde vântul suflă mai tare sunt îndesate crenguţe şi frunziş bogat. Te-ai liniştit acum?

— Nu… l-ai văzut azi pe bunicu’?

— Nu l-am văzut. Dar e sănătos. Hai, dormi!

— Ţi-am spus că bătrâna Timiula spunea că Cocolis Dalacas i-a furat găina?

— Da, taci.

— Şi apoi că n-a furat-o, pentru că a găsit-o?

— Da, mi-ai spus totul. Acum taci şi dormi! Hai, Fotis, noapte bună.

— Noapte bună!

Fotis a adormit.

Noaptea înainta mohorâtă şi neagră deasupra acoperişurilor sărace.

Colo, departe, peste munţi şi ape, răgea din toată puterea războiul; adusese mare tristeţe în ochii mamelor şi taţilor lor. Numai cei netrebnici, de teapa lui Dalacas şi Popotas, se simţeau fericiţi şi liniştiţi.

— Dar… fie. Acum, uite, se luminează şi Fotis se trezi devreme.

Se spălă pe faţă cu apă rece.

Vântul se potolise.

O zi albă şi însorită venea peste satul zguduit de grijile războiului. Fotis se şterse şi se aşeză pe pervazul ferestrei să-şi bea laptele. L-a păstrat mama încă cald. Fără îndoială că ea nici nu l-a gustat. L-a păstrat numai pentru el. Îl bău încet, încet, mâncând şi puţină pâine făcută în casă.

Apoi mai bău şi un pahar cu apă proaspătă. Nu se grăbea să plece. Ştia că şerpii nu ies la vânat înainte de amiază. Avea deci timp să se joace puţin cu pisicuţa şi să mai arunce o privire în cartea lui cea mai dragă: „Coliba unchiului Tom”. Frumoasă cărticică! Caldă, plină de prietenie şi duioşie… îi plăcea tare mult.

Tot citind, acţiunea cărţii l-a furat atât de mult, încât l-a apucat amiaza. Se încălţă iute şi se pregăti să iasă. Ciomagul noduros, cu care voia să alunge şarpele, era mereu după uşă şi-l aştepta. S-a gândit să ia cu el şi puţină apă. Ieri era să crape de sete. I-a fost teamă să se ducă la izvor. Nu voia să lase singur cuibul, ca nu cumva în lipsa lui să vină şarpele.

Cel mai bun lucru era să ia cu el un urcior. Când se va lăsa căldura mare, să-l aibă lângă el şi să se răcorească. Zis şi făcut. A găsit un urcior în curte, l-a spălat bine, l-a umplut cu apă proaspătă din puţ şi a pornit la drum. Cheia o ascunse la locul ştiut de mama.

Pe ogoare, femeile – răspândite printre rândurile de porumb – pliveau. O rugase mai deunăzi pe maică-sa să-l lase să meargă şi el la plivit. Cât ar fi câştigat, fie şi cincizeci de bani, tot era ceva. Dar maică-sa a sărit în sus, îngrozită:

— Nu! îi zise. Nu şi nu! Toţi or să te chinuie… şi îţi vor vorbi de taică-tău. Nu! Nu te las! Abia ieri, alaltăieri te-ai sculat după boală. Vrei să te doboare iar frigurile la pat?

— Acum am prins puteri.

— N-ai prins. Frigurile pândesc ca vulpea. Dacă te

prind puţin mai obosit, se reped la tine. Lasă, sunt încă în putere! Am să-ţi spus eu când trebuie să munceşti. Dar ce zic eu? în scurt timp se vor schimba lucrurile şi o să mergi din nou la şcoală…

— Dar… or să se schimbe? Toţi spun aşa, eu însă nu văd nimic. Spune-mi, e adevărat?

— De asta să nu te-ndoieşti. Pentru că altfel nu poate să fie. Asta este sigur şi – dacă vrei să ştii – foarte repede. De aceea, pregăteşte-te! Dar… tăcere! Pentru că poate să afle ceva Dalacas şi atunci suntem pierduţi. O să pună mâna pe noi şi o să ne predea şefilor lui de la Gestapou. El face ce vrea acum. Crede că toate sunt ale lui…

Se pare că mama avea dreptate. Numai el avea voie să călătorească. Doar el şi Popotas. Ceilalţi nici nu se mişcă din sat.

Până şi la moară merg cu frica în sân. Când au vacanţă copiii, dumnealor îşi iau cu ei la oraş şi odraslele şi vin înapoi îmbrăcaţi ca boiernaşii. Are dreptate sărmana Timiula când zice că e „timpul hoţilor şi al tâlharilor”.

În drum spre pădure, Fotis se gândea la toate astea şi mintea i se încurca. Pe cine să creadă mai întâi? Unii spuneau că Popotas era bun ca un înger, iar alţii că e rău ca lupul. Nu-i venea să-i creadă pe cei care-l lăudau. Dacă era aşa, de ce aitunci – când a venit armata străină – a primit-o cu braţele deschise şi muzică? De ce? Deci la o parte cu laudele. Cei care-l laudă, ori se tem, ori au nevoie de el. Dar şi asta nu e lucru cinstit. Dacă Popotas e bun, aşa cum spun ei, cum îl rabdă inima să vadă copiii satului umblând desculţi şi dezbrăcaţi, şi lui fiu-su îi cumpără cinci rânduri de haine? Să lăsăm astea. Cred că bătrâna Timiula are dreptate. Da, se uită pieziş, dar vorbeşte drept.

În pădure era linişte. Adică… ce linişte? Păsărelele ameţiseră cântând. O dată ce nu apare pe aici şarpele, s-au gândit, hai să cântăm. Viaţa e dulce. Deci, hai să-i zicem o cântare de dimineaţă!

Mai întâi au început un duet. Apoi una din păsări zbură la cuib şi cealaltă rămase pe crenguţă să cânte farmecul venirii pe lume a puişorilor şi frumuseţea

primăverii. Până şi coţofana, vorba ceea, care-i doar o cârâitoare, ia parte la sărbătoare, cu toate că cântecul ei este ca hârjâitul ferăstrăului.

Fotis găsi undeva umbră deasă şi se aşeză. Puse alături urciorul puţin aplecat ca să nu cadă şi să se spargă.

Ajungea până acolo murmurul intens al pădurii. Se întinse pe iarbă, contemplându-şi prietenii. Ca să fie sigur, ţinea ciomagul lângă el.

Dar, curios, peste puţin i se făcu somn. Bună şi asta! Până acum niciodată nu i se făcuse somn în timpul zilei. Ba chiar râdea de ceilalţi care dormeau ziua. Şi acum… cum îi veni somnul ăsta?

Poate că n-a dormit de ajuns noaptea. Ochii îi erau cârpiţi de somn.

Îşi încordă toată voinţa ca să nu-l fure somnul. Auzise că toate relele se petrec când oamenii dorm. Îşi udă ochii.

Se căzni să-şi ţină ochii deschişi. Cu neputinţă. Ai zice că de pe pleoapele lui atârnau plumbi şi i le trăgeau în jos, peste ochi.

Şi nenorocirea s-a întâmplat. atunci.

Nu şi-a dat seama cum şi când. A auzit deodată nişte ciripituri… Dar ce ciripituri! Semănau mai mult a jale, ca ţipetele părinţilor cărora li se omoară copiii. Păsărelele ţipau şi zburau împrejurul cuibului lor de parcă ar fi fost rănite. Atunci zări şarpele. Era cenuşiu, cu pistrui negri… şi o limbuţă subţirică, ca un fir de aţă roşie, care îi ieşea din gură, ca şi cum ar pâlpâi o flăcăruie. Corpul era încolăcit, ca volbura, pe creanga unde se găsea cuibul. Fotis a început să tremure, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Voia să ţipe, să urle sălbatic şi puternic, asemenea copiilor sugrumaţi de coşmaruri. Cât de mult a fost înşelat! Altă dată credea că e o nimica toată ca să omori un şarpe. Acum a înlemnit, şi nu mai are putere să mişte nici măcar mâna. La un moment dat i se păru că-i vede până şi dintele cu otravă. Îi trecu prin minte că aşa gros şi lung cum era, chiar de nu ar fi avut otravă şi nici măcar dinţi, ar fi fost de ajuns să se încolăcească în jurul lui şi gata, îl sugruma.

Între timp, şarpele se apropia încet, încet şi viclean

de cuib. Doamne… ce înfiorător era! Nu se auzea nimic. Dar nimic: nici şuierat, nici fâşâit, aşa cum i se spusese că fac şerpii. Păsărelele ţipau desperate şi băteau din aripi, ca şi cum ar fi luat foc. Şarpelui nici că-i păsa de ele; înainta nepăsător, de parcă era surd. Ai fi zis că era magnetizat de ouă şi-l atrăgeau spre ele. Nu-l despărţea de ele nicio palmă. Deodată, Fotis a simţit că-i amorţesc picioarele… apoi mâinile… dar pe neaşteptate toată greutatea care-l apăsa a dispărut. A încercat să strângă ciomagul şi a văzut că poate; a încercat să strângă din dinţi şi a văzut că poate. Atunci, ca un viteaz din lumea basmelor, ridică lancea şi se repezi asupra veşnicului duşman al păsărilor.

Prima lovitură îl nimeri pe coadă şi i-o reteză. Imediat şarpele şi-a întors capul. Fotis a văzut o limbă atât de roşie şi ascuţită. Încât i s-a părut că i-a străpuns inima. I s-au muiat picioarele. Atunci a crezut că s-a sfârşit cu el. Dar şi-a amintit că era Fotis Triarhis – altceva nimic – şi că trebuia să o scoată la capăt singur.

Şarpele se pregătea să se descolăcească, ca să se repeadă asupra lui. Dădu uitării ouăle din cuib, amintindu-şi doar că era şarpe şi că se afla în primejdie pentru că, uite, băiatul ăsta e gata să-l zdrobească. Deja jumătate din coadă, tăiată, se zbate pe pământ. Îşi proptise pe creangă coada ciuntită şi se pregătea să se arunce asupra lui Fotis, ca un laţ. Fotis nu şi-a dat seama când a ridicat ciomagul, unde a nimerit… şi de câte ori. Ţinea ochii închişi… şi lovea… lovea… cu ură… cu duşmănie… cu desperare, până când auzi un „trosc”, ce-l făcu să deschidă ochii. Ciomagul lui căzuse spart, iar alături zăcea şarpele mort. Capul îi era zob, iar trupul lui, lunguleţ, stătea nemişcat. Fotis l-a răsturnat cu vârful pantofului. Era mort. Dar – de necrezut – coada, ceva mai încolo, continua singură să facă inele, într-adevăr. Ciudat lucru! Şarpele să fie de mult mort, iar coada să stăruie să trăiască!

Fotis, împăcat, s-a întors să privească spre cuib. Era la locul lui, neatins. Deasupra cuibului stăteau părinţii, neputând să-şi creadă ochilor, dar sub guşa lor acoperită cu pui se vedea zvâcnind inimioara lor speriată. Fotis le-a

zâmbit prieteneşte. Le-a trimis şi un fluierat. Tremurând încă, şi-au întors căpşoarele şi l-au privit cu recunoştinţă. Una chiar începu să ciripească, dar glasul i se opri în gât.

„Lasă pentru mai târziu, îi zise Fotis. Stai să răsufli mai întâi!”

Avea şi el nevoie de odihnă. Broboanele de sudoare reci de mai înainte au devenit fierbinţi. Îşi scoase din buzunar batista ce i-o dăduse maică-sa de dimineaţă, îşi şterse sudoarea de pe faţă şi se aşeză la umbră să se odihnească. Dar nu slăbea din ochi cuibul. Păsărelele se liniştiseră. Încet, încet s-au rărit şi bătăile repezi de inimă. Dar nu ştia ce să facă cu şarpele mort. Auzise de la bunicul lui că şarpele mort pute rău. Să-l lase aici, sub cuib, şi duhoarea lui să înăbuşe puişorii? Trebuia să-l îngroape. Dar n-avea unelte. Ce-i de făcut? Aşa cum se gândea, a trecut ceva deasupra capului, chiar foarte aproape, parcă o umbră. Şi-a ridicat ochii, dar n-a văzut nimic. Ciudat! Dar uite că aceeaşi umbră a apărut din nou. „Cronn”, se auzi din înălţimi. A ridicat capul spre cer şi a văzut o pasăre uriaşă şi neagră care se cumpănea chiar deasupra capului lui. Fotis s-a făcut ca ceara. La asta nu se aştepta! Poftim, a scăpat de şarpe şi acum o să fie mâncat de o pasăre. Asta nu era ca şarpele; nu era jos ca să se lupte cu ea şi s-o omoare. Era o pasăre răpitoare, sălbatică. Arăta atât de uriaşă, încât putea să-l ridice şi să-l ducă în cuibul ei. Şi cine ştie în ce văgăuni sălbatice şi întunecoase se afla cuibul ei!

A căutat din ochi ciomagul. Era rupt. A căutat o piatră. Nu era de găsit. Atunci a strigat. Dar atâta de tare, încât a asurzit şi el.

— Cronn, îi răspunse pasărea.

— Pleacă!…

— Cronn! făcu din nou pasărea, şi începu să se rotească deasupra copacilor.

Păsărelele s-au speriat tare; s-au făcut una cu copacul. Fotis nu putea să facă nimic. Aştepta catastrofa. Pasărea sălbatică a încetat să se rotească şi s-a oprit nemişcată în văzduh. Dar atât de nemişcată, încât ai fi

crezut că era ţintuită de nori. Fotis clipi din ochi. Pasărea se găsea mereu, mereu acolo, de parcă ar fi fost pictată pe cer cu vopsea neagră. La un moment dat, aşa cum stătea nemişcată, îşi făcu vânt şi se repezi ca o săgeată spre pământ. Fotis a ameţit şi n-a văzut nimic. A simţit un suflu puternic, de parcă ar fi trecut pe lângă el o rafală puternică de vânt.

Când a deschis ochii, a văzut că nici el şi nici cuibul n-au păţit nimic. A privit din nou spre cer. Pasărea uriaşă zbura spre asfinţit, ţinând în gheare târâtoarea moartă.

Fotis a simţit nevoia să facă ceva, să izbucnească într-un cântec sau într-un chiot, dar n-a găsit nimic şi a izbucnit în hohote… Nişte hohote vesele şi triumfătoare, care peste puţin s-au transformat singure în cântec, într-un cântec pe care nu-l mai cântase vreodată şi nici nu auzise pe altcineva ckitându-l.

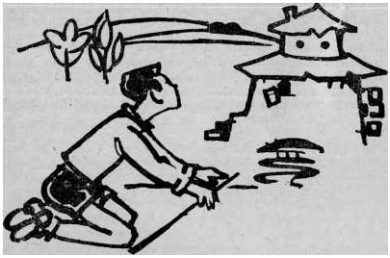

CAPITOLUL V

După această mare ispravă, Fotis îşi schimbă părerea despre el. Dar trebuia să o ştie şi ceilalţi, ca să-şi schimbe şi ei orice idee proastă despre el. Acum nu mai era băieţaşul pe care-l cunoşteau. Acum aveau de-a face cu un luptător neînfricat, care nu dădea înapoi de la nimic. A înfruntat cogeamite şarpe! Rămânea doar să mai lupte puţintel cu el însuşi ca să învingă unele rămăşiţe ale vechii frici care nu dispăruse cu totul. Înainte de toate, trebuia să se obişnuiască să nu se teamă de întuneric. Şi, dacă putea, să ajungă până la cimitirul satului; să treacă prin faţa casei Zafirei Barutos, o casă înfricoşătoare, pe unde niciun băiat n-a cutezat să treacă. Şi, mai important, să pătrundă în adâncul pădurii, într-un loc unde nici cei mari nu se mai

duc. Era o moară veche şi părăsită, unde în fiecare noapte, se zice, ieşeau din apa stătută nişte oameni verzi, cu ochi roşii, şi dansau acolo până la primul cântat al cocoşilor. Atunci, se zice, piereau prefăcându-se în aer, pentru că nu există pentru duhuri duşmani mai mari decât cocoşii. Praf, se zice, şi pulbere se fac odată cu cântecul cocoşilor şi lumina zilei.

Ei, uite, până la moara asta trebuie să ajungă. S-o atingă cu mâna lui şi apoi să spună tuturor că nu-i e frică de nimic, că este un luptător viteaz care nu se teme de nimeni.

Trebuia deci să se ducă astăzi… chiar acum… cel târziu mâine. Dar de ce mâine? Cine ştie ce se poate întâmpla până mâine? S-ar putea să-l părăsească curajul şi să devină iar un băiat obişnuit. Da, trebuie să lase totul şi să se ducă chiar azi.

Să lase chiar şi cuibul?

Şi de ce, mă rog, să nu-l lase? De ce să se teamă? Pasărea de pradă a plecat. Cât despre şarpe… Ei, ce să mai vorbim. Fotis îl făcuse zob cu mâinile lui, care nu i-au tremurat de loc.

Soarele era sus. Amurgul întârzia să se lase. De ce să nu meargă?

A băut apa ce i-a mai rămas, a ascuns urciorul în iarbă, şi-a făcut un nou ciomag şi a pornit. Mergea şi căuta să-şi amintească cântecul acela pe care l-a compus la amiază după uciderea şarpelui. Dar nu reuşea să-şi amintească nimic.

De aceea mergea fără cântec, doar cu un simplu fluierat care nu avea nevoie de cuvinte.

Trecând pe lângă moara bătrânului Pascos, a hotărât să întârzie o clipă ca să-i spună bună ziua, dar s-a răzgândit. S-a temut ca nu cumva bunicul să-l oprească acolo şi să nu-l lase să-şi continue drumul. De aceea a ocolit moara şi s-a pierdut în adâncul pădurii. Aici era mai răcoare. Copacii lăsau umbre grele. Soarele nici nu putea să pătrundă acolo. Da, soarele era aşa de bine ascuns de copaci, încât putea să apună, şi el să nu observe. Ştii ce-

nseamnă să te apuce noaptea în pădure şi încă lângă o moară unde nu eşti sigur sută la sută că nu-s duhuri?

S-a hotărât, deci, să grăbească pasul. În fiecare luminiş arunca o privire spre soare, să se încredinţeze că nu a asfinţit.

Pădurea avea un vuiet specific, ca o sfâşiere a curentului făcut din aripi mici, ca un taifas în şoaptă al unor oameni ascunşi în tufişuri.

Mergea din ce în ce mai repede.

Păsările ţâşneau speriate şi zburau să se ascundă. Cine ştie ce întâmplări neplăcute avuseseră cu vânătorii? Parcă le lăsa în pace, să se sature de viaţă? Ei le urmăresc peste tot ca să le omoare. Numai nişte păsări urâte, numai nişte ciori şi coţofene, a căror carne pute ca un hoit, numai ele au dreptul să trăiască. Celelalte păsări bune, potârnichile, becaţele, mierloii, fazanii, turturelele trăiesc cu frica-n sân. La primul foc fug să se ascundă. Parcă n-ar fi păsări, ci tâlhari şi hoţi de codru.

Fotis se gândeşte la toate astea şi fierbe de mânie. Ce mai treabă fac şi vânătorii! Ce folos aduc? Doar omoară! Mulţumesc. Asta poate s-o facă şi un simplu ucigaş fără să se fălească.

Cunoştea vreo doi vânători în sat, care ucideau fără milă orice păsări. Primul şi cel mai rău era Nolas Dalacas, care – dacă în lumea asta s-ar face ceea ce e drept – trebuia de mult să fi fost spânzurat de limbă. Dar pe lume nu s-a făcut încă ceea ce e drept, şi Dalacas – în loc să fie spânzurat – îi spânzură pe alţii. Îi vine să crape de ciudă că nu-i în stare să facă ceva, ca să schimbe lumea.

Dar Fotis n-are de gând să înfăptuiască o asemenea răzbunare, pentru că e vorba de vărsare de sânge. Nu s-ar putea răzbuna fără vărsare de sânge? Trebuie neapărat unul să omoare pe altul? Uite, bunăoară păsările, dacă n-ar exista vânători care să le omoare, s-ar fi speriat acum la trecerea lui? S-ar fi grăbit să se ascundă? Nu. Dar probabil că Fotis seamănă cu cei care poartă arme. Cât ar fi vrut să poată să le spună că greşesc când omoară păsări nevinovate!

Tot mergând, a ajuns la un râuleţ. Avea apă limpede de tot şi un susur zglobiu. Malurile îi erau acoperite cu izmă care înmiresma toată împrejurimea. Nişte broscuţe săreau speriate în râu, ca şi cum cineva, ascuns în iarbă, arunca pietre în apă. Râuleţul acesta era iazul morii. Fotis a hotărât să meargă de-a lungul râuleţului, fiind sigur că va ajunge la moară. Dar, ceva mai sus, cărăruia dispărea. O acopereau ierburile şi nu se mai vedea. Atunci? Drum nu exista. Dar asta ce-nseamnă? Moara este locuită totuşi de duhuri? Pentru că, uite, niciun fel de urmă de om n-a mai călcat p-aici. Dar am mai spus o dată. Fotis nu credea în duhuri. Ştia foarte bine că lucrurile astea le-au scornit: bătrânele ca să-şi sperie nepoţii. Aşa îi spusese bunicul. Deci nu există duhuri, vârcolaei, stafii şi căpcăuni. E limpede. Moara era stricată şi nu şi-au pierdut mintea cei mari ca să bată drumul până aici fără să găsească ceva. Care va să zică, Fotaki, vezi-ţi de treabă şi lasă bătrânele să vorbească!

Mai la deal, râuleţul se adâncea, şi malurile i se pierdeau în buruieni. Puţin mai încolo a văzut o scândură veche putrezind în apă. Aici trebuie să fi fost un podeţ pe care oamenii îl foloseau ca să treacă dincolo. Acum se folosesc de el broscuţele ca să sară în apă, ca de pe o trambulină. La drept vorbind, nu o duceau chiar atât de prost. Toată ziulica şi-o petreceau în huzur, cu jocuri şi sărituri în aţ) a. Nimeni nu trecea pe aici să le strice joaca. Dansau, plonjau şi aşteptau să vină seara ca să-şi înceapă cântecul. Duceau o viaţă fericită, veselă şi fără griji. Nici tu război, nici tu Nolas, sau Popotas, închisori şi foamete.

Pe neaşteptate un nouraş mic, cât o batistă, s-a aşezat în faţa soarelui. Broscuţele imediat s-au speriat şi-şi strigară mama. „Bine, bine, le spuse, nu vă speriaţi, aici sunt, am o discuţie cu tata. Vrem să hotărâm cum vom petrece iarna”.

Da. Aveau dreptate să fie îngrijorate. Toate acestevieţuitoare, în iernile geroase, o duc foarte greu, pentru că îngheaţă toate apele. De multe ori gerul pătrunde adânc. până în mâlul în care se ascund. Atunci se

întâmplă cu ele ceva foarte curios. Cad într-o stare de amorţeală, asemănătoare cu somnul. Le cuprinde un somn lung, pe care cărţile îl numesc „hibernare”, dar broaştele nu vor să ştie cum i se mai spune. Ele ştiu doar că se cufundă în somn şi nimic altceva. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu guşterii, broaştele ţestoase şi şerpii. Ce să-ţi spun… mare noroc… căci dacă le surprinde gerul, devin nişte bucăţele de gheaţă, şi la primăvară soarele le topeşte transformându-le în apă. Da… foarte bine a făcut natura că le-a hărăzit acest somn binefăcător şi le-a scăpat de frig.

Dar Fotis nu era de acord ca şi şerpii să se bucure de acest dar. Nu! Ăştia trebuiau să îngheţe definitiv ca să scape pentru totdeauna toate păsărelele din lume.

Mai la deal, râuleţul vuia din ce în ce mai puternic; se pare că se prăvălea de undeva, de pe vreun stăvilar sau & platformă de piatră. Dar nu era niciuna, nici alta. Era moara. Fotis a ajuns în faţa ei. E cenuşie, bătrână, obosită. Roata este dărăpănată şi acoperită de muşchi. Toate împrejurul ei – bălării, arbuşti, copaci – sunt bogate şi uriaşe. Stafiile nu se vedeau nicăieri.

Ia te uită, de ani de zile satul născoceşte stafii şi duhuri, şi când colo, după cum se dovedeşte, toate sunt minciuni! Acolo nu era de fapt decât o moară veche şi părăsită, ca toate morile vechi şi părăsite din lume.

Îşi făcu curaj şi intră. Era o pădure întreagă de păianjeni. Ca să treci, trebuia să-ţi faci drum cu mâna, să nu te umpli de pânze. Fotis însă a folosit băţul.

Se împiedică de o scăricică îngustă. Se pare că ducea la odăiţa de sus, unde, mai de mult, se urca morarul să doarmă. Aşa-i şi moara bătrânului Pascos. O scăricică duce spre odăiţa unde bunicul îşi avea aşternutul, şuba, traista şi o cană de apă.

Fotis începu să urce. Îşi croi drum cu băţul şi păşi pe prima treaptă. Deodată se opri încremenit. Ce era asta? Sforăit? îşi ţinu răsuflarea şi ciuli urechile. Da… nu se înşela. Din odăiţă se auzea răsuflarea unui om adormit. Om? Dar cum s-a urcat acolo? Pânzele de păianjen arătau că n-a trecut pe acolo de ani de zile vreun om. Şi acum

cineva dormea acolo! Era un om, nu mai încăpea nicio îndoială, care dormea adânc, cuprins de somnul unuia trudit de muncă câmpului. Dacă nu era păienjenişul ăsta, Fotis nu s-ar fi încurcat de loc. Un om, un pădurar, un drumeţ a găsit moara deschisă, s-a urcat şi a adormit. S-a urcat… Dar pe unde? Doamne! Ce coşmar!

Pentru prima oară începu să-şi piardă curajul şi siguranţa. În mintea lui năvăliră toate stafiile pe care, până atunci, le-a dispreţuit. I se umplu sufletul de groază. I se tăiară picioarele de la genunchi în jos. Uite că bătrânele au avut dreptate. Ce te faci acum, Fotis?

Sforăitul continua acolo sus, liniştit, paşnic, ca şi cum un ţăran bătrân tăia cu ferăstrăul o scândură. Niciodată nu şi-a închipuit Fotis că duhurile taie lemne şi că vocea lor e ca hârjâitul ferăstrăului.

Pânzele de păianjen se întindeau în faţa lui dese, de netrecut. Să se întoarcă înapoi ca un laş? Dar apoi cum o să scoţi obrazul în lume de ruşine? Ou ce ochi să-ţi vezi chipul în oglindă? Fotis Triarhis, ce-ai să faci acum? Ai să-ţi iei picioarele la spinare şi ai să dispari ca un viezure sau ai să mergi drept înainte ca să-ţi salvezi numele?

Într-o zi o să-ţi crească mustaţa. Ce bărbat ai să fii tu, care într-o anumită împrejurare te-ai făcut de ruşine? Aici, unde ai ajuns, frate, n-ai altceva de făcut. Ori sfâşii tot păienjenişul şi urci în odaie, chiar dacă sforăie acolo mii de duhuri, ori du-te să te îneci! Cum se face că ai aitat totul? Sărmane Fotis, unde ţi-e vitejia de azi-dimineaţă? Cum ai putut s-o uiţi? Ce-ai fă – „ut, prietene, cu Fotis, viteazul de azi-dimineaţă? L-ai lăsat acolo, la cuib, lângă şarpele ucis? Dar azi-dimineaţă cu mâna asta… chiar cu mâna asta, în care ţii acum oăţul ăsta, nu ai triumfat ca Făt-Frumos? Atunci de ce îl ţii? Dacă nu eşti în stare să-l: insteşti, aruncă-l. Arună-l, omule, ca să nu-l aci de ruşine odată cu înmele tău!

— Moara mută

Toate aceste gânduri îl făceau pe Fotis să-şi reamintească de situaţia grea prin care trecuse azi. Onoare se cheamă asta? Mândrie bărbătească? Să o păstrezi sus, neîntinată, sau s-o laşi să cadă în noroi?

Îşi încordă braţele. Aşa ceva nu se poate! mai bine să fii nimicit, sfâşiat de duhuri, decât să trăieşti cu mândria terfelită, cu capul plecat înainte!

Trase adânc aer în piept şi urcă, bocănind, ultimele trei trepte. Un miros îl izbi când împinse uşa, un miros de om viu. Prinse curaj.

Nu. Nu poate să fie duh. Duhurile nu pot mirosi ca oamenii. Aici locuieşte un om. Intră! A intrat şi – da – om era.

Un om subţire şi lung, cufundat într-un somn neliniştit şi greu. Ciudat! Fotis nu s-a speriat. Nu, de loc. Dimpotrivă.

Se opri liniştit şi privi, oarecum mirat, omul adormit. Nu părea nici hoinar, nici ucigaş. Dar nici pustnic sau rupt de viaţă şi de lume, pentru că nu avea barbă şi haine zdrenţăroase. De un oui, în perete, era atârnată o traistă şi un cojoc ciobănesc.

Fotis tuşi. Poate fără să vrea. Poate că tuşi să gonească frica sau ca să-şi încerce curajul, iar nu ca să-l

trezească. Totuşi, omul se mişcă şi-şi duse mâna la ochi. Apoi îl privi liniştit pe Fotis. Dar imediat sări şi întinse mâna să ia ceva. Poate vreun cuţit sau vreo piatră.

— Bună ziua, spuse Fotis prietenește.

Omul nu răspunse. Privea palid spre uşă. Apoi, iar la copil. Părea cuprins de desperare. Uite că a venit nenorocirea pe care cu atâta spaimă o aştepta!

— Bună ziua, mai spuse o dată copilul.

— Ai văzut nişte animale acolo, afară? întrebă brusc omul.

— Nu… n-am văzut nimic… răspunse copilul.

— Nimic? Vai, atunci mi le-au furat! Câţi sunteţi?

— Cine? Noi? Care noi? Niciunul… adică sunt singur.

— Atunci cine mi-a furat animalele? Ai? Uită, măi! Am venit să mă întind puţintel aici ca să mă odihnesc şi mi-au furat animalele.

— Nu ştiu nimic… spuse Fotis. Eu n-am văzut niciun animal. Aveau tălăngi?

— Tălăngi? N-am înnebunit încă ca să le pun tălăngi. De ce să le pun? Ca să-i atrag pe hoţi ca mătăluţă?

— Eu nu sunt hoţ! ripostă jignit Fotis.

— Nu eşti? Păi atunci ce eşti? Îţi laşi casa şi satul, hoinăreşti prin păduri şi văgăuni şi mai ai curaj să spui că nu eşti hoţ? Atunci ce eşti?

— Nimic…

— Nimic? Bun… dar nici a „nimic” nu pari. Dacă eşti „nimic”, aşa cum zici, atunci ce cauţi pe aici?

— Am venit… începu Fotis.

— Ha, ia spune!

— Am venit… continuă, am venit ca să văd cu ochii mei că tot ce se spune despre moară e minciună.

— Da?! Şi ce se spune despre moară?

— Că e plină de duhuri.

— Da? Aşa se spune?

— Da! Aşa spune… tot satul.

— A, tot satul? Şi… tu ce spui? Spui altfel?

— Da…

— Şi… dacă eu, acum, sunt duh? Ai? Ai văzut ce copil

prost eşti?

— Nu. Nu eşti duh, spuse curajos Fotis.

— Bre! Bre! Tu eşti un viteaz! Cum te cheamă?

— Fotis.

— Cum ai spus?

— Fotis.

— Numai atât? Şi mai cum?

— Fotis Triarhis.

— Da… Şi… câţi ani ai?

— Zece. Încă neîmpliniţi…

— Păi… tu eşti bărbat.

— Nu. Nu sunt. Sunt încă copil, dar am să fiu şi bărbat. M-a încredinţat de asta bătrânul Pasoos.

— Cine mai e şi ăsta?

— Bunicul meu.

— Şi… tatăl tău unde e?

— Ce te interesează?

— Bine… Nu vreau să te superi. Eu te întreb pe tine. Poate că-l şi cunosc. Eu cunosc multă lume. Şi dacă cumva tatăl tău este…

— Nu-i adevărat! îl întrerupse brusc Fotis.

— Stai… Eu nici nu ţi-am spus ce. Ce anume nu e adevărat?

— Ceea ce ai vrut să spui. Nu-i adevărat! Tatăl meu este Spilios Triarhis. Şi… tot ce se spune despre el e minciună!

— Nici nu ştiu ce se spune.

— Ba ştii. De aia ai întrebat. Nu-i adevărat! Tatăl meu e cel mai bun om din lume… Şi toţi care l-au numit aşa cum l-au numit…

— Cum l-au numit?

— Nu-ţi spun, pentru că e minciună!

— Asta o cred. Dar spune-mi cum l-au numit oamenii răi.

— Sunt răi. Ai dreptate. Aşa-i…

— Asta, mi se pare, eu ţi-am spus-o primul, dar vreau să aflu cum îl numesc alţii.

Fotis îşi muşcă buzele:

— Nu, îi spuse îndârjit. N-am să ţi-o spun! Şi n-am să las nici pe alţii să o spună.

Omul se ridică, mai bine zis îşi schimbă locul şi îşi sprijini spatele de perete.

— Ascultă, Fotis… Fotis ai spus că te cheamă?

— Da.

— Deci, Fotis, eşti cel mai mândru flăcăiaş pe care l-au văzut ochii mei. Să aibă parte tatăl tău de tine, fie şi aşa cum se spune că este. Nu te supăra, te rog! Până acum nu i-am dorit nimănui rău pe lumea asta. Cu atât mai mult tatălui tău. Nu ştiu ce fel de om este, dar om rău e ou neputinţă să fie. Alţii… pot să aibă orice părere despre el. Eu am părerea mea proprie. Un băiat, aşa cum eşti tu, e imposibil să aibă un tată rău. Ştiu bine ce vorbesc. Cât despre bătrânul Pascos…

— E bunicul meu!

— Da, mi-ai mai spus. Nu ştiu ce se vorbeşte despre el, dar cred că e un om bun şi cinstit. În satul tău sunt mulţi oameni buni… Nu-i aşa? Ei, ai auzit pe vreunul dintre ei să vorbească rău despre bunicul tău?

— Nu. Niciodată.

— Vezi că recunoşti şi tu?

— Numai Dalacas… dar mai bine să nu-ţi spun.

— De ce nu-mi spui? N-ai încredere în mine? Sau mă înşel?…

— Ba da, îi spuse timid Fotis.

— Cum? Aşa la repezeală? Fotis, te-am luat drept un băiat serios. Aşa cu una, cu două îţi faci tu prieteni? Fără să-i cunoşti, fără să-i încerci? Întâi şi întâi ce ştii despre mine? În afară de faptul că sunt cioban, ce mai ştii?

— Nu-i adevărat, îi spuse Fotis înroşindu-se.

Omul se nelinişti:

— Ce nu-i adevărat, Fotis? întrebă, privindu-l drept în ochi. Ei? Ai spus „nu-i adevărat”. Ce nu-i adevărat?

— Că eşti cioban. Nu-i adevărat. Eu nu cred că dumneata eşti cioban.

— Cum nu? Atunci nu m-ai văzut bine. Ia priveşte-mă

mai bine! Ai văzut cojocul atârnat şi traista?

— Da. Astea le-am văzut.

— Păi atunci de ce stărui că nu-s cioban? Ai? Hai, ia spune!

— Nu ştiu, spuse Fotis sfios. Aşa mi s-a părut. Înainte de toate felul dumitale de a vorbi…

— Ei, cu ce te-a supărat felul meu de a vorbi?

— Nu m-a supărat cu nimic, dar… uite… nu e… nu vorbeşti ca un cioban.

— A!… Asta era? Aşa spune-mi, măi! Ei, da, aşa e. Ai dreptate. Dar ştii de ce? Stai că-ţi spun eu. Pentru că sunt de prin alte locuri… Prin părţile mele, adică în satul meu, ciobanii vorbesc aşa…

— …ca învăţătorii? îl întrerupse Fotis.

— Cum ca învăţătorii? Aşa vorbesc învăţătorii?

— Da.

— Ei, ia te uită. N-am ştiut. Eu vorbesc ca un cioban din satul meu. Acum… dacă ciobanii din satul meu vorbesc ca învăţătorii din satul tău… asta… zău, n-o ştiam. Acum o aflu. Dar… n-o să ne certăm. Nu-i aşa? Uite c-am lămurit-o şi p-asta.

Dar Fotis nu părea satisfăcut:

— Dar turma…

— Mai e şi altceva?

— Da. Nu-i adevărat că ai turmă.

— Prietene Fotis, să mă ierţi, dar eşti rău crescut. E permis să-l scoţi mincinos pe un om de vârsta mea?

— N-am spus că eşti mincinos.

— Am înţeles. Nu e laie, dă-i bălaie. Şi ce-ai spus?

— Am spus că… turma… Uite nu-i adevărat că ai turmă.

— Bre, de unde ai soos-o şi p-asta? Dacă îmi amintesc eu bine, ţi-am spus că turma n-are tălăngi… şi ţi-am explicat şi de ce.

— Da. Asta-i adevărat.

— Păi atunci care-i minciuna?

— Nu sunt locuri aici pentru turme. Aici e baltă. Eu ştiu bine unde pasc oile. Am văzut de multe ori. Apoi mi-a

spus şi bunicul…

— Fotis! spuse mirat omul. Ai o minte grozavă, ageră. Dar n-ai observat un lucru. Ţi-am pomenit eu vreodată de oi? Nu. Ţi-am pomenit numai de animale. Ce-nseamnă asta? înseamnă că pot fi şi cai, şi catâri, şi vite cornute, şi porci. Nu-i aşa? Deci, prietene, te-ai grăbit!

— N-am văzut nicăieri iarbă păscută. Iarba de aici e neatinsă.

— Ai dreptate, spuse necăjit omul. E neatinsă iarba, pentru că… animalele nu pasc aici. Păşunea e departe. La fel şi ţarcul. Ai să-mi spui acum: „Păi de ce, mă omule, nu dormi lângă animalele dumitale şi vii aici, atât de departe, şi te ascunzi în moara asta dărăpănată!” Am să-ţi zic: „Pentru că afară mişună şerpi. Şerpi mari, prietene Fotis. Mai mari decât ciomagul tău”. Ai văzut vreun şarpe?

Fotis îşi umflă pieptul:

— Chiar adineauri am omorât unul!

— Ei, nu mai spune!!

— Da. Pentru că voia să mănânce nişte ouă.

— Da, ai dreptate. Ştiu. Se dau în vânt după ouă. Da’ nici în faţa laptelui nu dau înapoi. Ştii cum îl sorb? De aceea un cioban adevărat nu doarme niciodată în pădure, îi miroase gura a lapte şi atrage şerpii.

— Atunci de ce nu mănâncă usturoi? întrebă Fotis.

— Cum? Ei… gata. Eu sunt un prost faţă de tine. Auzi, să nu ştiu eu despre asta? Care va să zică aşa… Ei? Aşa… usturoi… Şi ce face usturoiul şerpilor?

— Îi sperie şi-i goneşte departe.

— Ia uite, mă, să nu ştiu eu nimic! Scăpăm de atâta drum… Dar există o altă piedică, prietene. Unde să găsesc usturoi? Acolo, în satul meu, nu este.

— Am să-ţi aduc eu, îi spuse Fotis.

— Păi cum… ai să mai vii?

— Da.

— Adică… îmi eşti prieten? Adevărat? Nu glumeşti?

— Nu.

— Şi… poţi să-mi spui de ce? Tu, fără să te gândeşti, iei imediat o hotărâre? „Omul ăsta e bun”, şi cu asta te

liniştească. Şi dacă nu e bun?

— Eşti!

— Ia uite-l?! Eşti încăpăţânat! Ştii asta? Mie nu-mi plac oamenii încăpăţânaţi. Aşa că fii băiat cuminte. Şi nu te grăbi. Îţi trebuie mult timp ca să vezi dacă un om este bun sau rău. Eu, ăsta din faţa ta, am păţit-o de multe ori. De asta sunt acum atent. „Ei, îmi spun, lasă să treacă puţin timp, încearcă omul şi pe urmă fă-ţi-l prieten”. Şi bine fac. Dar tu, cu una, cu două, îţi deschizi inima.

— Nu-i adevărat. Eu numai pe tata, pe mama, pe bunicul şi... pe tine vă iubesc. Pe nimeni altul.

— Bine, dar ou mine te-ai grăbit, prietene. Şi de ce mă iubeşti? Bine, pe taică-tău, mama ta şi pe bundul tău înţeleg, dar pe mine de ce mă iubeşti?

— Pentru că... pentru că... ai ochii tatălui meu.

— Şi ce înseamnă asta?

— Gum ce înseamnă asta? întrebă tulburat Fotakis. Asta arată că eşti om bun.

O linişte dulce s-a aşternut între ei. Fotakis deodată a observat că ochii străinului tremurau, că buzele i se uscaseră.

— Ah, spuse, ou tremur în glas, de-aş fi avut şi eu un băiat ca tine.

Apoi tăcu. Fotakis nu ştia ce să facă. Stătea şi-l privea pe străin. Şi ou cât îl privea, acesta se tulbura şi mai tare. În sfârşit, străinul şi-a răsucit o ţigară, trase un fum, adânc. S-a liniştit puţin.

— Eh, Fotis, începu cu o voce gravă şi potolită. Mi-ai făcut mare bucurie, frăţioare, cu prietenia ta. Era cât p-aci să mă sălbăticesc. Da. Mi-ai făcut mare bucurie. Te rog să mă crezi. Poate ai să mă întrebi: „De ce, nene, nu cobori în sat? De ce te temi?” Îţi răspund. „De nimic. Da. Nu mă tem de nimic”. „Păi, atunci de ce te ascunzi?” ai să-mi spui. „Eu mă ascund?! Ei, asta-i bună! De cine să mă tem şi să mă ascund?” Nu, prietene. Vitele trebuie să pască. Cât timp iarba este bogată şi fragedă, animalele trebuie să-şi umple burţile. Dacă începem plimbările – de la sat la păşune, de la păşune la sat – atunci când or să pască? Vara nu ţine tot

anul. Vara ţine doar câteva luni, când animalele trebuie să pască bine. Mai târziu o să vină gerul şi atunci, hai, du-te tu şi caută iarbă! Iarbă am zis? Nicio frunzuliţă uscată n-ai să găseşti. Acuma ai să mă mai întrebi ceva: „Ei bine, nene, nu se găseşte vreo păşune lângă satul tău?” „Nu. Nu, Fotis. Păşune ca asta nu se găseşte nicăieri. Am descoperit-o eu”. Uite ce vreau să te rog acum! Dar bagă de seamă, Fotis, bagă de seamă să nu afle nimeni. Te rog tare mult. Dacă într-adevăr îmi eşti prieten, aşa cum ai spus, să-mi îndeplineşti o dorinţă. Pentru că – cum vor afla şi ceilalţi – vor veni claie peste grămadă cu turmele lor şi n-o să rămână niciun firicel de iarbă pentru animalele mele. Dacă îmi eşti prieten credincios, trebuie să-mi faci pe plac. Să nu spui nimănui că ai descoperit o păşune bogată, pentru că mâine au să năvălească toţi aici cu turmele lor. Hai, zi şi tu! E drept? Vorbeşte-mi deschis!

— Nu, spuse Fotis. Dar nici nu m-am gândit să fac aşa ceva. Chiar dacă nu mi-ai fi prieten, tot n-am să spun nimănui.

— Nici altor prieteni de-ai tăi?

— Nici.

— Nici lui… stai… Ai mamă?

— Am.

— Cum se numeşte?

— Constandula.

— Nici mamei tale?

Fotis se opri. Nici mamei lui. Până acum nu i-a ascuns nimic. Nimic, nimic, nici atâtica. Şi acum vine un străin – fie el şi bun, fie el şi prieten, oricum ar fi, tot străin este – vine deci străinul ăsta şi-ţi spune: „Să nu-i spui nici mamei tale!” Ce o să facă? Mama e mamă, dar şi prietenia e prietenie. Dar şi cuvântul de onoare e cuvânt de onoare. Apoi omul care îţi cere aşa ceva are nişte ochi… nişte ochi sinceri… care te fac să te arunci şi-n foc.

— Deci, Fotis…

— Da… spuse copilul. Bine… nici mamei.

Fotis se opri mirat.

Ochii prietenului lui erau înlăcrimaţi. Oare din cauza

fumului?

— Fotis, începu străinul, cu o voce de nerecunoscut, răguşită, care tremura la sfârşitul fiecărui cuvânt. Fotis… continuă şi mai tulburat. Abia am trecut de patruzeci de ani şi îţi jur că până acum nu am întâlnit un copil cu atâta inimă, cu atâta cinste. Vino, vino să-ţi strâng mâna tare! Să rămânem prieteni pentru totdeauna. Cât o să fim pe lumea asta. Cât despre mine, Fotis, îţi jur… să ai încredere în mine. Acum trebuie să te duci! Ai întârziat. O să se neliniştească maică-ta şi o să înceapă să te caute. Poate că şi bunicul, pentru că, nu ştiu de ce, dar cred că şi el ţine la tine foarte mult. Sau greşesc?

— Nu. Aşa e.

— Atunci, Fotis, bate palma şi păstrează strânsă prietenia noastră. Stai! Pe unde ai să pleci? Pe unde ai venit, pe scăriţă? Nu, Fotis. Nu e cuminte. Am spus că trebuie să fim atenţi. Ce? O să mergem acum să rupem de tot păienjenişul ca să deschidem drum pentru alţii?

— Bine, dar eu l-am rupt. Am stricat pânza adineauri, când am intrat.

— Nu-i nimic. Nu e atât de mult. Tu eşti mic. Or să lucreze păianjenii toată noaptea şi or să întindă alta la loc. Deci, aşa cum ţi-am spus, o să plecăm, dar trebuie să fim isteţi şi prevăzători. Uite, vezi fereastra asta? Pe aici o să ieşim. Dă chiar deasupra râului. Vezi şi funia cu cârlig? Dar ce spun… cum ai s-o vezi. E ascunsă. Stai să o scot!

Se duse şi trase din traistă o frânghie tare, care din loc în loc avea nişte noduri mari şi se termina cu un cârlig.

— Aşadar, continuă după o vreme omul, o să fixăm cârligul de pervazul ferestrei şi o să coborâm unul după altul în apă. Da, nu te mira! în apă. Apa, dragă Fotis, e sigură. Nu rămân urme. Dâra pe care ai făcut-o pe iarbă cu picioarele tale o să dispară în două zile. Şi acum, hai, coboară primul! Nu cumva te temi?

— Nu, făcu Fotis, dar îi clănţăneau dinţii.

— Hai, apucă-te şi dă-ţi drumul! Hai, nu-i nimic! Nu te uita că e înalt. Niu-i decât de două ori înălţimea mea. Stai! Scoate-ţi întâi pantofii şi atârnă-i după gât! Aşa.

Suflecă-ţi şi pantalonii!

Fotis făcu întocmai şi apoi alunecă încet, încet: coborî în apă.

— Mergi, îi strigă de sus omul. Nu te teme! Nu-i adâncă.

După puţin coborî şi el. Apoi trase funia, o înfăşură şi o ascunse într-un tufiş.

— Hai să mergem! îi spuse străinul, respirând greu.

Au început să plescăie în apă, urmând cursul râului. Nu-şi vorbeau. Limbile lor erau legate de o nelinişte ciudată. În sfârşit, au ajuns la o răspântie. O cărăruie, venind din sus, se întâlnea cu râuleţul. Acolo, pe un podeţ de scânduri, se putea trece pe malul celălalt. Omul îi făcu semn lui Fotis să se oprească:

— Aici, îi spuse. Aici o să ne despărţim. Tu ai să te duci în sat, iar eu la animalele mele! Mergi sănătos. Eşti un prieten adevărat. Şi acum, dacă într-adevăr ai de gând să mai vii… Mai vii?

— Da… spuse hotărât Fotis. Am să mai vin… Neapărat.

— Atunci… În ordine. Dar vreau să ştiu de pe acum. Să ştiu ziua precisă şi ora, ca să fiu aici.

— Nu am ceas… spuse Fotis.

— Nu-i nimic… Ai să te conduci după soare. Cum ai să vezi că soarele e chiar deasupra capului tău, porneşti. Dar stai! Cum ai să vezi că soarele e exact deasupra capului? Nu cumva ai de gând să priveşti ţintă la soare? Să nu faci aşa! Poţi să orbeşti.

— Şi atunci ce trebuie să fac?

— Să nu priveşti soarele pe cer. Să fi cauţi pe pământ.

— Pe pământ?! întrebă Fotis mirat. Dar soarele e pe cer.

— Lasă-l să fie. Într-adevăr, acolo este. Dar, dacă vrei să ştii în ce punct al cerului se află, nu privi spre cer. Priveşte spre pământ. Acolo, după umbră, ai să-ţi dai seama unde se află. Dimineaţa şi după-amiază umbra ta este mare.

Daiexistă şi un moment când n-ai de loc umbră. Atunci e chiar amiaza, când trebuie să porneşti la drum ca să vii aici. Şi eu am să mă orientez după umbra mea şi am să te aştept. Mergi sănătos, Fotis! Când o să vii?

— Mâine.

— Mâine? A... nu. Să vii peste trei zile. Dar tot prin râu. Nu pe drum. Aşa ca acum. Păstrează prietenia şi ascunde bine secretele noastre de toţi. Ţi-am spus. Deci... noroc, Fotis, şi drum bun!

CAPITOLUL VI

Fotis s-a întors acasă tulburat. Ce-a făcut de a câştigat atât de repede prietenia acelui străin? S-a întrebat, s-a tot întrebat, dar nu găsea răspunsul. Ce-a făcut? Nimic. Pur şi simplu şi-a apărat tatăl în faţa unui străin. Aşa ar fi făcut oricare alt copil. Frumos lucru! Mare ispravă că şi-a apărat tatăl! în astfel de situaţie până şi Cocolis Dalacas, care are cel mai murdar tată din sat, până şi el, dacă ar fi fost în locul lui, l-ar fi apărat. Ia să vedem însă... ia să ne gândim o clipă! Dacă, într-adevăr, tatăl lui ar fi fost hoţ, l-ar fi apărat? Dar vorbeşte prostii, pentru că aşa ceva nu era cu putinţă. Era imposibil ca tatăl lui să fie hoţ. Bine, frăţioare, dar nu spunem că tatăl lui era hoţ. Noi spunem: „dacă ar fi fost", spunem dacă ar fi fost l-ar fi apărat? Aici Fotis s-a gândit bine şi a hotărât: „Nu, nu", pentru că dacă într-adevăr tatăl lui era hoţ, el se putea socoti fără tată. Pentru că un hoţ nu poate fi tatăl nici unui copil. Da. E drept. Dar atunci Nolas Dalacas de ce are tată? Adică a avut. Ba îl şi striga „tăticu'". De ce? Oof l Mare filosofie s-a adunat în capul micuţ al lui Fotis! mai bine ar lăsa mâine să descurce totul, când o să fie mai odihnit şi mai liniştit. Astăzi mintea îi era aiurea. Astăzi el nu-i aici, nu păşeşte pe pământ ca în fiecare zi, ci pluteşte în aer. De-ar fi putut să vorbească cu maică-sa... să-i spună

toate lucrurile minunate şi totodată ciudate ce i s-au întâmplat astăzi, să-şi uşureze sufletul ca să poată respira! Dar era legat cu jurământ greu. Îşi dăduse cuvântul, ca de la bărbat la bărbat. Şi acum să arunce toată încrederea acelui străin pe geam, pentru că este încă copil şi nu poate ţine un secret? Dar nu, va dovedi că e bărbat, că e serios, că se poate avea încredere în el. Deci ia-ţi inima în dinţi şi du-te de-i spune liniştit mamei tale bună seara numai. Am spus: liniştit, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Acasă însă mama nu era singură. Era împreună cu bătrânul Pascos şi vorbeau în şoaptă. Cum l-au văzut, au tăcut.

— Bună seara, spuse bătrânul înaintea lui Fotis. Unde ai fost? Maică-ta iar s-a speriat. Vezi, Constandula, ce-ţi spuneam eu? Oriunde ar fi, are să vină acasă. Uite-l c-a venit. Şi încă cu obrajii roşii. Cine ţi i-a înroşit aşa, Fotaki? Nu cumva te-a bătut cineva? Când veneam, am întâlnit odorul lui Popotas. Nu cumva l-ai întâlnit şi tu şi te-a chelfănit?

— Să poftească şi vedem noi! făcu Fotis, strângându-şi pumnii.

— Ia vezi! îl certă bătrânul.

— Ocroteşte-l, doamne! se cruci mama.

— Lasă să-l ocrotească mai bine mintea lui, adăugă bunicul. Din asta are.

— Ştiu, îl întrerupse mama. Apoi se adresă băiatului:

— Unde mi-ai fost astăzi, ce-ai făcut de n-ai venit la masă?

— Am omorât un şarpe!

— Cum?! Ce-ai făcut?!! întrebă uluită mama.

— L-am făcut zob, continuă mândru Fotis. Voia să mănânce nişte ouă.

— Aşa, hai? spuse bunicul. Ei, atunci bine i-ai făcut. Aşa merită toţi şerpii.

— Nu ţi-a fost frică că o să te muşte? întrebă mama speriată de-a binelea.

— Mi-a fost… dar n-am putut să fac altfel, răspunse serios Fotis.

— Şi de ce n-ai putut?

— Pentru că ar fi mâncat ouşoarele.

— Nu înţeleg, spuse mama.

Bătrânul se enervă:

— Ce-i aia: „nu înţeleg”? Cum nu înţelegi? N-ai auzit ce ţi-a spus: „Pentru că ar fi mâncat ouşoarele”.

— Şi ce-i păsa de asta? Erau ale lui?

Aici bunicul se supără de-a binelea:

— Constandula, îi spuse, acum am să te cert. Ei, da. Dacă vrei să ştii, erau ale lui. Toate fiinţele plăpânde, pentru un bărbat adevărat, sunt ale lui. Dacă nu le apără când sunt în primejdie, atunci e un om de nimic; să se ducă să se înece. N-are loc pe lumea asta!

— Hm, făcu, plângându-se, mama.

— Când spun: „În lumea asta”, înţeleg în lumea noastră.

— A noastră? Avem noi parte de ceva bun în lumea asta? Toată e a lor, alde Popotas şi Dalacas. Care e lumea noastră de nu o ştiu şi eu?

— Cea de mâine. Uiţi ce ţi-am spus? Nu o vezi încă r Lasă c-o văd eu, şi poate că şi Fotis. Nu-i aşa, Fotis? E lumea noastră. Pe drept. Ei, în lumea asta n-are nicio palmă de loc Popotas şi banda lui.

Apoi bătrânul se întoarse spre Fotis:

— Oare va să zică… bravo, Fotis. Îmi creşte sufletul. Mi-ai făcut o mare bucurie, trandafirul meu frumos. Na. Aşa te vreau! Las-o pe mama să se tânguiască. Se tânguieşte pentru că nu faci mai mult. Mai târziu, când ai să faci mai mult, ai să-i încânţi inima. Să ştii: ai o mamă bună. Da. Bună măicuţă ai, fiule! Să n-o superi cu nimic.

— Da’ dumneata de ce-o certi?

— Eu? Am făcut eu vreodată aşa ceva? Ceea ce auzi sunt mângâieri. Aşa sunt eu. Nu ştiu să mângâi şi cert. Aşa mă port eu cu cei pe care-i iubesc. Laudele, ca să ştii, strică oamenii. Ţip, muştruluiesc ca să fac omul mai bun, pentru că dacă rămâne aşa cum este, gata, s-a pierdut. Ai înţeles? Dar văd că ţi-e somn. Şi ai dreptate. Azi ai dus o luptă grea de tot. Ia spune-mi, era mare şarpele?

Lui Fotis îi pieri somnul.

— Iii… uite… până la…

— Hop! Stai… Ai să-mi spui acum o minciună.

— Cât coada lopeţii noastre.

— Ia aminteşte-ţi mai bine! Nu cumva era puţin mai subţire?

Fotis înghiţi în sec:

— Da, încuviinţă. Era puţin mai subţire.

— Ei… atunci era un şarpe mare. Pentru că pe la noi nu sunt şerpi mai mari. Dar există un loc – eu n-am fost acolo, am auzit numai despre el – unde şerpii, se zice, sunt mai groşi decât trunchiurile prunilor. Dar, aşa cum ţi-am spus, n-am văzut cu ochii mei.

— E adevărat, spuse Fotis. Ştiu şi eu. Am citit. Ştiu în ce loc trăiesc. În Africa, şi mai ştiu şi numele lor: boa, piton, crotal, adică şarpe cu clopoţei, cum zicem noi mai simplu…

Bătrânul se uita cu admiraţie la băiat, apoi se adresă fetei lui:

— Ia priveşte ce cap are fiu-tău!

— Cu ce mă ajută pe mine? întrebă mama.

Bunicul se înfurie:

— Ce mai e şi asta? Băiatului îi place cartea, învăţătura, şi asta te ajută sigur.

— Nu-mi mai spune despre ea. Nici nu vreau să aud.

— Constandula!

— Da. Aşa ziceai şi despre taică-său. Că era învăţat. Şi uite ce-a păţit. Nu vreau să păţească la fel şi fiul meu. Îmi ajunge unu’. Mai bine să-l apuce frigurile, vărsatul… îi dai doctorii şi se vindecă. Dar dacă ai învăţătură… De atâţia ani îl chinuie pe taică-său şi încă nu s-a lecuit.

Bătrânul se întoarse spre Fotis:

— Ce spui tu despre asta, micuţule?

— Mi se pare că n-are dreptate, spuse Fotis.

— L-ai auzit? sări maică-sa. Tu l-ai făcut aşa! Nu. Nu vreau. N-am să-l las să ajungă ca tatăl lui. E ultima mea bucurie. L-ai văzut pe Dalacas? Mereu dă târcoale casei noastre. De ce dă târcoale?

— Tu de ce crezi? întrebă bunicul.

— Ştiu eu? Poate că aşteaptă să-l vadă pe Fotis ce face cu învăţătura ca să pună mâna şi pe el…

— Vezi că uneori nu ştii ce spui? Iartă-mă că te jignesc, dar… ce să fac? Nu ştii ce spui. Ce, crezi oare că învăţătura este vreo boală?

— Nu ştiu ce este, dar nici bine nu face.

— Ei… gata… Nu ştie ce vorbeşte! De atâtea suferinţe şi-a pierdut mintea.

— Carte nu ştiu. Dar ştiu altceva: că bărbatului meu ştiinţa de carte i-a căşunat atâtea necazuri. Nu zic că e rea, dar nu pot nici să o laud. Ea mi-a luat din mâini stâlpul casei. Citea atâta, şi cunoştea câte nu-ţi trec prin cap…

— Sărmana carte! Alţii îşi dau viaţa ca s-o dobândească, iar ea o blestemă. Constandula, să-mi spui limpede: era mai bine dacă aveai un bărbat fără carte?

— Era acum acasă şi nu putrezea în închisoare.

— Adică de asta l-au prins pe tata? întrebă nedumerit Fotis. Pentru că ştia carte?

— Nu o asculta! spuse înfuriat bunicul. Îşi dă drumul la gură şi o lasă să spună ce vrea

— Spune ce văd.

— Vezi prea aproape, pentru că îţi lipseşte învăţătura.

— Atâta timp cât bărbatul meu vedea cât văd şi eu, nimeni nu s-a atins de el. Dar apoi a început să vadă mai departe, l-au prins…

— L-au prins pentru că spunea lucrurilor strâmbe şi nedrepte pe nume.

— Toţi aveau limbă. Dar când venea cineva de la poliţie şi-o înghiţeau; îl lăsau numai pe bărbatul meu să vorbească.

— Ce putea să facă? Trebuia să vorbească şi pentru cei care nu aveau limbă.

— Aveau! Dar ştiau să şi-o înghită.

Bunicul se făcu foc:

— Adică voiai să şi-o înghită şi bărbatul tău? Ei? Ia mai spune o dată limpede aici, în faţa mea! Un asemenea

bărbat voiai?

Atunci în mijlocul tăcerii se auzi vocea lui Fotis:

— Eu nu vreau să am un asemenea tată.

Mama izbucni:

— Gata şi cu băiatul meu, se plânse ea. L-am pierdut! O să-l pierd şi pe el, şi numai mata eşti vinovat. Da… mata!

Bătrânul se sculă şi îşi luă toiagul ca să plece.

— Fotaki, spuse mohorât lângă uşă. În casa voastră n-am ce să mai caut. Dacă vrei să mă vezi, dacă ai nevoie de ceva, vino la moară!

Fotis o arătă pe maică-sa, care era cu ochii înlăcrimaţi:

— Plânge, îi spuse. Nu pleca, bunicule. O să plângă şi mai tare.

— Am vrut s-o iert, spuse bunicul, dar nu pot. Rosteşte cuvinte nesăbuite, de nesuportat…

Fotis îl apucă de haină:

— N-a vrut să spună asta…

— Ştiu.

— Măicuţă, spune-i că n-ai vrut să zici asta!

— Aşa e? o întrebă ceva mai îmbunat bătrânul.

— Da, făcu mama dând din cap, şi începând să plângă şi mai tare.

Bunicul oftă necăjit şi lăsă toiagul din mână:

— Ştiu că este bună, îi spuse lui Fotis. Pot să jur. Dar în clipe de deznădejde îi scapă nişte cuvinte… Să ştii, cred că va veni o zi în care o să fie de aceeaşi părere cu noi. Vrei să-ţi mai spun ceva? Dacă avea un bărbat laş şi prost, l-ar fi părăsit şi te-ar fi luat cu ea. O cunosc eu bine! Las-o să mai spună şi ea din când în când câte o prostie. Ei îi e ruşine de ce spune. Dar uite, au speriat-o războiul, sărăcia, greutăţile… Dacă nu veneau toate astea, era de aceeaşi părere cu mine şi cu tine. Dobitoc, Fotis.

dobitoc este omul fără învăţătură. Ce face în viaţă omul fără carte? Am să-ţi spun eu. Munceşte… munceşte… suferă… tace şi aşteaptă popa ca să-l ducă la cimitir. Limba e dată oamenilor ca să vorbească. Pe mine să mă asculţi,

pentru că am văzut… şi câte n-am văzut! Uite… chiar ieri am văzut un om oare semăna la toate cu un om, la toate. Dar nu părea…

— Unde l-ai văzut, bunicule? întrebă Fotis.

— Am uitat să-ţi spun. Dar stai un pic să-mi fac o lulea, pentru că mi s-a uscat gura. Să nu te obişnuieşti niciodată cu buruiana asta. Otrăveşte măruntaiele omului. Aşa îmi spunea şi bunicul meu, dar nu l-am ascultat.

— Eu am să te ascult.

— Hm… bine-ar fi…

— Nu mă crezi, bunicule?

— Acum nu. Am să te cred dacă ai să-mi spui peste douăzeci de ani, dar până atunci eu n-am să mai trăiesc. De aia mai bine să te cred acum. Unde am rămas? A… da. La omul despre care îţi vorbeam. Deci… aşa. Mă urcam cu târnăcopul şi lopata până la iaz, ca să curăţ şanţul de pământul şi frunzele aduse de ploaie. Ei, aşa cum mă apropiam de stăvilar, ce-mi văzură ochii? Deasupra şanţului era aplecată o dihanie ce se adăpa. Dar când s-a ridicat mi-am dat seama că era un om. M-am înduioşat când l-am văzut în ce hal era. Încerc să stau de vorbă cu el. Cu neputinţă. Fiinţa asta vorbea numai prin semne. „N-avea limbă?” ai să mă întrebi. Avea, dar degeaba. Era mut. Limba o avea – numai ca să-i atârne afară din gură şi să scoată nişte mugete. Ei, ce crezi acum, Fotis? Crezi că din cauza asta omul nu suferea? Eh, şi de-ar fi putut vorbi, câte n-ar fi spus! Dar era condamnat să se înţeleagă doar prin semne făcute cu mâinile.

— Nu ţi-a făcut nimic rău, bunicule?

— Nimic. Mă privea numai şi dădea din mâini ca o pasăre, dar eu am înţeles tot ce voia să-mi spună. Mi-au grăit ochii lui.

— Şi ce voia, bunicule?

— Îi era foame. Voia pâine. Da, numai asta voia. Nimic altceva. Da. Atât cât vor şi animalele. Numai că el suferea mai mult pentru că avea minte şi înţelegea. Înţelegea că nu vorbeşte pentru că nu putea, şi nu pentru că nu voia.

Mare alean e ăsta, fiule! Ascultă, Fotis, dacă prin plimdările tale prin pădure ai să-l întâlneşti, vezi să nu-l sperii, să nu-l fugăreşti cu pietre. Să te porţi blând cu el. Dacă ai puţină pâine, dă-i-o. Dacă nu ai, dă-i puţină inimă. Mult bine ai să-i faci, pentru că are mare nevoie omul. Mare nevoie de iubire şi apărare, pentru că – cu toate că are un trup mare – are minte puţină şi nu poate să o conducă. Nu are cârmă, adică nu are judecată. Asta e cârma omului". Ai să-l aperi?

— Dacă e atât de mare, cum zici, am să mă tem puţin, zise Fotis, dar am să-l ajut.

— Eh… făcu bunicul. Repede a mai plecat de lângă noi Spilios, dar a lăsat bărbat în locul lui. Ei, acum pot să plec şi eu liniştit. Hai, toiagule, hai să mergem şi noi agale la moară!

La ieşire se adresă fiicei lui:

— Constandula, grozav copil ţi-a dăruit Spilios. Bravo lui! Ei, şi acum ce mai aşteptaţi? Goniţi-mă! Noaptea e mare şi vederea mea mică. Noapte bună! Somn uşor, iar pentru mine bătrâneţi liniştite.

Bunicul plecă. Se auzi un timp tuşind, apoi toiagul care se lovi de o piatră şi apoi… tăcere.

Fotis se înveli până peste cap ca să doarmă, dar somnul nu-l cuprinse. Noaptea era luminoasă ca ziua, cu o lună plină şi zâmbitoare. Broscuţele s-au păcălit şi au încetat cântecul.

Fotis nu vrea să se lase furat de somn. Se teme să nu se scufunde în vise. Se teme mult de unele vise pe care le are în unele nopţi. Apoi avea să se gândească la atâtea lucruri! Întâi şi întâi trebuia să-şi amintească de la început tot ce i s-a întâmplat astăzi. Trebuia să ia totul de la capăt, unul câte unul pe rând. De la şarpe până la expediţia în pădure şi întâlnirea lui cu omul acela. Fotis s-a mai gândit că e cu neputinţă ca omul acela, deşi străin să fie cioban. Nimic nu spunea asta. El a văzut destui ciobani de când a venit în satul ăsta, dar străinul nu aducea nici pe departe cu un cioban. Nici a brânză, nici a oaie nu mirosea. Nici caţă, nici fluier nu avea. În loc să doarmă în şubă, aşa cum

fac toţi ciobanii, el îşi lăsa turma – cine ştie unde? – şi se cuibărea în moară. Cioban era ăsta? Să-i fie cu iertare, dar Fotis nu-l credea. Cine ştie cine-i? Poate că era chiar tâlh… Fotis se înspăimântă. S-a mirat şi el cum a putut să stea atâta timp lângă un asemenea om. Cum nu s-a temut? La acest gând a început deodată să tremure. Bine că maică-sa dormea. Bine, dar ce ar spune dacă s-ar fi trezit şi l-ar fi văzut că tremură? I-ar fi spus că a visat şarpele? Ei, nu era chiar atât de naivă să-l creadă. Minciuna mirosea de departe. Şarpele? Prostii! El nu s-a temut când l-a omorât şi o să se teamă acum, când l-a visat? Nu. Nu putea să mintă cu atâta neruşinare, dar nici despre cioban nu voia să-i spună. Era hotărât să-şi ţină gura zăvorâtă. De ce-şi dăduse cuvântul de onoare? Ca să şi-l calce aşa, ca pe o zdreanţă? Nu! Aşa ceva fac alţii. Nu. Fotis Triarhis nu-şi terfeleşte onoarea lui de bărbat. Prefera să fie sfâşiat în bucăţi. Luă această hotărâre, o cumpăni şi se linişti puţin. Orice-ai zice, e mare lucru să-ţi ţii cuvântul de onoare. „Nu ştim cine-i taică-său – or spune unii – dar el, Fotis Triarhis, e un bărbat adevărat”. Acum, când şi-a amintit de taică-său, s-a întristat iarăşi pentru ce spuneau ceilalţi că ar fi. Fotis a alungat gândul ăsta departe. „Într-o zi am să omor pe vreunul din ăştia, îşi zise, şi o să înfund puşcăria”. Bine, dar cum arăta puşcăria asta? Maică-sa îi spunea că e un loc unde putrezesc oamenii de vii. Dar de ce putrezesc nu i-a explicat. O teamă îl cuprinse, însă peste puţin îşi recăpătă curajul. Oricum ar sta lucrurile, putrezirea durează, aşa că… putea să meargă să putrezească în puşcărie. Acolo, sigur că o să se întâlnească şi cu taică-său. Numai că nimeni nu spune unde se află puşcăria asta de nu poate merge el cu mama să-şi vadă tatăl. Toţi spun „puşcărie”, dar nimeni nu-ţi spune unde se află şi cum arată. Nimeni. Ţi se spune numai că acolo sunt închişi oamenii răi. Şi o spun cu atâta frică… într-adevăr, cum o fi arătând taică-său acolo la închisoare? Cu ce-o fi semănând? Alde Nolas spun că e o fiară cumplită. Dar oamenii buni… însă cine îndrăzneşte să stea să-i asculte pe cei buni? Puterea, astăzi, o au în mână cei răi. A spus asta

şi buni cu' şi mama. Fotis e de acord cu asta. Da, dar vezi că a mai spus asta unul care nu părea nici bun, nici rău: ciobanul. Aici iar s-a încurcat. La urma-urmei, omul ăsta era cioban sau nu? Adevărul striga de departe: „Nu!" Bine, dar atunci de ce ţinea morţiş să-l convingă că era cioban? De ce nu şi-a dat altă meserie? Oare s-au terminat meseriile pe lumea asta? Ah, dar prost mai eşti uneori, mă Fotis! Ce meserie vrei să-ţi spună, mă frate, un om ascuns în pădure? Ascuns...? Da. Ascuns! E clar ca bună ziua. Omul ăsta fuge de lume. De ce? De unde să ştie? Poate s-a certat cu legile. A auzit vorbindu-se că cine se ceartă cu legile fuge departe, ca să nu-l înhaţe jandarmi. Şi dacă – cum se zice – legile sunt bune, de ce să-i pună pe jandarmi să le păzească? Fotis ştie că ei l-au arestat pe taică-său. Bine. Să zicem că sunt răi toţi cei care se ascund. Atunci Nolas – care este mai rău decât toţi – de ce nu se ascunde? Încurcate lucruri! însă pentru prietenul său, ciobanul, Fotis e gata să se arunce şi în foc. Un om cu aşa ochi, cu o voce atât de caldă, cu aşa purtare putea să fie rău? Putea? Nu. Bine, dar atunci ele ce, de ce se ascundea?

Fotis se frământă toată noaptea. L-au apucat zorile. Dar nu a reuşit să-şi limpezească gândurile. Cum l-a văzut aşa nedormit, mama s-a speriat:

— Ce-i cu ochii tăi, Fotis? îl întrebă. Se pare că n-ai dormit toată noaptea! Ce-ai păţit?

— Uite... făcu Fotis... ştii... Na, m-a durut burta. Uite, chiar aşa...

— Şi de ce nu m-ai trezit să-ţi fac un muşeţel ca să-ţi treacă?

Fotis a fost nevoit să spună şi a doua minciună:

— Erai tare obosită, mamă, de aia. Mi-a fost milă să te trezesc.

Ea l-a strâns tare la piept.

— Eşti un copil simţitor, îi spuse. Îţi mulţumesc că ai grijă de mama ta, dar să nu mai faci altă dată. Unde ai de gând să te duci astăzi, Fotis? Să nu te mai duci, dragul mamii, după şerpi. Nu e de joacă cu şerpii, băiatule!

— Bine, nu mă mai duc. Am să stau acasă.

— Bravo, iar dacă ţi se urăşte, du-te la bunicu’.
— Am să mă duc.
— Aşa, Fotis. Aşa. Acum mă duc să-ţi fierb muşeţelul.

CAPITOLUL VII

Mama deretică prin casă şi plecă. Fotis rămase din nou singur şi încercă să doarmă. Cu neputinţă. Până la urmă azvârli pătura şi se sculă. Se spălă, se şterse apăsat cu ştergarul şi plecă. Era însă somnoros. Dar ce folos? Somnoros era şi acasă, dar somnul nu l-a prins. Ciudat lucru! Pentru prima oară i se întâmpla aşa ceva! Să fie somnoros şi să nu adoarmă. Altă dată, imediat ce i se făcea somn, adormea. Azi-noapte i-a fost somn întruna, dar n-a putut să doarmă nicio oră.

Acum păşeşte şi se gândeşte la mama lui, care voia cu tot dinadinsul să-l ţină închis în casă, poate o dormi. Dar ajunge! De acum încolo e hotărât să doarmă cât vrea el şi nu cât vor alţii. Unde s-a mai auzit aşa ceva? Somnul tău la cheremul altora.

La gândul ăsta s-a necăjit, dar puţin mai târziu s-a liniştit şi şi-a văzut de drum. La un moment dat a observat că un câine se ţinea după el. Avea ochii bolnavi şi blana albă, murdară. Într-o clipă l-a depăşit, a mers până la colţ şi s-a oprit acolo să-l aştepte. Curios. Oare îl mai văzuse? Cum de nu-şi mai aminteşte? Când s-a apropiat de el, a dat sfios din coadă. Era un câine nenorocit, neîncrezător, speriat. Poate încearcă să găsească vreun prieten bun care să nu-l lovească. Într-adevăr, nu a făcut o alegere proastă, pentru că Fotis niciodată n-a aruncat cu pietre într-un câine care nu l-a supărat. Şi de ce s-o facă? Ca să arate că ştie să arunce cu pietre? Dacă are poftă se duce la râu şi aruncă câte vrea. După puţin câinele s-a apropiat şi l-a privit în ochi, lingându-şi botul. Fotis a înţeles. Îi era foame. Păcat că nu avea nimic la el. Dacă o să continue prietenia lor, o să aibă grijă altă dată.

Cum trecu pe lângă cârciuma lui Ermolas Papariţis, auzi înăuntru clinchet de pahare. Dar ce drac-u? N-au oamenii ăştia treabă? N-au casă, ogor? Dis-de-dimineaţă se dau la băutură?

Fotis îşi dădu seama că erau nişte pierde-vară, nişte golani leneşi şi vântură-lume oare se pileau pe banii altuia. Dinăuntru se auzea glasul înfundat al lui Nolas Dalacas. Da. El trebuie să fie, cu încă nişte derbedei de teapa lui. Fotis trecu pe lângă cârciumă fără să privească înăuntru, îi era atâta scârbă de mutra lui Nolas Dalacas, încât nu voia să i-o vadă nici măcar pictată, dar acesta îl observă.

— Ei… pst! îl strigă. Ei… mă… băiete!

Fotis se sperie şi grăbi pasul. Dalacas ieşi din cârciumă.

— Eeei! îl strigă. Crezi că dacă eşti iute de picior n-am să te prind? Fii liniştit, că te prinde puşca mea. Vino înapoi!

— Vino, băieţaş, îi spuse blând şi Papariţis, ieşind pe uşă.

Fotis n-avu încotro. Se întoarse şi intră în cârciumă. Acum Dalacas schimbă tonul:

— Bine-ai venit! îi spuse. Poftim! Ia loc. Papariţis, adu-ne două rachiuri! Vezi… din ăla bun. S-a înţeles?

— Eu nu beau… spuse Fotis.

— Sigur, băiatul e prea mic, nu bea, interveni cu teamă Papariţis.

— Tu vezi-ţi de treabă! auzi? Tu să torni şi să taci. Nu-ţi băga nasul! Ai înţeles? Mă cunoşti doar…

— Acum… acum… la ordinele dumneavoastră… spuse cu teamă Papariţis. Am spus că nu bea, pentru că aşa mi s-a părut. Acum, când m-am uitat mai bine, mi se pare că bea. Am greşit…

— Bagă de seamă, mă cunoşti doar! Este? Am să-i spun lui Popotas să nu-ţi mai dea marfă pe credit. Atunci ai să vinzi apă chioară.

— Da… da… acum m-am dumerit. Acum, când l-am privit încă o dată, văd că ai dreptate. Băiatul bea. Am greşit.

— Eu nu beau, spuse Fotis, strângând din dinţi.

Dalacas se înfurie de-a binelea:

— Şi de ce? Ia stai o clipă! De ce, mă? Ai?

— Ţi-am mai spus: e încă copil, miorlăi Papariţis.

— Gura! De ce, mă puştiule, nu bei? Pentru că nu suntem de nasul tău, ai? Care va să zică poftirea mea te jigneşte, ai? Ştiu eu cine ţi-a băgat asta în cap. Boşorogu' ăla de Pascos, ai? Lasă că-l aranjez eu. Unde e tat-tu, bă?

— De unde să ştiu eu?

— Lasă că ştiu eu, dar vreau să mi-o spui şi tu. Zi! Unde e?

— Nu ştiu.

— Vrei să afli? Ai s-o afli de la mine, dar mai întâi să-mi spui altceva. Ştii ce pramatie e tat-tu?

— Tatăl meu nu e pramatie!

— Gura! auzi? Te întreb: ştii unde-i şi ce-a făcut?

— A furat, spuse, tânguindu-se, Papariţis. Da, a furat. Asta o ştie tot satul.

— Nu te-am întrebat pe tine! îl repezi Dalacas. Tu nu ştii nimica. Eu vreau să-mi spună el.

— Sunteţi nişte mincinoşi! strigă înfuriat Fotis. Tatăl meu n-a furat!

— Tu n-ai nicio vină, băiatule, miorlăi trist Papariţis. El e hoţ, a furat... Tu ce vină ai? Tu eşti încă un ţânc.

— Nu sunt ţânc! Poţi să-mi spui şi mie ce-a furat tatăl meu, de la cine?

— Nu ştiu... dar Spilios Triarhis e hoţ. Asta o ştie orişicine.

— Gura! ţi-am spus, se răsti Nolas Dalacas. Copilul are dreptate. Nu. Taică-său nu e hoţ.

— Toţi vorbesc aşa, mai îndrăzni Papariţis.

— Taci! ţi-am spus.

— Bine. Am tăcut, dar aşa spuneau... Acum tac.

— Nu. Nu e hoţ, continuă Dalacas. Hoţii fură...

— Mie n-are ce să-mi fure.

— Papariţis! Când vorbesc eu, Nolas Dalacas, să nu-mi taie vorba nimeni! auzi? Nimeni!

— Nu, nu-ţi mai tai vorba.

— Atunci mişcă-te şi-ţi spală paharele! Hai, cară-te d-aici!

— M-am cărat.

— Deci, continuă Dalacas, hoţii iau lucrurile altora. Ei

nu se leagă de stăpânire… Nu-i înjură, nu-i fac pe alţii să înjure. Hoţii fură, mănâncă ce-au furat şi mistuie. Un hoţ e mieluşel în faţa lui Spilios Triarhis. O spun eu, Nolas Dalacas, unicul fiu al lui Astenos Dalacas şi al Asiniţei Hasomeras! Hoţul e mieluşel. Spilios Triarhis nu e hoţ, dar e mai rău decât toţi hoţii la un loc…

— Până azi aşa spuneau toţi, bâigui înfricoşat Papariţis. Chiar… dumneavoastră în persoană… aşa spuneaţi.

— Da, aşa spuneam. Acum nu mai spun. Un hoţ e un porumbel neprihănit pe lângă Spilios Triarhis. N-am să-i pun pe hoţi la rând cu mutra lui Triarhis.

— Nu. Nu trebuie. Bine faci… asta am vrut să spun şi eu.

— Tu să nu spui nimic!

— Nu. N-am să spun nimic. Tot ce vreau să spun am să spun pentru mine.

— Nici pentru tine să nu spui nimic!

— Bine. Ai dreptate! Nici pentru mine n-am să mai spun. Poftim, tac şi nu mai spun nimic.

— În lumea asta, continuă Dalacas, în lumea asta toţi sunt hoţi afară de mine şi salvatorii noştri.

— Nici eu, pentru că nu obişnuiesc niciodată să botez rachiul, spuse Papariţis.

— Tu nu eşti hoţ. Eşti laş. Un fricos nu e niciodată hoţ.

— Ai dreptate.

— Gura! Deci Spilios Triarhis… Dar stai puţin! Ei, tu, puştiule, încotro? se răsti la Fotis, care, profitând de schimbul de cuvinte dintre cei doi, se strecurase afară.

— Mă duc acasă, spuse supărat Fotis.

— Nu vrei să asculţi isprăvile lui tat-tu? Ai? Bine. Ai răbdare şi o să le afli. Ştii carte? în regulă. Am să-ţi aduc ziarul, unde sunt scrise toate mârşăviile lui tat-tu, ca să le citeşti şi să-mi mulţumeşti. Şterge-o acum! Nu, nu! mai stai puţin!

Dalacas se aplecă pesite scaun şi luă puşca. O jucă puţin în mână şi apoi îi strigă lui Papariţis:

— Papariţis, astupă-ţi urechile! Aşa. Gata?

Dalacas trase. Un pocnet îngrozitor se auzi şi pe ţeava de fier a puştii ieşi fum. Dalacas izbucni în hohote. Apoi îşi umplu paharul, bău, îşi şterse mustăţile şi se întoarse spre Fotis:

— Ai auzit împuşcătura asta? Ei... Plumbul ce zboară în văzduh merge sigur, ca o scrisoare recomandată, la tat-tu. Nu te uita, că nu l-a omorât încă. O să-l omoare. Glonţul ăsta este o invenţie nemţească. În zborul lui îşi caută singur ţinta. Scrisorile recomandate întârzie să sosească, dar sosesc sigur. Ai priceput? Care va să zică... glonţul a plecat şi se duce să-l întâlnească pe tat-tu. O să întârzie puţin, dar nu te nelinişti, o să-l găsească. Glonţul lui Dalacas până acum n-a dat greş niciodată. Şi-acum du-te acasă şi pregăteşte-i sicriul! Fie-i ţărâna uşoară.

Papariţis spăla cu zgomot paharele. Cu zgomot mare, ca să acopere groaza care îi biciuia corpul chircit.

Fotis a ieşit în drum. La colţ îl aştepta câinele care a pornit după el.

Dalacas s-a apucat de băutură, fericit ca după o mare ispravă.

Negru ca tăciunele era Fotis la suflet. „Glonţul, a zis, a plecat şi s-a dus să-l întâlnească pe tata. Şi oricât ar întârzia, zicea, şi oriunde s-ar duce să se ascundă taică-meu, glonţul o să-l găsească. Şi a mai spus să-l plâng de pe acum, să mă duc să-i pregătesc şi sicriul. Ce om crud şi murdar este Dalacas ăsta!” O ură adâncă mocnea în pieptul lui Fotis. Nu mai voia nimic altceva... nimic... decât să crească. Să crească cât mai repede ca să se socotească cu el. La asemenea puşcaşi numai puşca le vine de hac. Ah!

De-ar avea şi el armă. Sau nu! Ah! De-ar fi mare! Şi fără puşcă putea să-l aranjeze: chiar numai cu mâinile goale...

Îşi privi mâinile. Erau micuţe, moi şi fără măcar o umbră de puf pe ele. Ah, era mic, prea mic încă... şi până să crească, glonţul lui Dalacas îl va găsi pe taică-său. Fotis ar fi dorit să poată să plângă, dar n-ar fi vrut să-l vadă

cineva. Atunci unde să meargă? La bunic? Nu. Nu trebuia. Bunicul avea părere bună despre Fotis. îl numea bărbat viteaz... Cum să se ducă acum să se smiorcăie în faţa lui? Nu-i rămânea decât să se întoarcă acasă. Alt loc mai liniştit nu exista. Acolo putea să plângă încet, încet, până când i se vor termina toate lacrimile. Şi dacă seara mama o să-l întrebe de ce îi sunt ochii roşii, o să-i spună că-s din cauza nesomnului.

Porni spre casă. Atunci observă că acel câine bolnav nu mai era în urma lui. Se pare că s-a rătăcit, dar nu-i nimic. Satul e mic. O să-l găsească altă dată. Se îndreptă, aşadar, liniştit spre casă. Însă acolo, lângă gardul curţii, cineva se plimba şi-l aştepta. Fotis nu l-a recunoscut de la distanţă. Ochii îi erau înlăcrimaţi. Se vedea însă limpede că era un copil. Cine să fie? Şi ce voia de la el? El nu are niciun prieten. Nu cumva era Cocolis, fiul lui Nolas Dalacas şi venea să-l necăjească ca şi taică-său? Să îndrăznească! De el nu se temea. Şi-a strâns, de departe, pumnii. Să poftească acum!

Dar copilul care-l aştepta nu era Cocolis Dalacas. (Fotis era gata să-şi piardă minţile). Era Arghiris. Arghiris Tulupas. Prietenul lui. Adică... nu chiar prieten, dar el ar fi vrut să-i fie prieten. Fotis s-a mirat. Acum ce trebuie să facă? Să se apropie? Să fugă? Dar cum să fugă? Să plece de acasă? Unde s-a mai auzit aşa ceva? Nu! O să intre înăuntru şi nici n-o să-i arunce vreo privire. N-o să-i spună nicio vorbă. O să treacă repede, o să intre şi o să-i închidă poarta-n nas. Asta ca să ştie că nu mai era cel pe care îl cunoştea înainte. Era Fotis Triarhis, apărătorul păsărilor şi prietenul adevărat al unui om, care era... în sfârşit... care era sau nu era de loc cioban.

Dar Fotis nu apucă să se apropie de poartă: Arghiris îi aţinu calea.

— Ce vrei? îl întrebă Fotis într-un mod de loc prietenos. (Păi ce credea? Totul se răsplăteşte pe lumea asta.)

— Fotis... făcu Arghiris.

— Ce vrei? întrebă acru.

— A… bine, atunci. Dacă-i aşa… eu plec.

Fotis îl opri:

— Nu ţi-am spus să pleci, i se adresă ceva mai blând. Te-am întrebat ce vrei!

— Nu vreau nimic, îi spuse Arghiris. Uite, am vrut să te văd, adică… da, să te văd.

— Aaa…

— Eşti supărat, îi spuse. Ştiu. Ai dreptate!

— Acum nu mai sunt.

— Eşti mai bun decât mine! Eu dacă eram în locul tău, nu ţi-aş mai fi vorbit niciodată.

— Dar cum de te-ai schimbat? îl întrebă Fotis. Ce te-a făcut să-ţi schimbi purtarea faţă de mine?

— De trei zile te caut, spuse Arghiris.

— Da. Am lipsit. Am fost… în sfârşit. Am lipsit.

— Vreau să-ţi spun ceva: putem să fim prieteni… Adică… dacă vrei.

— Doreşti tu să fii prieten cu fiul unui hoţ?

— Uite, despre asta voiam să-ţi vorbesc! Nu eşti fiul nici unui hoţ. Taică-tău nu-i hoţ. Acum asta o ştie tot satul. Până şi Dalacas, oare scosese vorba asta, chiar el striga în gura mare aseară în cârciuma lui Papariţis că taică-tău nu-i hoţ.

— Da, ştiu… şi mai spune că ar fi mult mai rău decât un hoţ. A spus asta chiar azi-dimineaţă în aceeaşi cârciumă.

— Ei, uite, voiam să-ţi spun că nu-i adevărat ce spune Nolas. Dimpotrivă, taică-tău e un om bun care…

— Aşa-i. Dar tu de unde ştii? îl întrerupse Fotis.

— De la tata, care mi-a mai spus să nu afle nimeni…

— Şi atunci de ce-mi spui taina asta?

— Pentru că eşti prietenul meu. Nu pot să nu-ţi spun. E vorba de taică-tău. Vreau să fim prieteni buni. Să jurăm că n-o să spunem nimănui. E de ajuns să fim prieteni, dar eu, chiar dacă nu suntem prieteni, tot n-am să spun nimănui… Tu?

Fotis se opri o clipă ca să înghită. Apoi s-a aruncat] a gâtul lui Arghiris să-l îmbrăţişeze. Poate că nu l-a

îmbrăţişat… nu-şi aminteşte bine. Era tare emoţionat.

Se grăbea să intre mai repede înăuntru. Nu-şi aminteşte dacă l-a îmbrăţişat.

Nu putea să-şi dea seama acum. De un singur lucru şi-a dat seama, mult mai târziu: că avea un prieten, ba chiar pe cel mai cumsecade băiat din sat, pe care dorea cu tot dinadinsul să şi-l facă prieten.

CAPITOLUL VIII

De la această întâmplare au trecut câteva zile. Fotis aştepta să audă vestea groaznică despre taică-său: că l-a ajuns glonţul lui Dalacas. Privea mereu ochii maică-sii să citească în ei vestea rea. Însă mama continua să-şi ducă viaţa obişnuită. Era mereu neliniştită; uneori părea dusă pe gânduri, dar niciodată nu arăta desperată. Apoi bunicul era şi el ca totdeauna. Dacă se întâmpla ceva, n-ar fi aflat el? Fireşte, printre primii. Atunci… nu se întâmplase nimic? Se pare că glonţul lui Dalacas nu-l găsise încă pe tata. Poate că îl căuta încă. Dar până când o să-l caute? Tot o să vină o zi când o să-l găsească. Ah… nu voia să apuce asemenea zi! Până acum nu i-a pomenit maică-sii de ameninţările lui Dalacas, şi nici nu avea de gând. Mult a suferit până acum mama! De ce s-o încarce şi el cu noi chinuri? Nici bunicului nu voia să-i vorbească de asta. Se temea să nu-i spună mamei. Dar astăzi s-a gândit că, în sfârşit, trebuia să se destăinuiască cuiva, să-i spună neliniştea ce-l frământa. A ţinut-o în el de ajuns. Nu mai putea.

De aceea a luat hotărârea să se destăinuie bunicului… şi fie ce-o fi. O să-i împărtăşească frământarea lui, îngrijorarea lui şi o să-l roage să-i dea cuvântul lui de

onoare că n-o să-i spună nimic mamei. Dacă bunicul îţi dă cuvântul de onoare, poţi să fii liniştit; n-o să spună nimănui, nici pietrei de moară… nici chiar toiagului. Nu mai era nevoie să stea pe gânduri. Putea să meargă la bunic.

Apoi, după tot ce a auzit aseară, era neliniştit. În ultimul timp bătrânul se plângea şi de picior. Spunea că i-au intrat în genunchi nişte cuţitaşe care-l împiedicau la mers. Mama, căreia nu-i plăceau asemenea glume, spunea că are reumatism şi că vorbele astea hazlii sunt de prisos, că pentru reumatism mai bune sunt frecţiile cu spirt decât glumele.

— Lasă că ştiu eu, spunea bunicul. Dacă nu mă joc puţin cu reumatismul meu o să creadă că-l iau în serios, că mă tem de el şi o săşi-o ia în cap. Bate-ţi joc de el, să-l faci să crape. Până la urmă pleacă. Câteodată simt nişte junghiuri de-mi vine să cred că sunt nişte cioburi de sticlă. Ştiu eu bine ce le trebuie cioburilor să se topească. Căldură mare, dar nu-mi convine.

— Şi de ce? întrebă Fotis.

— De ce? He… he… pentru că, frăţioare, sticla se topeşte la căldură foarte mare, şi până să se topească cioburile, genunchii mei or să fie cenuşă. Boală încăpăţânată mai e şi reumatismul astă, dracul să-l ia.

— Boală e?

— Aa, dar se teme de uscăciune. Dă-i uscăciune, că aşa scapi de el. Dar unde să găseşti uscăciune? Morar fără surzenie poţi să găseşti, dar morar fără reumatism – nu-ţi pierde timpul degeaba! – n-ai să găseşti. Umezeala, ca să ştii, e mama reumatismului. Or eu stau atât de mult în umezeală…

Acum, în ultimul timp, bunicul era tot mai supărat din pricina reumatismului. Tare îl mai blestema când, la schimbarea vremii, îl înjunghiau încheieturile piciorului. Apoi, oftând amar, zicea: „Tuturor primăvara le aduce flori. Numai morarilor le aduce reumatism”.

Da, bine s-a gândit Fotis să se ducă la bunicul lui. O să petreacă cu el. O să asculte tot soiul de istorioare, o să-i

spună şi el tot ce s-a întâmplat cu Dalacas… despre împuşcătură… şi despre faptul că i-a poruncit să pregătească sicriu tatălui său. Tot, apoi o să-i spună şi părerea lui despre toate astea, dar mai ales despre ameninţarea lui Dalacas.

Încuie casă, zăvorî poarta, puse cheia în ascunzătoare şi porni. În drum spre moară se gândi încă o dată la prietenia lui cu Arghiris. Ce bine ar fi dacă această prietenie ar fi trainică! Dar prietenia lui cu necunoscutul din moară? Ce-o să spună Arghiris dacă află? O să-i pară rău că şi-a mai făcut un prieten? O să se bucure o să se neliniştească? în sfârşit, să aşteptăm până mâine, ziua întâlnirii lor. Atunci toate se vor lămuri.

În drum, Fotis trecu şi pe la cuib. Totul era liniştit. Păsărelele erau absorbite de bucuria lor. A observat doar o mică grabă. Se pare că a sosit ziua când trebuie să crape ouăle. Într-adevăr, mare zi! Păi… era puţin de lucru? Din nişte ouşoare atâtica să iasă puişori plini de viaţă, care să ciripească şi să-şi caute singuri hrana? Era puţin lucru? Aveau dreptate cele două păsărele, care erau gata să-şi piardă minţile de bucurie. Le-a fluierat prieteneşte şi s-a îndepărtat. Se grăbea să ajungă la moară, unde – mai ştii! – poate o fi păţit ceva bunicul. Bătrânii sunt ca vasele crăpate. Numai puţin dacă le atingi, se sparg. Dar îngrijorarea lui n-a ţinut mult. Cum a apucat cărarea ce duce la moară, auzi deodată toiagul bunicului. În urma lui venea chiar bunicul.

— Hep! făcu bătrânul. Veneai la moară, da? înapoi!

— Veneam la dumneata, spuse Fotis.

— De ce? Aveai ceva să-mi spui? întrebă bătrânul oarecum neliniştit.

— Da.

— Atunci hai! Pentru că… am să-ţi spun şi eu ceva.

— Bine, să mergem în moară, spuse Fotis. Mi-e urât singur acasă.

— Binee… unde vrei tu. La moară? Fie la moară. Ai mâncat?

— Mda.

— Eu nu. Fie, hai să mergem! O să găsim ceva. Am puţină pâine rămasă de ieri. Poate să găsim şi puţină brânză. Îţi place pâinea cu brânză? Mie îmi place la nebunie.

— Şi mie.

— Ei, atunci hai! Dar ce văd? Ţi-ai schimbat mersul?

— De ce? spuse nedumerit Fotis. Nu.

— Aşa mi se pare. Da, da, chiar aşa este. Ceva s-a întâmplat cu tine. Văd că mergi ca un cocoş semeţ care a învins la bătaie. Nu cumva ai mai omorât alt şarpe?

— Numai şerpi am să omor? N-am altceva de făcut?

— Ooh! Ia uite-l cum s-a supărat! Ei, na! Aşa te vreau! Dacă stai toată ziulica şi omori şerpi, atunci cine o să colinde văgăunile şi cine o să meargă să vadă cu ochii lui dacă vâlcelele înfricoşătoare au duhuri sau nu? Dar… ce-i cu tine?!

— Nimic.

— Cum nimic? Tremuri.

— Nu tremur de loc, răspunse Fotis, şi se rezemă de un copăcel ca să nu cadă.

— Nu tremuri?

— Nuuu!

— Nu-mi face acum pe viteazu, Fotaki! Stai frumos! Ce, crezi că n-am să aflu? Toate le află bunicul. Nu ţi-am spus asta şi altă dată?

Era desperat. Cum aflase asta bunicul? Cine îi spusese? Nimeni în afară de cioban nu-l văzuse. Atunci… oare el?

Fotis se simţi şi mai încurcat.

— Ce-ai păţit, dragul meu? îl întrebă bunicul, şi-l îmbrăţişă. Ţi-e frică? Să nu te temi de nimic! N-am să te cert. Te-am certat eu vreodată?

— Nu… nu…

— Vezi? Aşa că… linişteşte-te!

Băiatul încercă să zâmbească, dar nu reuşi. Totul se dărâmă în el. Se dărâmară prietenia, secretele, legământul făcut pe malul râului. El preţuia prietenia asta şi acum… poftim… veni chiar omul cu care a legat prietenie şi…

— Fotaki! strigă bunicul care-l văzu aşa şi se sperie. Fotaki! Ce-ai, băiatule? Faţa ţi s-a întunecat.

— Bunicule, spuse băiatul cu voce tremurândă. De unde ştii dumneata toate astea?

— De ce? Sunt minciuni?

— Spune-mi! De unde ştii?

— Am să-ţi spun. A venit şi mi le-a spus o păsărică.

Băiatul se supără de-a binelea:

— Aşa? îi spuse. Atunci plec. Ziuă bună, bunicule!

Dar acesta îl prinse şi-l strânse în braţe:

— Mieluţul meu, nu te amărî. Te-am supărat, Fotaki! Uneori fac glume proaste. Asta-i tot. Vrei acum să-ţi spun de unde am aflat toate astea? Am să-ţi spun. De nicăieri. Şi nici n-am aflat nimic. Mi-am închipuit. Ştii de la ce? De la un cuţitaş. Ai pierdut vreun cuţit?

— Nu… nu!

— Nu spune nu! Eu îl cunosc foarte bine.

Băgă mâna în buzunar şi scoase cuţitaşul care străluci la lumina soarelui.

— Îl recunoşti?

— Da, spuse Fotis bucuros. Unde l-ai găsit, bunicule? Unde?

— Cu plăcere am să-ţi spun. Acolo unde l-ai pierdut.

— Nu-mi amintesc, spuse Fotis.

— Uite, aici pe cărarea care duce la moara veche. Mă mir. Ce-ai căutat acolo?

Fotis se pregăti să spună o minciună. Dar bunicul, prefăcându-se că ştie cam ce-o să-i spună, îl întrerupse:

— Bine… bine, îi spuse. Ce rost are? N-o să ne certăm. Doi prieteni ca noi nu se ceartă niciodată. Hai să mergem!

Amândoi porniră spre moară uşuraţi la suflet şi veseli.

— Ei, ce veste? îl întrebă după un timp bunicul. Ai ceva nou?

— Bunicule, spuse Fotis înroşindu-se, mi-am găsit un prieten.

— Nu mai spune! E de pe-aici?

— Da.

— Zău?! Şi cum îl cheamă?

— Arghiris.

— Numai atât?

— Arghiris Tulupas.

— Tulupas? A, da… da… băiatul lui Tulupas?

— Da. El este.

— Îl cunosc bine pe taică-său. Dacă-i seamănă, ai nimerit un prieten bun.

— Cel mai bun dintre toţi, răspunse băiatul.

— Pst! nu te grăbi. Pe cel mai bun prieten, dragul meu, n-ai să-l cunoşti la joacă. La joacă toţi prietenii sunt buni.

— Şi unde trebuie să-l cunosc?

— La nevoie. În clipele grele. Aşa se încearcă prietenia. Noi, bătrânii, spunem: „Mai bine să ai un duşman adevărat, decât o mie de prieteni falşi”.

— Nu-i din ăştia Arghiris, spuse supărat băiatul.

— Răbdare! O să aflăm. Hai acum mai repede la moară, pentru că mi-e dor de ea. Am plecat doar de o oră şi mi se pare că n-am văzut-o de un an. Hai repede!

Merseră pe un drum umbros, de căruţă, care ducea la moară. Înaintau, dând la o parte cu mâinile crengile plecate.

— Prea au crescut crengile, spuse bunicul. Asta pentru că le-am lăsat de capul lor. Mâine, poimâine o să înceapă măcinatul şi n-au să poată răzbi căruţele până aici. Mă gândesc să iau într-o zi cosoraşul şi să le tai. Ce spui? Vii şi tu cu mine să-mi dai o mână de ajutor?

— Cum să nu? Vin.

— Nu ştiu de ce, mi-e urât singur. Poate că prea am îmbătrânit. Omul când îşi simte sfârşitul, caută tovărăşie. Nu te necăji. Asta-i simplu ca bună ziua. Din drumul vieţii fiecăruia îi e sortită o părticică. îl străbate, se dă la o parte şi îi ia locul altul. Taică-tău o să ia locul meu, tu p-al lui… Aşa sunt orânduite lucrurile.

În clipa aceea Fotis prinse curaj şi-l întrebă fără teamă:

— Şi când o să vină tata de acolo, unde este închis, ca să-ţi ia locul?

— Nu e nevoie să mă întâlnească ca să-mi ia locul. Cum închid ochii, o să continue el de acolo, de unde se găseşte.

— N-o să continue! ţipă Fotis, şi ochii i s-au tulburat.

— Băiete! Ce tot spui? Ce se-ntâmplă?!

— Nu. N-o să continue! ţipă din nou, izbucnind în plâns, pentru că până atunci o să-l ajungă glonţul lui Dalacas.

— Ce-ai spus?! ţipă uluit bătrânul. Care glonţ? Ce-i cu Dalacas? Fotaki! Ia vorbeşte mai limpede.

— Glonţul ce l-a tras Ñolas Dalacas şi oare zboară să-l nimerească pe tata! Eram de faţă când a tras. A spus că se duce sigur spre el.

— Fotaki, făcu bătrânul serios. Vezi, nu ţi-am spus eu că se-ntâmplă ceva cu tine? Iată că nu m-am înşelat! Tot ce-mi spui sunt lucruri foarte serioase. Ştiu că tu niciodată nu minţi. Hai, spune-mi amănunţit ce s-a întâmplat?

— Treceam, începu Fotis, treceam ieri dimineaţă prin faţa cârciumii lui Papariţis. Acolo era Dalacas; bea rachiu. La începuit m-a înspăimântat, apoi m-a întrebat unde e tata. Şi pentru că eu nu răspundeam, a tras un foc şi a spus că a trimis un glonţ ca să-l nimerească.

— L-a tras aşa, în aer?

— Da. Dar… a spus că e un glonţ născocit de nemţi care merge singur la ţintă.

— Ei, vezi ce prostănac eşti? Poate să existe asemenea glonţ? Prostuţule. Păi pe taică-tău nu poate să-l găsească Dalacas însuşi, care merge pe picioare, are ochi şi urechi, şi o să-l găsească singur, aşa orbeşte, glonţul? Chiar dacă este fabricat după sistem nou, nemţesc. Hai, nu-i nimic! Linişteşte-te! îşi varsă năduful blestematul…

— Bine… dar a mai spus şi altceva despre tata.

— Ce-a mai spus?

— A mai spus că… înainte… era hoţ.

— Asta-i o noutate? Păi el l-a ponegrit aşa.

— Da. Asta spunea şi el, dar acum zice că s-a

răzgândit şi stăruie că nu e hoţ.

— Cum? A spus-o chiar el?

— Da, răspunse băiatul. Că de-acum, zicea, n-o să-i mai spună hoţ, pentru că, cică, nu e. Acum, zice, e altceva, mai rău decât hoţii.

— Da?

— Da. Ceva mult mai rău. Cică e duşmanul stăpânirii, aşa a spus. A mai spus şi alte lucruri, dar le-a spus încâlcit şi n-am înţeles.

Bătrânul Paseos era posomorât.

— Aşa!

— Ce-nseamnă, bunicule, toate astea?

— Stai, băiete… Uite. Aici se petrece ceva. Tatăl tău venea prin sat foarte des. Ne-am legat mult unul de altul.

Avea mulţi prieteni aici. Ei, şi Dalacas l-a învinuit pe el că oamenii nu voiau să le mai cânte în strună:

„V-a împuiat capul nepricopsitul acela, Spilios Triarhis, zicea. De aia vă răzvrătiţi acuma, prăpădiţilor”.

Odată tatăl tău s-a înfruntat cu Popotas, pentru că acesta nu numai că obişnuia să boteze băutura, dar mai avea obiceiul să rotunjească sumele oamenilor, care cumpărau de la el pe datorie. Cum? Uite-aşa! în loc de 20 de drahme datorie, se trezea omul cu 100…

Acum mai mult nu-l înghiţea Dalacas pe Spilios. îl ura. Cum îl vedea prin sat, îl zădărea în fel şi chip, doar, doar l-o face să-şi iasă din fire. Dar degeaba. Tatăl tău era un om ou scaun la cap şi-şi dădea seama cu cine are de-a face. Pe taică-tău, ca să ştii, Dalacas l-a turnat. Da, chiar el l-a pârât. Ce anume, nimeni din sat nu ştie precis; şi l-au băgat în închisoare. Şi încă ani mulţi… O dată ce-a făcut toate astea, de ce să mai aibă pică pe el? L-a turnat şi şi-a liniştit sufletul lui hain. Acum ce i-a mai căşunat? De ce l-a apucat iar ura cea veche? Apoi, o dată ce taică-tău e închis şi închisoarea e în mâna lor, de ce nu se duce să-l omoare acolo? De ce-şi iroseşte gloanţele trăgând în aer? Tu ce spui, Fotaki?

— Nu ştiu, spuse băiatul. Tu ce spui, bunicule? Bunicule!

— Ce-i?

— Bunicule!

— Ce-i cu tine, Fotaki?

— Nu cumva tata nu mai e în închisoare? Nu cumva a fugit, şi Dalacas nu poate să-l omoare şi de aia trage în aer? Ei? Spune-mi, bunicule!

Bătrânul stătea îngândurat:

— Nu ştiu ce să-ţi spun, dragul meu. Nu ştiu nimic. Dacă ştiam… eşti mare deja şi puteam să-ţi vorbesc. Dar nu, nu ştiu. Un singur lucru pot să-ţi spun că – dacă taică-tău a fugit din închisoare – situaţia lui e foarte grea. Vine iarna. Ce-o să mănânce sărmanul? Ce-o să mănânce şi unde o să doarmă? Apoi, ştii… oamenii nu au toţi inima ta vitează. Ţin o taină, o ţin, o ţin şi apoi se căpăcesc, sau sunt căpăciţi de alţii, îşi pierd ourajul şi-l denunţă. Aşa este. Nu au toţi inima lui Fotis Triarhis care intră şi în foc, însă secretul nu-l spune. Sau greşesc?

— Nu! făcu Fotis strângându-şi pumnii.

— Secretele pe care ţi le încredinţează alţii, Fotaki, sunt mai scumpe decât viaţa. Păstrează-le! Ascunde-le în fundul sufletului tău ca pe nişte lucruri scumpe. Să nu le dai în vileag niciodată chiar dacă cineva te ameninţă sau îţi spune vorbe amăgitoare. Îţi spun asta, pentru că – cine ştie! – poate că într-o bună zi va trebui să-ţi împărtăşesc şi eu vreo taină şi vreau mai întâi să fiu sigur că ştii să păstrezi ceea ce ţi s-a încredinţat.

— Nu sunt fricos!

— Ştiu. Dar ce folos! Nu eşti fricos. Asta-i adevărat. Dar poate că eşti lăudăros şi o să pălăvrăgeşti, o să începi să te lauzi că tu, aşa şi pe dincolo, eu, cel pe care-l priviţi acum, pe care nu daţi două parale, ţin ascuns în mine un mare secret!

— Nu sunt lăudăros!

— Ai dreptate! Cu ce să te lauzi? Pentru că ai omorât un şarpe? Ei bine! Asta o ştim. Sau… ia stai o clipă! Nu cumva ai vreun secret şi-l ascunzi? Ei? Ei, uite, aici te vreau! Da, asta aş fi vrut să ştiu. Dacă ai vreunul şi-l tăinuieşti faţă de alţii, e bine, dar mie, bunicului tău, poţi

să-mi spui. Apoi să ţi-l spun şi eu p-al meu. Sunt sigur c-ai să-l tăinuieşti şi pe ăsta.

— Nu, spuse Fotis. N-am niciun secret.

— Vezi? Eşti necopt. Cum să-ţi spun atunci secretul meu? N-ai trecut prin încercări. Eşti începător. Mi-e teamă. Ia ascultă aici: nu cumva ai crezut că vorbesc despre secret pentru că vreau să aflu secretul tău? Ferească Dumnezeu! Nu. Eu vreau să ştiu numai dacă ai vreunul. Asta îmi ajunge. Nu mă interesează despre ce anume-i vorba. Pentru că dacă nu ai şi-l ascunzi, atunci ce ascunzi? Vântul? Eroic e să ai un secret şi să-l ascunzi în fundul sufletului ca pe un lucru scump. „Da, măi, bucăţele dacă mă faceţi, eu tot nu spun nimic, pentru că sunt erou”. Aşa da, înţeleg şi eu. N-are rost să zici: „Îmi ferec gura fără să am ceva în ea”. Dacă ştiu că limba ta e plină de secrete şi tu le ascunzi, atunci mă plec în faţa ta. Noi toţi, adică neamul nostru, suntem nişte viteji. Avem secrete – asta e clar – dar nu le spunem câtu-i lumea şi vileagul. N-avem limbă lungă. Aşa suntem noi! Ai priceput?

— Da, bunicule. Am priceput. Aşa e. De aia, când o să am eu o taină, aşa am să fac. Dar… acum n-am ni-Bătrânul a trecut, aplecându-se pe sub crengile copacilor. A făcut-o înadins ca să poată să-şi şteargă lacrimile. Apoi şi-au continuat drumul tăcând.

— Care va să zică, dragul meu nepot, spuse ceva mai târziu, încă emoţionat, eşti un viteaz, adevărat viteaz. Păcat că nu am vreo taină ca să ţi-o încredinţez. Sunt sigur că ai s-o zăvorăşti în sufletul tău şi n-ai s-o spui nimănui. Acum te-am încercat bine. Eşti viteaz! Numai secretul îţi lipseşte ca să-l păstrezi şi să dovedeşti tuturor ce viteaz eşti. Dar uite că n-ai niciunul. Sau… ai, măi Fotaki, şi-l ascunzi şi de mine? Ar fi păcat. Ar fi mare păcat… Ar fi ruşine să n-ai încredere în bunicul tău pentru că el e bătrân, ştie multe şi te-ar ajuta să-l păstrezi mai bine. Uite, tu spui că n-ai. Te cred! Dacă aveai – ce dracu’! – de mine l-ai fi ascuns? Dar mai ştii? Multe se mai petrec în lumea asta.

— Ai dreptate… spuse Fotis. Dar dacă n-am niciun

secret?

— Şi dacă ar fi să mor, nici atunci n-ai să-mi spui?

— Ce să-ţi spun dacă n-am ce? Cere-mi tot ce» vrei. Secret n-am.

— Ei, dacă n-ai, nu zic nimic... Şi... bravo! Ah, Spilios, Spilios, ce băiat ai! Hai acum să mâncăm! Sau nu-ţi mai e foame?

— Mi-e foame tare.

— La fel şi mie. De-aia îţi zic: grăbeşte-te, pentru că altfel o să-mi cadă burta şi nu mă pot apleca s-o ridic!

În sfârşit, au ajuns la moară. Toate acolo erau la locul lor. Peste tot curat, măturat. Piatra morii aştepta nerăbdătoare. Numai grâul îi lipsea. Fie! N-o să întârzie. Mâine-poimâine vine secerişul şi căruţele vor începe să sosească una după alta. Piatra morii era din granit tare, cu dinţi puternici ca de tigru. O dezmierda ca pe-o fiică.

— Vrei să te faci morar? îl întrebă bunicul pe Fotis.

Băiatul nu răspunse.

— Tatăl meu, începu bătrânul... Tatăl meu nu m-a dat la meserie cu forţa. Nechezam ca un mânz pe care pui şaua. În primele zile mi-a ars vreo două, dar dându-şi seama că nu merg lucrurile, a plecat. Unde crezi? Hi... tocmai la Salonic, şi m-a tocmit la un fierar.

„Hai, mi-a zis, ţi-am făcut pe plac. Te-am tocmit la un fierar”.

Sărmanul bătrân îşi freca mâinile de bucurie. Dar eu mi-am schimbat hotărârea.

„Nu merg nicăieri!” i-am spus. „Cum? Eşti nebun?” „Da, îi spun. Nu merg nicăieri. Am să rămân la moara unde am început să şi lucrez”.

Stăpânul meu era un bătrânel singuratic, care căpăta atâta făină ca uium, cât să-şi umple burta. Ce simbrie să-mi dea? Am rămas lângă el până a murit şi mi-a rămas mie moara. Am şi eu de pe urma ei puţină făină, cu ce să-mi duc zilele. Aşa am dus-o până azi. Şi acum, zi şi tu, ce farmec am găsit în meseria asta de am îndrăgit-o aşa tare? Spune-mi şi tu? Eu nu ştiu. Parcă am făcut avere? Tot ce câştig abia îmi ajunge pentru pâine. Eram zilier în moara

mea. Morarul celor săraci ca mine. Ei, atunci de ce am îndrăgit-o? Nici eu nu ştiu. Am îndrăgit-o, uite, ca pe răposata bunică-ta. Ştii cum era? Dar de ce stau acum să-mi amintesc. Ah… necazuri, necazuri.

Rătrânul vorbi, vorbi până după-amiază. Atunci se întoarse spre Fotis şi îi spuse cu blândeţe:

— Ei, hai, porneşte acasă, Fotaki, să nu te apuce noaptea. Tu, ştiu bine, nu te temi de nimic. Dar sunt nişte căpcăuni care dau târcoale ca lupii şi trag cu puşca. De ăştia să te temi! Să te fereşti de ei! Duhurile, cum se spune, se fac nevăzute odată cu venirea zorilor, Ei, or să vină zorile. Fii sigur. Ştii, sută-n sută or să vină. Hai, acum, du-te acasă, dragul moşului, şi spune-i maioă-ţi să fie liniştită. Eu mâine, poimâine am să vin pe la voi. Aşa să-i spui. Ia şi puţină brânză ca să-i duci. E din cea bună.

Fotis o încercă cu limba. Da, era foarte bună, proaspătă, grasă ca untul, dar nu i-a fost dat maică-sii să o guste.

Când trecea cântând prin cel mai întunecos loc al pădurii, auzi ceva foşnind printre crengi. Tăcu şi ciuli urechea. Nimic. I se părea că-i o pasăre mare care zboară. Îşi reluă cântecul, dar zgomotul se auzi din nou. Era limpede. Cineva dădea la o parte crengile. Fotis căută o piatră. Când o apucă, printre frunze observă strălucind doi ochi verzi. Se pierdu. Duhul! De fiică uită că nu crede în duhuri. Vru s-o rupă la fugă, dar îi fu ruşine. Ridică, deci, piatra, dar crengile imediat se dădură la o parte şi un trup înalt îi ieşi în drum. Fotis înţelese. Era mutul de care îi vorbise bunicul. Da, ochii nu-i erau sălbabatici. Dimpotrivă, erau blânzi şi foarte rugători.

— Ce vrei? îl întrebă Fotis.

Mutul făcea nişte semne ciudate şi scotea nişte sunete nearticulate. Îşi arăta limba, îşi bătea burta, făcea: mo… mo… mo… şi altceva nimic.

— Am înţeles, îi spuse Fotis, vrei pâine. Da? N-am. Dacă îţi place brânza, ia-o. Brânză goală. Dar e bună. Mutul întinse mâna şi înhăţă brânza. O trecu în mâna cealaltă şi întinse din nou mâna.

„Ce-o mai fi vrând şi omul ăsta?” se gândi Fotis.

— Huum… Hummmbu… făcea el.

— C-evrek?

Dar deodată se lumină. Omul voia să-i strângă mâna… A… asta era?

— Vrei mâna? îl întrebă Fotis. Ia-o!

Şi-au strâns mâinile şi imediat mutul a dispărut printre tufişuri. Fotis nu se mai temea de nimic. Omului acela îi era foame. Da, dar o îndoială i-a atins inima. De ce nu se ducea, aşa cum fac toţi cerşetorii, să cerşească în sat? De ce se ascunde ca o sălbăticiune prin pădure? Altă ciudăţenie şi asta. Pe Fotis a început să-l cuprindă frica. Cine era omul ăsta? Nu cumva într-adevăr nu era cerşetor, şi nici mut? Nu cumva era vreo iscoadă care rătăcea în munţi ca să-l prindă pe prietenul lui din moara părăsită? Aşa se pare. Cu cât se gândea, cu atât i se întărea ideea că ciobanul lui nu e cioban. Cine ştie? Poate că e vreun învăţător care, într-un moment de nebunie, cine ştie ce grozăvie a făcut şi a luat drumul munţilor. Poate că e un om sărac, care – ca să-şi salveze copiii de foame – a furat. Dar nu… Nu… Am spus asta de atâtea ori! Nu era hoţ, nici răufăcător. Atunci?

Atunci mintea fragedă a lui Fotis alunecă la altceva. Auzise vorbindu-se că unii oameni găsesc în unele ruini vechi scrisori în care se spune că în cutare loc, în cutare pădure sau în cutare moară părăsită este îngropată o comoară. Apoi ei iau un târnăcop, sapă, găsesc comoara şi devin bogaţi. Dar ca să nu prindă de veste alţii şi să vină să

le ia comoara, îşi fac treburile pe ascuns, ca şi hoţii. Ei, da. Asta era! Vezi cum a ghicit? Acum, când a lămurit misterul, s-a liniştit. I-a ¡dispărut frica ciudată care-l cuprindea de câte ori se gândea la cioban. Deci… totul e acum în ordine. Putea să se ducă acasă, să-i spună mamei frumos bună seara şi să mănânce cu poftă. Frumoasă e viaţa aşa! Numai tata să fie în viaţă, să se întoarcă într-o zi acasă. Dar atâta timp cât va continua războiul, era cu neputinţă. Aşa a auzit. Numai când se va termina războiul, ziceau oamenii, numai atunci se vor deschide închisorile, se vor întoarce înstrăinaţii şi închişii la casele lor.

Dar războiul, aşa cum a auzit Fotis, în loc să se termine, răgea din ce în ce mai tare şi înghiţea din ce în ce mai mulţi oameni. „Războiul este lacom, băiatule, îi spunea bunicul. Tare lacom, frăţioare! Şi o să înghită mulţi oameni, multă carne vie până o să se sature, apoi o să crape şi o să scăpăm de el”.

Deci, războiul… toate depind de război. Dacă ar fi fost un şarpe, ar fi putut să-l omoare repede, dar a auzit că e de fier, şi-i mult mai năprasnic.

Se hrăneşte cu oameni, nu cu ouă de păsărele.

CAPITOLUL IX

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Arghiris a trecut pe la el. Fotis s-a bucurat, dar s-a neliniştit puţin. Azi era ziua de întâlnire cu ciobanul. Dacă Arghiris n-o să plece până la amiază, ce-o să facă? Şi voia eu orice preţ să meargă la moara părăsită. Niciodată până acum n-a aşteptat ceva cu mai multă nerăbdare. Dar… fie. Acum cel mai înţelept lucru era să se ducă cu Arghiris să facă o plimbare, apoi, pretextând ceva, să se despartă de el ca să se ducă la cioban.

Buzunarele lui Arghiris erau umflate. Pentru că era prima lor întâlnire, ţinea să-l mulţumească cu ceva pe

prietenul său. De aceea şi-a umplut buzunarele cu porumb copt. Şi l-au împărţit, au încuiat uşa şi au ieşit în drum.

Unde or să meargă? La asta nu s-au gândit de la-nceput. Or să hotărască amândoi prin pădure. Dar oriee-ai zice, mai frumos loc decât râul nu se găsea.

Acolo puteai face tot ce vrei: să înoţi, să dai drumul la corăbii din frunze de platan, să dormi la umbră sau să te-ntinzi pe iarbă, să ţii un beţişor între dinţi şi să stai de vorbă până te saturi.

Numai să nu treacă alde Dalacas şi să-ţi strice voia bună. Numai asta să nu se-ntâmple. Toate celelalte erau o bucurie. Şi ziua, şi soarele, şi cerul fără nori…

Dinspre râu adia un vântuleţ atât de uşor, încât ai fi crezut că îl stârnea un fluture cu aripile lui.

— Mergem la râu? îşi dădu cu părerea Fotis.

— Mergem. Asta voiam să-ţi spun şi eu.

— Atunci de ce stăm?

— Hai!

— Hai!

Mergeau amândoi zglobii ca nişte păsărele care se bucură de înălţime. Erau amândoi aproape de aceeaşi înălţime. Arghiris era mai îndesat, iar Fotis părea mai zvelt. Asta puteai s-o vezi şi după mersul lui. Privirea îi era mai hotărâtă şi mai curajoasă. Însă şi Arghiris avea siguranţă şi demnitate.

— De unde ai luat porumbul copt? întrebă Fotis, ca să înceapă discuţia.

— Mi l-a copt bunica. Ia spune-mi, tu ai bunică?

— Nu. Dar m-a fericit Dumnezeu să am vecină pe bătrâna Timiula.

— Ei bine, de dânsa îmi vorbeşti? O ştiu. E o arţăgoasă! Nu mai osteneşte meliţând din gură.

— Poate că nu vrea, poate că o face pentru că o supără copiii.

— Ea e de vină. Ea spune peste tot că nu-i înghite; toată ziua îi blestemă.

— Mama mi-a spus că se poartă aşa pentru că n-are copii.

Tot vorbind, au ajuns la marginea pădurii. Fotis îi spuse că ieri l-a văzut pe Băţos Popotas cu alte haine noi.

— Da, şi eu l-am văzut cum se umfla în pene ca un păun. Tatăl lui se îngraşă mereu. Se spune că o să ajungă la o sută cincizeci de kilograme şi o să crape. Nu-l mai ţine pielea. Aş vrea să fiu acolo să-l văd cum crapă. I-ai văzut ochii? S-au îngropat de tot în grăsime. Ia spune-mi, e adevărat ce se vorbeşte de Nolas Dalacas?

— Ce se vorbeşte?

— Lasă… am aflat tot. Tu însă te-ai purtat minunat.

— Dar… despre ce e vorba? Eu habar n-am!

— Toată lumea vorbeşte. S-a dus, cică, alaltăieri la oraş… şi a căpătat o ţidulă cu ştampilă şi semnătură în care scrie că el, Nolas Dalacas, este mai mare decât toţi aici în sat şi poate să facă tot ce vrea. Să nu încerce să ridice cineva capul, că e pierdut. Fotis, nu-l văd de loc bine pe bunicul tău.

— De ce? Ce i-a făcut bunicul?

— Nu ştiu. Într-o zi, cică, s-a luat la harţă cu el şi l-a supărat foc. De asta, zic, bine ar face dacă n-ar mai ieşi din moară, pentru că, cică, o să-l nimerească un glonţ drept în piept. Tu însă te-ai purtat straşnic! Ţi-o spun. Toţi care au auzit au spus: „Bravo lui Fotis Triarhis. Frumos s-a purtat!”

— Şi cum au aflat?

— Le-a spus-o ăla… tremuriciul… Papariţis. Tremură, face pe el de frică, dar gura îi merge.

— Şi ce spunea?

— Uite… tot…

— Care tot?

— Uite. Tot ce spune şi face Dalacas în cârciuma lui. Ei, uite. Acolo a vorbit şi de bunicul tău. A zis că n-o să mai macine multă vreme; că limba o să-i mănânce capul, că are o rudă care nu se supune stăpânirii şi că el o să-i cureţe pe toţi ăştia; că o să cureţe satul de toate „viperele” şi apoi o să se facă primar. A aflat de asta Popotas; a înhămat caii la căruţă şi s-a dus şi el la oraş, întorcându-se cu o ţidulă la fel. Care din ei doi o să fie primar, nu ştiu. Dalacas spune că Popotas nu-i bun de nimic, că e prea gras şi n-o să aibă

putere. Popotas la rândul lui spune că Dalacas e necioplit şi n-o să poată face faţă.

— Pe toate le ştii! spuse Fotis.

— Le aflu de la tata.

— Dar ai un tată…

— Dar tu? Tatăl meu spune că al tău e mai grozav.

— Tu ce zici?

— Eu… nu ştiu. Eu îl iubesc pe-al meu. Ia spune-mi, măi Fotis, dar sincer, da?

— Ia zi…

— Ia spune-mi, îl iubeşti?

— Ce întrebare?

— Şi… ia spune-mi… îl iubeai şi atunci când era… adică, nu când era… dar când se spunea că e hoţ?

Fotis strânse din dinţi:

— Da!

— Pe un hoţ?

— Tatăl meu nu a fost hoţ.

— N-o spun eu. Nici nu cred.

— Da. Dar credeai!

— Credeam pentru că aşa spuneau toţi copiii. Dar acum vezi: cum s-a lămurit că nu este, am venit primul şi ţi-am întins mâna. Nu?

— Da. Dar eu voiam să mi-o întinzi şi atunci când se spunea că e hoţ.

— Şi-ar fi bătut toţi joc de mine.

— Acum nu te temi?

— Nu. Acum tot satul spune că nu e hoţ. Şi a spusehiar Dalacas, care îi scornise ruşinea asta.

Fotis îşi muşcă pumnul.

— Da, el i-a scornit-o.

Arghiris îl luă de umeri:

— Şi ce ai de gând să-i faci, Fotis?

— Ştiu eu ce, dar nu mă lasă mama. Cică sunt mic.

— Bine. Dar ce aveai de gând să-i faci?

— Ţi-am spus… Nu mă lasă. Dacă mă lăsa, vedeai tu… găseam eu.

— Dacă… dacă te lasă… şi găseşti ceva, mă iei şi pe

mine? Nu-l înghit nici eu. Nici atâtica. Apoi mă gândesc că singur nici nu poţi. E mare, poartă pistoale. Sunt dintre cele mai bune. Aşa spun toţi. Singur n-ai să-i poţi face nimic. Şi pistol să ai tot n-ai să poţi. Ai pus mâna vreodată pe vreun pistol?

— Da. Când eram mic, dar era de lemn. Tu?

— Eu am atins unul! îl lăsase pe masă unul care a venit să ceară ceva de la tata. Ştii ce rece era? Ca fierul.

— Păi… dacă e de fier!

— Stau şi mă gândesc, măi Fotis, cum un lucru atât de mic poate să omoare ditamai omul! Curios, nu-i aşa?

— Da. Ia spune-mi, tatăl tău are pistol?

— Nu. Dar şi dacă avea nu ţi-aş fi spus.

— Nici eu.

Au mers puţin fără să-şi vorbească.

— Ai terminat porumbul? întrebă peste puţin timp Arghiris.

— Oho! De când…

— Ia din al meu!

— Şi tu? N-am avut părţi egale?

— ¡ea; e-dar. ui le e? 3 al meu nu s-a ter Hafnfli! a7” nu-i nimic. Eu am mâncat şi ieri.

— Dacă-i aşa, bine.

Se apropiau de râu. Nişte fluturaşi multicolori se lipeau de flori şi le schimbau forma. Se făceau chiar flori şi numai tulpina era străină.

— Să-i fugărim? întrebă Arghiris. De mult vreau să pun unu’ în carte.

— Eu nu vreau. Mi-e milă, spuse Fotis, trăgându-l de

— De ce ţi-e milă?

— Eu fiinţă vie nu chinui.

Arghiris se posomorî şi se ruşină:

— Eşti mai bun decât mine. Nu te ajung. N-ai omorât tu niciodată nimic, nimic?

— Şarpe pot să omor.

— De ce? Nu e şi el fiinţă?

— Bine, dar el face rău. Soarbe ouăle păsărilor. Şi poate să muşte şi oamenii.

— Ai dreptate.

— Dar fluturii ce rău fac? înfrumuseţează natura. Sunt ca nişte flori zburătoare. îl cunoşti pe bunicul meu?

— Ei… asta-i! E cineva care să nu-l cunoască?

— El mi-a spus că fluturii nu se apropie de oamenii răi. Cât despre păsărele…

— Da, ştiu, îl întrerupse Arghiris. Nu-i aşa că s-a certat cu Dalacas pentru o pasăre?

— Da, pentru un mierloi. Păsările, spune, sunt cântăreţi fără plată ai pădurilor. Când bunicul vede o pasăre ucisă, se îmbolnăveşte. Dintre toate păsările cel mai mult ţine la mierloi, pentru că, zice, rămân aici şi iarna, şi nu sunt ca alte păsări friguroase care pleacă. Vrăbiile şi mierloii, păsările astea statornice, le are la inimă. Când cântă vreun mierloi, toată lumea e a lui. Nici taragotul, spune, nici fluierul, nici naiul, nici vreun alt instrument de muzică nu are farmecul lui.

— Mă, ce bunic ai?!

— Păi… ce, tu nu ai?

— Am, nu spun nu. Dar ce vrei de la el? Al tău e grozav. Poate să se împrietenească şi cu o pasăre, şi cu râul…

— Cu râul suntem şi noi prieteni.

— Suntem, dar nu putem să stăm de vorbă cu el.

— Da. Ai dreptate. Dar uite că am şi ajuns!

Râul îşi rostogolea apele jucăuşe printre arbuşti şi buruieni. Nicăieri nu se vedea vreo broască.

— Sunt nişte fricoase, spune Fotis, dacă văd apă curgătoare se sperie şi fug.

— E mai bine aşa.

Continuau discuţia lor liniştiţi. Deodată Arghiris sări ca un arc.

— Mă, Fotis! N-ai văzut?

— Ce?

— Uite! Chiar acum am văzut cum i-a strălucit spinarea. Un peşte! Nu l-ai văzut?

— Nu. N-am băgat de seamă.

— Mă, ce proşti am fost. Să nu luăm cu noi undiţele…

— Altă dată să nu le uităm.

— Acum, gata, rămânem fără peşte. Ascultă! Ne scăldăm?

— Mama mi-a spus că apa e încă rece.

— Aştepţi să-ţi spună maică-ta dacă e rece? Bagă-ţi piciorul în apă şi ai să vezi. Stai!

Îşi suflecă pantalonii şi intră în apă până la genunchi.

— Brr… făcu Arghiris, şi se urcă pe mal. Gheaţă! Ce dracu' nu se mai încălzeşte apa asta! Lasă! Nu facem astăzi baie. Totuşi am venit degeaba până aici?

— Stăm de vorbă.

— Asta puteam s-o facem şi în sat. Trebuia să venim până aici?

— Dacă vrei, stăm pe mal şi privim lucrurile pe care le duce apa la vale sau – dacă vrei – facem bărcuţe.

— Ce, suntem copii?

— Pe copii nici nu-i lasă mamele lor să meargă la râu.

— Ai dreptate. Dar eu vreau ceva mai serios. Nu găseşti altceva?

— Hai să căutăm amândoi!

Se întinseră pe burtă, lângă mal, îşi puseră mâinile sub bărbie şi priveau râul. Apele curgeau grăbite, smulgând florile de pe mal.

Arghiris muşcă un fir de iarbă; simţi însă un gust amar şi-l scuipă.

V – Moara mut

— Păcat că ni s-a terminat porumbul copt. Dragă Fotis, ia spune-mi… ce ai de gând să te faci când ai să fii mare?

— Tu?

— Eu nu m-am hotărât încă, dar tare mi-ar plăcea să fiu vânător. Nu poate să-ţi facă nimeni rău, cu nimic. Ai o colibă în pădure, aprinzi un foc mare şi mănânci ce carne îţi place; de potârniehe… iepure… cerb…

— Cerb nu trebuie… Nu ştii că-i interzis să-i împuşti?

— De unde să ştiu?

— Toţi spun că dacă omori vreun cerb, cică, te duce la puşcărie.

— Ooh! Bine că mi-ai spus. Pentru că puteam să omor vreunul şi să mă închidă.

— Ei, na… şi cu ce-o să-l omori?

— Păi… cu ce se omoară? Cu puşca.

— Eu nu vreau să am de-a face cu puşca. Un om bun nu are ce să facă cu puşca. Cu ce m-au supărat pe mine potârnichile? Fac ouă, le clocesc şi aşteaptă să iasă puişorii ca să se bucure. Te supără?

— Nu. Dar iepurii?

— Iepurii, sărmanii sunt atât de fricoşi! Eu unu' nu omor.

— Atunci nu mă fac vânător. Dar ce să mă fac? Tu ce ai de gând să te faci? Stai, ia spune-mi, n-ai vrea să fii mecanic de tren? Dar o să fim plini de fum şi cărbune. Tu ce spui?

— Ştiu eu… dacă-ţi place nu contează.

— Mi-ar plăcea, dar, după cum vezi, trenul merge cu cărbuni. Ştii ce înseamnă să tragi după tine atâtea vagoane? Să ai şi un fluier la îndemână să fluieri când vrei…

— Nu fluieri când vrei. Fiecare fluierat are rostul lui, dar te saturi şi de asta repede. Am văzut eu un mecanic care fluiera atât de plictisit, încât aveai impresia că-i este scârbă de meseria lui. Dar, ia spune-mi, ai văzut vreodată vreun tren?

— Eu ce-ţi spun de-atâta timp? Dacă nu vedeam tren, voiam să mă fac mecanic? Ştii câte trenuri am văzut eu?

— Unde le-ai văzut?

— La Farsala. M-a dus tata. Ştii câte sunt acolo? Fluieră atât de mult, încât trebuie să-ţi astupi urechile. O dată fao la stânga, o dată la dreapta. Ţi se face inima cât un purice de teamă să nu se ciocnească, dar nu se ciocnesc.

— Eu am auzit că se ciocnesc.

— Am auzit şi eu. Se ciocnesc, cică, şi se sparg… şi mor şi oamenii care sunt în ele. Dar atunci când am fost eu

nu s-a ciocnit niciunul. Ei… ce zici? Să mă fac mecanic?

— Ştiu eu? Dacă-ţi place. Eu vreau să mă fac altceva.

— Învăţător! îţi place?

— Nu. Poartă ochelari. Şi… apoi face tot ce spune jandarmeria.

— Ai dreptate. Dacă nu era aşa, astăzi tu mergeai la şcoală. Învăţătorul nostru e fricos. Tu însă n-ai să fii fricos. Nu-i aşa?

— Nu, totuşi nu-mi place.

— Atunci fă-te doctor! Ştii ce frumos este? Porţi halat alb…

— Nu-mi place. Spintecă burţile oamenilor…

— Dacă e pentru binele lor, de ce să nu le spintece?

— Lasă să se facă alţii. Eu unu' nu mă fac.

— Ei, atunci ce te faci? Uite… Eu vreau să fiu mecanic. De ce nu te faci şi tu şef de gară, ca să fim împreună? Ei… ce spui? Eu îţi spun că nu-i rău.

— Crezi?

— Ai să porţi chipiu cu şnur. Ei, ce zici, te faci?

— Nu.

— Uuf! Tu nu vrei să te faci nimic. Ce să-ţi fac eu?

— Vreau să mă fac ceva… dar nu pot.

— Ce?

— Uite… vreau să am un cal… şi dacă cineva face vreun rău unui bătrân, sau unui bolnav, sau vreunei păsări, să-l fac zob!

— Şi dacă te prind?

— Ei, vezi de aia ţi-am spus că nu pot. Dacă pot asta, altceva nu mai vreau.

— Ai dreptate, dar, măi Fotis, asta nu prea pare o meserie. Noi, aici, vorbim despre meserie. Cum ai să-ţi câştigi pâinea? Crezi c-o să vină cineva şi-o să-ţi spună: „Tu eşti Fotis Triarhis care aperi bătrânii şi păsărelele?

Bravo ţie! Ia, frăţioare, o mie de drahme ca să poţi să trăieşti!" Ei? Aşa crezi că o să se întâmple?

— Nu ştiu… M-ai întrebat ce vreau să mă fac şi eu ţi-am răspuns. Ce? Să-ţi spun minciuni?

— Nu. Te cunosc. Tu nu minţi. De aia sunt prieten cu

tine.

Şi-au pus din nou mâinile sub bărbie şi priveau apa. Hâul curgea mereu, scânteind şi rozând pământul malurilor.

Nerăbdător mai era râul ăsta! Ce motiv avea să se grăbească? Curios! Şi încet dacă curge, tot marea îl înghite.

Fotis aruncă un beţişor. Apa îl luă, îl scufundă puţin, apoi îl rostogoli de câteva ori şi îl purtă cu ea la vale.

— Se duce şi el spre mare. Cine ştie cu ce vapor o să se întâlnească!

Băieţii acum tăceau. Arghiris începu încet, încet să picotească de somn, dar deodată sări înfricoşat:

— Ai auzit ceva? îl întrebă pe Fotis.

— Da. S-a auzit un nechezat.

— Crezi c-o fi Dalacas?

— Şi dacă e?

— Ai uitat ce s-a întâmplat alaltăieri. Toată familia ta se află în gura armei lui. Eu zic să ne ascundem.

— De ce?

— Nu ţi-am spus? Tata spune: „Mai bine să te întâlneşti eu satana decât cu Dalacas”. Hai să ne ascundem!

„Fotis şovăra:

— Ţi-e ruşine. Ai? zise Arghiris. Te cunosc! Şi mie mi-e ruşine. Îţi jur. Nu te uita că ţi-am propus. Şi mie mi-e ruşine... Să treacă, zic, Dalacas şi să ne prindă ca pe iepurii în tufişuri! mai bine să ne găsească aici, afară, la lumină. Dar... mi-e frică. Ţie?

— Şi mie, dar nu vreau să m-ascund.

— Nici eu...

— Atunci să rămânem, şi fie ce-o fi!

Îşi strânseră amândoi pumnii, se proptiră bine cu picioarele în pământ şi aşteptară. Inimile le băteau ca la nişte păsări speriate. Trecu puţin timp. Dalacas nu apărea. Nechezatul se auzea acum mai slab şi mai depărtat. Călăreţul, oricare ar fi fost, apucase pe drumul celălalt şi se îndepărta.

Fotis era palid, dar îi zâmbi prietenului său. Acesta, la rândul lui, zâmbi şi el. „Bravo nouă! Foarte bine ne-am purtat. Putem spune chiar, cu alte cuvinte, că suntem viteji!” Cam aşa ceva voiau să spună zâmbetele lor.

— Facem o plimbare? propuse Arghiris.

— Facem.

Erau amândoi amorţiţi. Au luat-o pe firul apei.

Au descoperit o cărare care mergea de-a lungul apei, trecând printre stuf şi izmă. Din când în când dădeau de nişte flori albe şi liliachii. O păsărică cu scufiţă s-a agăţat pe una şi o ciugulea.

S-au oprit. Nu voiau să o sperie. Au lăsat-o să mănânce, să zboare şi apoi şi-au continuat drumul.

— Uite, mă! spuse deodată Arghiris. Mă mir de albinele astea. Se duc hăt, departe, şi caută flori, şi nu rămirs pe aici unde florile sunt atât de bogate şi frumoase. Ce dracu’! Nu cumva le e frică de râu?

— Eu ştiu de ce, spuse Fotis. Ştii ce deştepte sunt albinele? Seva, adică nectarul florilor de lângă apă e fără niciun gust. Ce să facă cu el? Dacă-i aşa, atunci mai bine să soarbă apă chioară.

— Măi, dar tu pe toate le ştii!

— Nu. Nici eu nu ştiam, dar am întrebat-o pe maică-mea.

Au înaintat. Nişte sălcii se aplecau deasupra apei, de parcă ar fi vrut s-o citească. Frunzele lor argintii se legăna «alene. Frumoasă mai era vara! Câţiva greieri îşi îngânau cântecul rar şi monoton, ca şi cum ceva în gâtul lor fierbea, într-o poieniţă, sub o salcie mare, ca o umbrelă, se găseau câteva pietre afumate şi vreasouri pe jumătate arse. Se pare că cineva şi-a fiert aici mâncarea. Era un loc frumos. Puteai să te aşezi, să vorbeşti cât îţi pofteşte

inima, fără să te deranjeze nimeni. Numai păsările trecătoare puteau să-ţi întrerupă discuţia cu o salutare melodioasă şi să plece. S-au aşezat deci şi ei frumuşel pe iarbă şi priveau frunzele sălciei, aşa cum arginteau în soare.

— Fotis, spuse Arghiris deodată. Începem o „discuţie”? Ştii, eu mor după discuţii. Dar nu ştiu cum s-o încep. De dimineaţă caut să găsesc ceva de discutat, îmi storc mintea, dar degeaba. Poţi să-mi găseşti tu ceva?

Fotis apăsă cu pumnul capul puţin mai sus de ureche, acolo unde cei mari zic că e mintea.

— Ai găsit? întrebă nerăbdător Arghiris. Şi eu acelaşi lucru fac de dimineaţă. Nu găsesc nimic.

Fotakis se întoarse cu faţa în jos, îşi făcu mâinile furcă şi îşi aşeză capul în ea.

— Nimic? întrebă Arghiris.

— Ssst!

S-au liniştit. Râul trecea mereu grăbit. Deodată pe apele lui a apărut o crenguţă de trandafir. Unde l-a găsit, de l-a smuls? O pasăre trecătoare a văzut-o şi s-a aşezat pe ea. Se clatină încolo şi încoace, însă pasărea înfruntă curajoasă opintirile apei.

Se rostogoleşte într-una râul, şi băieţii stau gânditori. Şi-a pus şi Arghiris capul în palme, şi a închis ochii.

— Ai găsit ceva? Tăie ei deodată tăcerea.

— Nu.

— Dacă găseşti, să-mi spui. Da? Oh, stai!

— Ce-ai păţit?

— Am găsit.

— Ce?

— Discuţia.

— Care discuţie?

— Uite-o! Eu zic să vorbim despre război.

— Ce spui? vorbim?

Dar Fotis de data asta se gândea la alte lucruri. Socotea ora când va trebui să se întâlnească cu ciobanul.

Desigur, mai avea timp, dar trebuia să aibă grijă să nu uite. Dar şi disouţia despre război îl interesea. A

acceptat.

— Vorbim, spuse. De ce nu?

— Bine da' ce să spunem?

— Atunci de ce mi-ai propus să vorbim?

— De ce? Păi toată lumea de asta vorbeşte.

— Bine, dar oamenii au ce să-şi spună. De aia vorbesc. Noi ce avem?

— Eu am!

Fotis se întoarse şi-l privi speriat:

— Ai? Vorbeşti serios?

— Dar ce fac?

— Atunci zi! De ce taci?

— Mai înainte de toate, ca să ştii şi tu, războiul o să se termine.

— Asta o ştiu. Ce nu ştiu este de ce a început.

— Asta n-o ştiu nici eu… Dar vreau să te-ntreb altceva: ce părere ai tu, crezi că a început singur?

— De unde vrei să ştiu? Dar, orice ai spune, oamenii spun că tare mai e sălbatic şi înfiorător.

— Brrr! Ai auzit cum făcea când a trecut prin satul nostru? Ai auzit, erau şi oameni cu el. Ei fac războiul.

— Păi… dacă sunt cu el…

— Da, dar ştii ce mi-a zis mie tata? Că mulţi dintre cei care erau cu el vor muri.

— Ei… şi?

— Cum ei şi? Tata mi-a spus că nu ei au început războiul. Nu sunt proşti să-l înceapă ca să moară. Războiul, mi-a zis, a fost început de alţii, care nu vor fi omorâţi. Ai înţeles ceva din asta?

— Hmm… nu prea…

— Nici eu. Dar înţeleg altceva. Acela care a stârnit războiul, ca să-i pună pe alţii să se omoare, fără ca el să păţească ceva, trebuie să fie un om rău. Şarpe, nu altceva. Eşti de aceeaşi părere?

— Da. Ah! De-am şti cum îl cheamă! Dar stai. Mi se pare că ştiu.

— Nu cumva îl cheamă Hitler? Tu despre cine ai auzit?

— Despre el am auzit şi eu!

— Atunci el e! Bestia!

— Dar chiar dacă nu se spunea că e rău, eu îmi dădeam seama după altceva. Ştii cine e Hitler ăsta? Căpetenia derbedeilor de teapa lui Dalacas care – l-a auzit bunicul meu – îl laudă şi-l preamăreşte deschis, în gura mare.

— Aşa e. Ei, uite că acum ştim cine a început războiul. Ce spui, o să-i pună capăt? Şi cine?

Dar Fotis nu mai avu vreme să-i răspundă, pentru că, deodată, îşi aruncă privirea spre soare.

— Ooh! făcu şi sări în picioare.

— Ce-i cu tine? îl întrebă mirat Arghiris.

— O clipă…

Fotis fugi puţin mai încolo, la soare. Acolo stătu drept şi se uită în pământ. „E nebun”, se gândi Arghiris.

— Ce faci acolo, mă Fotis?

— Trebuie să mă întorc acasă, spuse neliniştit Fotis.

— De ce? Ce te-a apucat?

— Mi-a spus… bunicul că trebuie să fiu la prânz acasă.

— Şi de unde ştii că acum e prânzul?

— Păi după asta. N-ai văzut ce-am făcut?

— Te-ai făcut acum şi ceas?

— Dacă vrei, te-nvăţ şi pe tine, spuse Fotis. Uite, stai aşa drept şi… dar lasă, mai bine te-nvăţ altă dată. Acum sunt grăbit.

— Ţ… ţ… ţ, se miră Arghiris. Tu eşti grozav! Hai să mergem!

CAPITOLUL X

Cum s-au despărţit, Fotis a ţâşnit ca o săgeată spre pădure. Fugea, şi umbra lui îl urma ca o coadă neagră. Luase cu el o bucată de pâine, brânză şi ceapă ca să le dea prietenului lui, ciobanul. Cine ştie, poate că-i era foame. Pentru orice nevoie, a ascuns în sân un cuţit. Cu ajutorul lui putea să-şi facă un băţ pentru omorât şerpi. Şi chiar dacă nu l-ar folosi pentru asta, orice ai spune, un băţ bun e folositor unui om care merge singur prin pădure.

Fugea desculţ, şi picioarele lui făceau pe pământ un zgomot des şi surd. E o plăcere să mergi, acum, vara, desculţ. Eşti mai sprinten. Apoi nu te dor călcâiele, pentru că drumul nu are ţepi, nici pietriş. Este un pământ afânat, roşu, şi din iarbă deasă şi fragedă.

Fotis s-a gândit că era bine şi din alt motiv să fie desculţ. Nu lăsa urme. Prietenul se pare că dădea mare importanţă urmelor. Închipuie-ţi! Ca să nu rămână urme, lăsa drumul şi mergea chiar prin râu.

Puţin înainte de a ajunge la moara bunicului, Fotis a cotit iarăşi şi a trecut prin pădure. Din când în când îşi întorcea capiii şi privea în urmă. De unde ştii? Poate cineva l-a dibuit şi i-a luat urma. Frumos ar mai fi dacă ar duce în ascunzătoarea prietenului lui vreo iscoadă! Frumos ar mai fi să distrugă viaţa omului!

Înainta deci grijuliu; mereu îşi întorcea capul, mereu ciulea urechile ca să audă ceva. Orice-ai zice, întotdeauna se auzea ceva. Ba o pasăre, ba un viezure, ba o veveriţă. De multe ori îi apăreau veveriţe, sărind dintr-un copac în altul. Îi plăcea să le vadă cum îl priveau batjocoritor, cu nişte ochi şugubeţi şi strălucitori. Se hrănesc, cică, cu ghindă, dar nu refuză nici alunele. Dimpotrivă, le preferă tuturor. Le place să se caţăre şi să sară din creangă în creangă şi să descopere micile fructe, aşa cum sunt pitulate printre frunzele verzi şi rotunde. Curată şi bine crescută vieţuitoare! Singurul lucru care ar putea s-o supere este coada care e de două ori mai mare decât corpul ei. Dar de ce să o supere? Parcă e grea?

După cum arată, e uşoară ca puful. Fotis, de multe ori, stătea şi se juca cu ele. Uneori le cădeau alunele, dar se temeau să coboare să le ia. „Veniţi, veniţi!” le striga blând, dar ele fugeau de parcă el le-ar fi spus: „fugiţi!” De multe ori se ascundea după copaci ca ele să prindă curaj şi să – coboare. Dar era cu neputinţă. Se pare că veveriţelor nu le convine să meargă pe pământ. Cine ştie? Poate că le e frică să nu-şi murdărească coada lungă şi stufoasă.

Fotis păşea grăbit şi grăbite îi umblau gândurile prin cap. Inima îi zvâcnea puternic.

O mierlă l-a văzut aşa neliniştit şi i-a oferit un cântec ca să-l înveselească.

Avea dreptate bunicul să iubească atât de mult pasărea asta. Grozavă-i! Numai că e îmbrăcată în negru ca un cioclu. Din vocea ei însă pică miere.

Apoi mai era un motiv pentru care o iubea bunicul: nu pleca iarna în alte ţări. Rămânea în pădure şi-i ţinea tovărăşie singurătăţii lui.

Într-adevăr, de multe ori s-a gândit Fotis ce fac veveriţele iarna. N-a întrebat pe nimeni. Credea însă că se ascund în scorburile copacilor şi numai când apare soarele ieşeau să caute vreo ghindă. Grea mai e viaţa în timpul iernii pentru animalele astea mici! Fotis le compătimea înainte de a veni iarna, dar acum nu avea timp ca să se gândească mai mult. Se grăbea. A lăsat în urmă o poieniţă, apoi încă una puţin mai mare, şi, în sfârşit, a ajuns în cea mai întunecoasă parte a pădurii. La ora fixată a ajuns lângă podeţul de scânduri, dar nu l-a trecut. Îşi suflecă pantalonii şi intră în râuleţ. Câteva broscuţe care stăteau aţipite pe mal s-au supărat şi s-au aruncat enervate în apă. Treaba lor! Fotis nu avea timp să-şi ceară iertare. A intrat în apa care îi ajungea până la genunchi şi înainta în susul ei, făcând cu picioarele spumă. Era atent să vadă vreun peşte, dar n-a apărut niciunul. Se pare că i-au auzit paşii şi s-au ascuns. Ce, adică dacă sunt mici nu-şi dădeau seama de primejdie? Dimpotrivă, te simt de departe şi, cum te apropii, dispar ca scânteile.

Mai la deal, râul se adâncea mai mult, dar lui Fotis nu-i era frică. Ştia că, cel mult, o să-i treacă o palmă peste genunchi. Mai sus nu trecea.

Undeva, în depărtare, s-a auzit o împuşcătură. Imediat s-a auzit vâjâitul glonţului printre frunze. Fotis şi-a dus mâna la inimă. A aşteptat şi altele, dar nu s-a mai auzit niciuna. Se pare că cel ce a tras a nimerit ţinta din primul foc. Cine ştie ce animal sau pasăre nevinovată se zbate acum într-o baltă de sânge! Avea dreptate Fotis să nu iubească vânătorii. Poate că era chiar Dalacas, dar Fotis ştia bine că el nu se avânta în inima pădurii. Se temea.

„Aşa sunt toţi ucigaşii, Fotaki, îi spunea bunicul, cruzi şi laşi”. Da, avea dreptate. Din ăştia era şi Dalacas. Fotis a înţeles asta de la prima vedere.

În sfârşit, a ajuns la moară. Spera ca prietenul lui să-l aştepte la fereastră. Dar, nimic… A tuşit. A încercat să şi fluiere. Nimic! Fereastra îl privea mereu ca un ochi chior. Fotis a îngheţat. În clipa aceea s-a auzit încă o împuşcătură. Broboane reci de sudoare i se prelingeau la tâmple. Îi venea să plângă. Dar chiar atunci a auzit în spatele lui plescăituri.

— Ai venit, dragul meu? îl întrebă o voce blândă.

Se întoarse. Şi imediat l-a recunoscut pe prietenul lui. Sudoarea i s-a uscat pe loc.

— Am venit…

Te-ai speriat? îl* întrebă acesta, şi-i întinse mâna. Păi… mâna ta e rece ca gheaţa şi tremuri! Nu cumva te-ai speriat de ceva?

— Da, spuse Fotis. Am văzut că nu eşti la moară. Apoi am auzit şi împuşcătura…

— Ţi-a fost frică că m-au împuşcat?

— Da.

— Bine. Stai mai întâi să urcăm. O să discutăm sus, în odăiţă.

A căutat printre buruieni, a găsit funia cu cârligul, a aruncat-o cu dibăcie, agăţând cârligul de pervazul ferestrei şi s-au urcat.

— Hai, acum să-mi povesteşti pe rând, îi spuse după ce-au intrat. Fotaki, vreau să-ţi spun şi eu ceva! Cred mult în prietenia ta, băiete. Dar eşti totuşi un copil necopt. Mi-a fost teamă ca nu cumva să te urmărească cineva. De aia nu te-am aşteptat la moară. M-am ascuns în tufiş, colo, mai la vale, să mă asigur. Te-am aşteptat acolo.

— Da, dar eu m-am uitat mereu înapoi, îl asigură băiatul. Nu, nu mă urmărea nimeni. N-am făcut niciun pas fără să mă uit înapoi.

— Dar itu eşti grozav! Ce-i asta?

Băiatul scosese din sân pâinea, brânza şi ceapa.

— Ţi-am adus astea, spuse. N-am avut altceva.

— Şi ce-ai să-i spui mamei tale când va observa lipsa?

Fotis roşi.

— Nimic, spuse. Erau pentru mine.

— Dragul meu! Ai rămas tu flămând ca să-mi aduci mie?

— Eu am să mănânc mâine.

— Da… dar… făcu omul şi se încurcă. Bine, spuse în cele din urmă. Bine, Fotaki. N-am să te cert. Ar trebui să n-aibă un om pic de inimă ca să te certe într-o asemenea clipă. Nu! N-am să te cert. Numai… că mi-am dat seama că am să ţin mult la tine. E cu neputinţă să nu iubească cineva un copil ce-şi rupe bucata de la gura lui ca să o dea unui străin, care face un drum atât de obositor prin pădure să se întâlnească cu cineva care nu-i este nimic.

— Cum nimic? strigă indignat Fotis.

— Sst… mai încet!

— Cum? Nu-mi eşti nimic? spuse mai încet băiatul.

Părea foarte amărât.

— Adică… ţii la prietenia noastră?

— Da! răspunse hotărât băiatul.

— Ei, atunci… spuse înecat de emoţie omul… atunci nu mă mai tem de nimic. Adevărat îţi spun! De nimic. Dar ce mai e şi asta care ţii în sân?

— Un cuţit.

— Cum? Ai de gând să omori pe cineva? Ştii… mie nu-mi plac oamenii care omoară. Nu. Nu-mi plac de loc» Acum spune-mi. De ce l-ai luat? Ce-ai să faci cu el?

— Eu nu vreau să fac nimic şi nu vreau să omor pe nimeni.

— Aşa? Atunci de ce-l porţi cu tine?

— Am zis… m-am gândit… că poate cineva vrea să te omoare.

— Pe mine?! Cum ţi-a venit ideea asta? făcu omul, prefăcându-se mirat. Să mă omoare? Păi de ce? Am omorât pe cineva? Atunci? De ce să mă omoare?

Fotis îşi scarpină urechea:

— Bunicul mi-a spus… îngăimă peste puţin timp, şovăitor. Nu numai bunicul, dar toţi spun că acum e vremea celor răi care îşi fac de cap, omoară pe cei buni. Că războiul n-o să ţină mult, pentru că cei care l-au început sunt prieteni cu derbedeii de teapa lui Nolas Dalacas, pe care se sprijină.

— Cine mai e şi ăsta?

— Unul cu puşca, care umblă călare. Asta, mai alaltăieri, a tras un foc şi mi-a spus că a trimis glontele să-l ucidă pe tata. Dar e un mincinos, pentru că nu există asemenea glonte care zboară până-şi găseşte singur ţinta. Să te fereşti şi dumneata de el, să nu te nimerească glonţul.

— Da? Ia spune mai departe! Aşa, hai? Şi unde a tras cu puşca? În sat?

— Da, dar tatăl meu nu e în sat. Nimeni nu ştie unde-i. Toţi vorbeau că e închis, dar acum chiar Dalacas spune că nu mai e în închisoare. Crapă de necaz. Dar n-o să-i scape, a spus, oriunde s-ar ascunde, şi o să-l omoare.

— Ia uite, mă, ce lucruri se petrec la voi în sat! Şi cum, nu ţi-e frică acum? Cum de spui toate secretele astea unui străin?

— Nu sunt secrete. Asta ştie tot satul. Când spunea toate astea, era de faţă şi un fricos. îl ştii? Dar de unde să-l ştii! E un fricos... Ei, în faţa lui a tras cu puşca şi l-a văzut şi el cu ochii lui.

— Şi ăsta e om rău?

— Nu, nu este. Dar mie unu'...

— Ce?

— Nu-mi place. Tremură şi se tot ploconeşte în faţa lui Dalacas şi îi dă dreptate la tot ce spune.

— Ei, atunci lasă-l, dacă-i atât de fricos...

— Ţi-e şi silă să te uiţi la el.

— Atunci lasă-l! Care va să zică... crezi că mă poate nimeri şi pe mine? Hai?

1 – Da, aşa mi s-a părut!

— Fotis, să nu te temi de loc! Prietenul tău e în siguranţă şi nimeni nu are vreun motiv să-l omoare. Şi nici nu poate. Asta să-ţi intre în cap. Nu poate. Te-ai liniştit acum? Hai? Vorbeşte!

— Nu, spuse hotărât Fotis. Bunicul a spus... până şi. tuşa Timiula a spus asta, cu toate că e afurisită.

— Ei... ce-au spus?

— Că în vremurile de astăzi toţi oamenii buni sunt în primejdie.

— Cum? Atunci, va să zică, tu eşti de părere că eu nu sunt om bun?

— Ba eşti! afirmă cu curaj băiatul.

— Ah! Fotaki, Fotaki, se pare că eşti tare bun, de aia crezi că toţi oamenii sunt buni.

— Nu-i adevărat! Nu cred că toţi oamenii sunt bunisunt câţiva despre oare ştiu că sunt tare răi. Şi când o să fiu mare...

— Da... aici o să ne certăm. Nu, nu vreau, prietene, să faci vreo nechibzuinţă. Eşti atât de fraged acum, încât, nu-ţi dai seama ce spui. Dacă vrei să te răzbuni, răzbună-te altfel. Cum? Uite... Aşteaptă să creşti şi atunci ai să găseşti singur ce trebuie să faci.

Fotis se bucura că-l auzea vorbind astfel. Avea o voce blajină, plină de dragoste. Bine până aici. Dar cu Dalacas

ce era de făcut? Să-l lase aşa, să ameninţe şi să ucidă lumea? Nu trebuia să se ridice cineva şi să-i dea o lecţie bună?

— Eşti de acord ou ce ţi-am spus? îl întrebă omul. Dacă nu eşti de acord, să mi-o spui deschis.

— Bine… spuse Fotis. Sunt de acord. Dar… cu Dalacas cum rămâne?

— Te-nţeleg. Dar încă eşti copil. Aşteaptă să creşti. Trebuie să înţelegi multe lucruri întâi. Dacă şi atunci vei avea motive să-i dai o lecţie straşnică, n-ai decât, ca să-l înveţi minte. Dar până atunci sper că se va găsi altcineva… Ce spui?

— Cred…

— Vezi. Am ştiut eu. De asta m-am împrietenit cu tine. Fie. Să-l lăsăm acum pe Dalacas. Ce planuri de viitor ai? Ce vrei să faci?

— Eu… Aş fi vrut să învăţ. Dar învăţătorul m-a gonit pentru că i-a trimis, zice, jandarmeria o hârtie în care spunea că tatăl meu ar fi hoţ. Învăţătorului i-a fost frică şi m-a gonit. Sărmanul, e bătrân.

— Ce are a face asta? Cunosc eu nişte bătrâni…

— Bunicul!

— Vezi că ştii! Aşa va să zică, te-a gonit. Bine, dar acuma, când – după cum ai zis – tatăl tău nu mai e în închisoare ce-o să facă? N-o să te primească?

— Nu. Pentru că acum, zice, e mult mai rău decât un hoţ.

— Sărmane copil, adică ai să rămâi fără carte?

— Învăţ, dar nu e carte de şcoală. Eu cum găsesc o carte o şi citesc.

— Bine faci. Bravo! Pentru că şi asta tot carte e. Sigur, e rău că nu mergi la şcoală, dar mai rău era dacă ai fi lenevit şi ai fi lăsat să treacă timpul fără folos. Nenoroicos te-ai născut, măi Fotaki. Tare nenorocos! N-ai avut îşi tu parte de un tată bun! Dacă aveai altul mai bun, şi la şcoală mergeai… şi…

— Tatăl meu e bun! îl întrerupse Fotis înfuriat. Şi nu vreau altul, chiar dacă ar fi de o mie de ori mai bun. Apoi,

nici nu există altul mai bun.

— Bine, dar… învăţătura pe care o pierzi?

— Las s-o pierd! Chiar dacă rămân fără un pic de carte, pe tatăl meu nu-l schimb!

— Eh! De-aş avea şi eu un asemenea copil! Dacă mă iubea şi pe mine aşa copilul meu, puteam să stau în închisoare până putrezeam.

— Nu ai?

Omul se întristă:

— Am… dar… mai bine să nu vorbim despre asta.

— Aş fi vrut să-l cunosc, spuse Fotis.

— Lasă… Să aşteptăm mai bine să se termine războiul.

— Toţi spun aşa: „Să se termine războiul”.

— Ce să facem, Fotaki? Aşa e. Au dreptate. Pentru le-a războiul a adus multe necazuri şi suferinţe. Lasă să se termine mai întâi şi apoi vedem noi. Atunci sper că toate or să meargă mai bine.

— Bine. Dar… când o să se termine?

— Nu-ţi pierde speranţa, dragul meu. În curând. Şi – atunci o să ai şi tată, şi carte… Numai să fie toate aşa cum aşteptăm.

— De ce? S-ar putea să nu fie?

— Lasă, Fotaki. Trebuie să fie. Sunt mulţi oameni care îşi dau acum viaţa ca să fie aşa cum dorim noi.

— Şi au să-şi dea viaţa toţi oamenii buni? Dacă or să moară toţi cei buni, o să moară şi tatăl meu?

— Nu, Fotaki. Nu-ţi face sânge rău. O să mai rămână mulţi în viaţă. Linişteşte-te! Toate or să meargă bine, numai să se termine războiul. Aşadar… citeşte. Dar ce cărţi citeşti?

— Tot ce găsesc. În sat nu prea avem. La oraş sunt mai multe, dar toate se vând pe bani.

— Păcat că nu am la mine nici cărţi şi nici bani, dar… lasă, se poate face ceva. Dacă ne mai întâlnim…

Fotis se nelinişti:

— De ce? S-ar putea să nu ne mai întâlnim?

— Se poate şi asta, pentru că am treburi, multe

treburi… Uite, acum trebuie să merg să mă întâlnesc cu nişte ciobani să aranjăm nişte treburi de-ale noastre.

— Nu eşti cioban! strigă Fotis.

— Văd că nici acum nu mă crezi. Sunt, Fotaki. Eşti liber să crezi ce vrei. Da, aşa cum ţi-am spus, trebuie să mă întâlnesc cu alţi ciobani, sau cum le zici tu. Dar asta, Fotaki, nu trebuie să afle nimeni. Nimeni în afară de tine. Ai înţeles?

— Bine.

— O să ştim numai noi doi. Nici bunicul tău, nici prietenii tăi, nici… nici taică-tău, dacă o să vină. Ei? Ai să ascunzi asta şi de tatăl tău? Pentru ceilalţi nu te întreb. Sunt sigur. Dar mi-e teamă că faţă de taică-tău n-ai să păstrezi această taină, pentru că ştiu cât de mult îl iubeşti.

— Da. 11 iubesc mult.

— Ştiu. Şi tocmai asta mă nelinişteşte. Atunci?

— Dar chiar dacă îi spun, el n-o să spună nimănui.

— Asta o ştiu, dar… secretul e secret. E numai pentru doi. Dacă îl află un al treilea, îl află toţi. Ei, ce spui?

— Bine… îmi pare rău că n-am să pot să-i spun, dar dacă stărui, atunci n-am să-i spun.

— Bravo! Ştiam eu că aşa o să fie, pentru că eşti prieten foarte credincios. Ştii să te stăpâneşti. Bagă de seamă, Fotaki. Asta puţini oameni o pot face. Acum ştiu că n-am să te uit niciodată. Orice s-ar întâmpla, prietenia noastră n-o să se stingă niciodată. O să rămână vie până la sfârşitul vieţii. De ce plângi, Fotaki? Nu… nu… n-am să pier. Am să te regăsesc. Acum ştiu cum te cheamă.

Am să mă străduiesc să te găsesc, pentru că doresc din tot sufletul. Orice s-ar întâmpla… oriunde am să merg… am să despic munţii şi mările şi am să vin să te găsesc.

Iar dacă pier – oameni suntem, în zile crude trăim, poate c-o să pier – atunci am să-i las cuiva vorbă să te găsească şi să-ţi aducă iubirea mea şi ultima mea salutare.

— Nu! Nu vreau să pieri! strigă printre suspine băiatul.

— Parcă eu vreau? Dar este, după cum vezi, război.

Apoi, în război mor mulţi oameni şi mai ales cei care nu trebuie să moară. Nu te necăji însă! Prietenia noastră, chiar dacă am să mor, o să rămână.

— Nu! Nu vreau! mai bine să trăieşti şi lasă să se distrugă prietenia noastră!

— Ah, Fotaki! Ştii ce frumos e ce ai spus tu? Şi ştii ce înseamnă asta? Ei uite… asta e prietenie. Cine ştie, poate că, totuşi, n-am să mor. Nu moare uşor un om care are un asemenea prieten! Sper, deci, că o să trăiesc… şi am să vin acasă la tine să te văd… să-l cunosc şi pe tatăl tău, să mă împrietenesc şi cu el… Sper că o să reuşesc.

— Uuh! E foarte uşor.

— Şi bătrân dacă aş fi, cu părul alb, invalid, totuşi eu – să ştii – am să vin.

— Dar dacă o să fii cu părul alb, cum am să te recunosc?

— Am să te recunosc eu. Pentru asta îţi faci sânge rău?

— Nu cred, pentru că atunci eu am să fiu mare!

— Păi… dacă îţi ştiu numele…

— Bine, dar n-o să-l ştiu eu pe-al tău.

— Vai… asta te supără? Am să ţi-l spun…

Dar Fotis sări brusc ca să-l oprească:

— Nu! strigă. Nu! Nu mi-l spune! Nu vreau!

Omul se miră:

— Dar de ce?

— Fotis îşi plecă capul ruşinat:

— Nu vreau… spuse. Mi-e frică. Mama mi-a spus că noaptea vorbesc în somn şi pomenesc tot felul de nume. Cică nu există erou din cărţile citite al cărui nume să nu-l fi spus în somn. Nu! Nu vreau să ştiu numele tău. Poate că-l spun în somn şi pe al tău. Poate să-l audă cineva. Nu. Am să mă străduiesc să te recunosc fără să-ţi ştiu numele. Uite, am să mă străduiesc să te recunonse după ochi. E bine?

— Frumoase lucruri spui! Dar tu, Fotaki, tu, băiatule, ce să-ţi spun? Eşti un prieten minunat. Atunci uite ce trebuie să facem: uite. Ai să mă botezi tu. Dă-mi tu un

nume! Oricare vrei. Însă un nume care să-ţi placă şi să-l păstrăm numai noi doi. Uite... un nume pe care l-ai iubit, dacă într-adevăr ai iubit vreodată un nume.

— Spilios! strigă Fotis.

— Păi ăsta, prietene, e un nume obişnuit.

— Nu e de loc obişnuiit! E numele tatălui meu!

— A... aşa? Atunci iartă-mă, Fotaki. Mi-ai mai spus şi altă dată, dar am uitat. Totuşi eu nu cred că-i spui aşa tatălui tău. Nu-i aşa?

— Eu îi spun: tăticule.

— Vezi? Aşadar caută alt nume. Caută! Uite, caută un nume din cărţile ce le-ai citit. Sau nu-ţi aminteşti?

— Ba îmi amintesc. Şi încă pe cel mai frumos. Poftim: Tom... îţi place?

Omul izbucni în hohote. Fotis se supără:

— Atunci nu-ţi dau niciun nume. Asta era cel mai frumos. îl avea un om care locuia într-o colibă din pădure. Dar acum nu-l mai dau nimănui.

— N-ai să mi-l dai nici mie?

— Dacă râzi?

— Râd... râd, prietene, pentru că mi-ai plăcut. Tom... tare îmi place. Şi avea şi o colibă, da? Şi cine era?

— Era un negru.

— Îmi place. L-am şi luat. Şi aşa, într-o zi, după mulţi ani, poate şi după puţini, un om obosit o să bată cu toiagul în uşa ta. „Vă rog, o să spun, nu cumva puteţi să-mi spuneţi unde locuieşte domnul Fotis Triarhis?” „Cine îl caută?” o să întrebe un flăcău înalt şi voinic. „Un prieten, o să spună bătrânelul, un vechi prieten. Tom”.

— Mai departe? întrebă Fotis.

— Ce-o să urmeze, prietene, nu ştiu. Depinde de flăcău... Dar ce văd? Te-ai supărat? Bine, dragul meu. Nu.

Ştiu ce o să spună flăcăul. O să spună: „Prietene Tom! Eu sunt Fotis Triarhis! Pofteşte în casa mea modestă!” şi o să-şi deschidă braţele. Aah! Ce visuri îşi făuresc uneori oamenii când sunt cufundaţi în tristeţe!

Scoase o ţigară pe care o aprinse. Apoi trase câteva fumuri şi se adânci în tăcere. Deodată a fulgerat. Apoi a

tunat, ca şi cum s-ar fi dărâmat moara. Au fugit amândoi la fereastră. De acolo au văzut că cerul era negru, acoperit cu nori întunecaţi şi neastâmpăraţi.

— Fotaki, spuse omul, trebuie să te pregăteşti să pleci acasă! O să plouă. Şi acum vara, dacă plouă, curge multă apă. Ai să răceşti. Mi-e frică să nu te îmbolnăveşti. Doctoriile, astăzi, sunt tare scumpe.

— Şi tu? îl întrebă Fotis, privindu-l în ochi.

— Eu, prietene, uite, am să aştept să stea ploaia şi apoi…

— Ce? Ai să pleci?

— Da, Fotaki. Trebuie. Chiar mâine dis-de-dimineaţă. Nu te necăji. Nu se poate altfel. Tu îmi eşti prieten şi trebuie să mă înţelegi. Hai, mergi sănătos! Nu vreau acum la despărţire să te încarc cu sfaturi. Până acum am observat că noi, cei mari, cele mai multe sfaturi le dăm acelor copii care nu au nevoie de ele. Şi sunt date degeaba. Niciun copil nu le ascultă. Şi ştii de ce? Pentru că nu ştim să dăm sfaturi. Începem: „te sfătuiesc… te sfătuiesc să faci asta… te sfătuiesc să faci aşa…” Pe când tu te-ai descurcat foarte bine fără să-ţi fi dat cineva sfaturi.

— Cum fără sfaturi? îl am pe bunicul.

— Ei… Asta am vrut să-ţi spun. Bravo bunicului tău! A reuşit să te pună pe drumul cel bun fără să ţi-l arate. Merge el înainte, şi tu în urma lui. Ei, cu totul alta ar fi fost situaţia noastră dacă aveam vreo câteva zeci de asemenea oameni. Iubeşte-l pe bunicul tău, Fotaki! Urmează exemplul lui cât mai e timp; ca mâine o să moară şi o să fii nevoit să te descurci singur pe drumul lui. Da. O să vină o asemenea zi. Atunci, dragul meu, străduieşte-te să lărgeşti drumul ăsta, ca să aibă loc şi ceilalţi, pentru că sunt mulţi oameni care au nevoie de asemenea drumuri. Dar mai bine să tac; mă tem să nu încep să-ţi dau sfaturi.

Un nou tunet zdruncină moara din temelii.

— Cerul mă ceartă că nu te gonesc, Fotaki, spuse trist. Hai, copile, du-te acum! într-un ceas bun. Tare mă doare despărţirea asta! Să ai încredere în viaţă, pentru că tot ea o să ne ofere prilejul să ne întâlnim…

Luă cu mişcări triste frânghia, fixă cârligul pe pervazul ferestrei şi se întoarse spre copil:

— Mergi cu bine, Fotaki… Fotaki! Ţin-te bine, băiatule! Hai! Dar stai niţel să-ţi şterg ochii. Mi-e frică să nu greşeşti nodurile. Hai… noroc şi… curaj!

CAPITOLUL XI

Fotis găsi acasă pe maică-sa stând pe întuneric, zgribulită ca un ghem. Nici nu se clinti măcar când a intrat el. Băiatul se înspăimântă. Ce se întâmplase?

— Mamă! ţipă sfâşietor.

Fără să o vadă, îşi dădea seama că era palidă ca ceara. Imediat sări pe el:

— Unde ai fost? strigă, şi-l strânse ca nebună în braţe.

— Taci, mamă! sunt aici.

— Am vrut să ies afară, dar nu m-au ţinut picioarele. Mi-am smuls părul de desperare. Spune-mi, unde-ai fost? Cum ai putut să-mi faci una ca asta?

— Dar ce ţi-am făcut, mamă? Parcă prima dată întârzii? Şi apoi e încă devreme. Nu te uita că cerul e întunecat. E din cauza norilor. Soarele n-a apus încă.

— Dar nu ai aflat nimic? Nimic?

— Nu. Nimic. Ce s-a întâmplat, mamă?

— Te-a căutat Arghiris. Te-a găsit?

— Nu.

— A trecut pe aici de vreo trei ori. A spus că o să mai treacă.

— Dar ce-a păţit?

— Cum, nu ştii nimic? N-ai aflat? Peste tot sunt lipite nişte hârtii mari pe garduri, pe stâlpi… N-ai văzut niciuna când veneai?

— Nu. Mă gândeam la ploaie. Şi de ce s-au lipit

hârtiile astea?

— Se zice că ar fi fost răpit un ofiţer neamţ. Poate că n-a fost răpit. Eu cred că au născocit asta ca să ne omoare.

— Şi… ce spun hârtiile astea?

— Spun că dacă până mâine dimineaţă nu e lăsat liber ofiţerul sau nu e predat ucigaşul lui, zile negre ne aşteaptă pe toţi. Cine ştie ce ne pregătesc duşmanii ăştia…

— Şi bunicul?

— Lasă-l acolo unde este. E mai în siguranţă. Tot răul care o să se întâmple o să lovească aici, în sat.

Fotis se sculă şi se apropie de fereastră. Cum de nu le-a văzut când venea? într-adevăr, pe gardul Timiulei era lipită o hârtie mare. Erau doar câteva cuvinte scrise cu litere de tipar, aşa că putea să le citească de departe. Da. Era aşa cum i-a spus maică-sa. Cuvintele dure, ca oţelul, spuneau că dacă până mâine dimineaţă nu e predat ofiţerul sau ucigaşul lui, va fi vai şi amar pentru tot satul.

— Cine a lipit hârtia asta, mamă?

— Cine altul? Dalacas. Era şi fiul său cu el ca să-i ducă tinicheaua cu clei. În timp ce lipea hârtia, ne împungea cu nişte vorbe…

— Ce anume, mamă?

— A spus că el e un om bun, dar şi mai bun decât toţi este salvatorul nostru, Hitler; că s-au găsit nişte oameni păcătoşi şi nerecunoscători să-i răpească apărătorului nostru ofiţerul; că trebuie neapărat să i-l dăm înapoi cât mai repede; că e păcat să sufere tot satul, care n-are nicio vină, din cauza unor vipere care se ţin de rele. D-aia, pentru binele satului, trebuie ca păcătoşii ăştia să fie predaţi chiar azi, ca să scape lumea de ei. Spunea toate astea câinele… şi privea într-una spre fereastra noastră.

— Şi tu ce-ai făcut, mamă?

— Am stat aici ghemuită.

— Hm… A avut noroc că nu am fost aici.

— Taci! ţipă speriată mama. Nu! Să nu mai spui asemenea lucruri. Să nu mai pleci nicăieri. Or să te omoare.

— Bine, mamă. Linişteşte-te! Nu mă duc nicăieri. N-

am să mă răfuiesc cu el acum. Am să mai aştept până mă fac mare. Dar n-am să am eu plăcerea asta, pentru că or să se găsească alţii care or să-i vină de hac.

— Nu cred. O să mai tocească multe potcoave calul lui.

— Iar eu îţi spun că astea sunt ultimele…

— Ssst. Nu vorbi aşa! Poate trece cineva şi ne aude.

Fotis se retrase într-un colţ al odăii şi se căznea să-şi potolească mânia. Era tare neliniştit. Privea mereu spre drum. Arghiris nu apărea. Şi lucrurile mergeau prost. Trebuia să-l prevină pe bunic. Nu-şi dădea seama de ce, dar i se părea că situaţia lui era grea. Îşi schimbă locul şi se mută la fereastră. Nu-şi găsea astâmpăr. Afară ploua necontenit.

— De mult timp au lipit hârtiile astea, mamă?

— Pe la prânz. Şi nu numai aici. Peste tot. Când au început, eram la piaţă. Am venit în fugă, ca să-ţi spun să nu ieşi din casă. Dar tu plecaseşi. Nu m-am mai dus nicăieri. În clipa aia a venit şi Arghiris. S-a speriat când a auzit că nu eşti acasă, pentru că tu i-ai spus că o să fii sigur acasă, unde te aşteaptă bunicul. Ce ascunzi? De ce i-ai spus prietenului tău minciuni? Pentru prima oară tu minţi. Hai, dragul mamei, spune-mi ce-i cu tine?

— Nimic… nimic, mamă. Uite, m-am despărţit de el ca să mă duc la moară.

— Şi de ce te-ai ferit de el? Cu ce te stingherea?

— Mă temeam să nu vină şi el. Şi nu voiam…

— Asta-i bună! Şi de ce n-ai vrut?

— Aşa… voiam să vorbesc ceva cu bunicul… şi voiam să fiu singur.

— Şi ai vorbit?

— D… da.

— Şi de ce nu mi-ai spus?

— M-ai întrebat? Nu. Acum când mă întrebi, îţi spun. Da. Am fost la bunicu’.

— Ce ţi-a spus? Nu cumva are de gând să vină în sat?

— Nu… nu. Nu mi-a spus aşa ceva.

— Mai bine să stea acolo. Dar… ia stai! Nu mi-ai spus

chiar adineauri că n-ai fost la bunicu'? Fotis!

— Mamă! Când ţi-am spus că nu am fost la bunicu'?

— Adineauri nu mi-ai spus: „şi bunicul".

— Da, am spus: „şi bunicul", adică… ce facem cu bunicul? Nu-i dăm de ştire?

— Aşa e! Nu ştiu, m-am zăpăcit. Poate că aşa mi-ai spus şi n-am înţeles. Bine, dar tu n-ai să pleci de aici!

— Şi Arghiris? Nu mi-ai spus că mă caută?

— Lasă. Vine el…

— Mamă, dar mi-ai spus mai înainte că a venit deja de trei ori. Se face să mai vină o dată şi să mă găsească acasă?

— Şi unde ai vrea să te găsească? Acasă eşti.

— Se cade să vadă că am aflat şi nu m-am dus să-l caut?

— Se cade… se cade… Tu eşti mai mare.

— Nu sunt mai mare. Suntem de-o vârstă.

— Nu. Nu te duci! auzi?

Dar în clipa aceea cineva bătu la uşă:

— Stai aici – strigă înspăimântată mama. Mă duc eu pe ascuns să văd cine este.

— Tuşa Constandula! se auzi de afară vocea lui Arghiris.

— A venit! strigă mama. El e. A venit.

— Lasă, mamă. Mă duc să-i deschid eu.

Fotis ieşi din odaie şi închise uşa în urma lui. O deschise pe cea de la intrare. Imediat Arghiris năvăli înăuntru, gâfâind.

— Fotis! îi spuse.

Era ud leoarcă. Apa îi şiroia pe haine. Mâinile îi erau roşii.

— Ce-ai păţit?

— Vreau să-ţi vorbesc! Lucrurile stau foarte prost.

Îl trase de mânecă.

— Ce faceţi acolo? strigă mama din cameră. De ce nu veniţi înăuntru?

— Avem ceva de vorbit, mamă, spuse Fotis. Lasă, mergem în camera cealaltă.

— Bine. Dar vezi să nu întârzie mult Arghiris. Nu sunt timpuri astăzi pentru plimbat noaptea.

— Bine…

Au intrat amândoi în camera alăturată. Arghiris încă gâfâia. O oră întreagă au stat, tăinuind acolo, înăuntru. Au vorbit despre toate. Într-adevăr, era aşa cum îi spusese mama. Nu. Nu erau de loc bune veştile.

Era adevărat că a dispărut un ofiţer. îl căutau de mult timp. Nu ştiau unde dispăruse. Dar Dalacas, plimbându-se alaltăieri prin pădure, a dat de nişte urme. Se pare că a şters-o fârtatul din armată. A venit multă armată în sat. Şcoala şi cârciuma e plină de soldaţi.

— Am impresia că pun ceva la cale. Nu ştiu ce… Mi se pare că i-a făcut de petrecanie cineva care nu-i înghite pe ofiţerii ăştia, cineva care se ascunde în pădure.

Deodată Fotis începu să tremure.

— Ce ai? îl întrebă Arghiris. Fotaki! Nu cumva ţi-e frică? Ştii… şi mie mi-e frică. Pot să-ţi spun chiar că mi-e tare frică. Mă prefac că-s curajos, dar de tine nu vreau să mă ascund. Tremur.

— Sunt îngrijorat pentru buni cu, spuse Fotis.

— Şi eu la fel. Nu pentru că l-ar fi omorât el pe ofiţerul neamţ, dar ştiu că nu-l înghite de loc blestematul ăla de Dalacas.

— Ia spune-mi, Arghiris, ce urme au găsit? Şi cine?

— Păi nu ţi-am spus? Dalacas. A găsit, cică, o insignă militară de la o uniformă ofiţerească într-un rug cu mure aici, de vale, lângă râu.

Fotis începu să tremure şi mai tare. Acum chiar i se zbirii părul şi-i clănţăneau dinţii de parcă i-ai fi băgat zăpadă după gât.

— Ce ai, mă Fotaki? întrebă îngrijorat Arghiris. Nu cumva eşti bolnav?

— Trebuie… trebuie să-i dăm de ştire bunicului acum… chiar acum… imediat… în clipa asta! Ai înţeles? Să-i dăm de ştire… pentru că e pierdut! Unde… te duci?

Arghiris îl îmbrăţişă. Trupul lui era cuprins de groază, dar ochii îi străluceau.

— Fotaki, îi spuse grijuliu. Să nu te duci tu! Or să te vadă şi o să dai de bănuit.

— Se înnoptează, Arghiris, şi plouă. Ai să te îmbolnăveşti şi ai să mori.

— Nu te teme! Nu mor. Trebuie să-l vestesc pe bunicul tău.

Îşi scutură hăinuţa udă şi o îmbrăcă din nou.

— Stai! îi spuse Fotis. Lasă-ţi hăinuţa! E udă… îţi dau cojocul bunicului. E uscat şi nu trece ploaia prin el.

— Bine, dar repede.

Afară, ploaia se înteţea. Arghiris dispăru pe uşă. Fotis îi auzi paşii plescăind prin băltoace, dar curând se stinseră. Atunci privi în stânga şi în dreapta, deschise pe furiş uşa şi o zbughi şi el afară. Era desculţ şi paşii lui nu făceau zgomot. Fugea cu capul gol, înnebunit, ca un căluţ orbit de fulger care a rupt hăţurile şi goneşte nestingherit ca o vijelie pe câmp. O luă pe urmele lui Arghiris. Acesta era cu mult înaintea lui. Asta, da, prieten. Să răceşti, să te îmbolnăveşti, să oboseşti, dar să ajungi cu orice preţ acolo unde ai făgăduit. Da. Asta era prieten adevărat…

Furtuna se înteţea. Curgeau şiroaie de apă de peste tot. Ogoarele s-au prefăcut în lacuri.

Fulgerele sfâşiau ca săbiile noaptea.

Niciun om mare, niciun călăreţ n-ar fi ieşit pe aşa un potop, dar el nu lua în seamă nimic, nu simţea nimic, nici ploaia care îl pălmuia mânios peste obraji, nimic.

Într-adevăr, cum o să nimerească drumul în prăpădul ăsta? Nici el nu ştia. Ai zice că o forţă îl trăgea de hăinuţa lui udă şi îi îndreaptă paşii pe drum.

Alergase mult. Ar fi trebuit să se afle deja prin apropierea morii. Deodată o lumină ascuţită sfâşie cerul. Imediat un tunet îl ameţi, ca şi cum trăsnetul ar fi căzut asupra lui. Fotis se prăbuşi. În clipa aceea, pentru a doua oară, o lumină sfâşie cerul. La strălucirea ei, zări în depărtare un băiat cu cojoc alergând spre el. Era Arghiris – care se şi întorcea de la moară după îndeplinirea misiunii. Fotis abia apucă să se ascundă în tufişuri. Arghiris trecu gâfâind şi dispăru spre sat. Ah, Arghiris,

prietene!

Ieşi din tufiş şi o luă la fugă. În timp ce trecea pe lângă moară, auzi deschizându-se şi apoi închizându-se uşa, apoi bătaia unui toiag pe prag şi după aceea pe drum. Bunicul! Dar unde se ducea? încotro a pornit la ora asta, pe potopul ăsta? Fotis nu avea timp să se gândească. Era tare grăbit. Dar nici n-ar fi putut să-l ajungă. Bătrânul dispăruse. Fotis grăbi pasul, gâfâind. În sfârşit, ajunse la răspântie, unde se găsea podeţul de scânduri. Dar podeţul nu mai exista. Totul fusese măturat de apă. Fotis nu se gândi, de data asta, să meargă prin râu. Dar nici nu putea. Crescuse mult. O luă deci de-a lungul râului. Hainele i se agăţau de crengi şi i se sfâşiau. Însă lui nu-i păsa. Cădea, se ridica, de multe ori se târa pe burtă, mergea de-a buşilea. La un moment dat – în sfârşit! – în prăpădul ăsta zări moara părăsită.

— Tooom! strigă desperat, cu vocea întreruptă.

Strigătul lui se topi în văzduh.

— Tom… Tom… Tom… striga întruna, în timp ce simţea că-l părăsesc puterile.

Niciun răspuns.

— Tom! strigă din nou, plângând cu hohote, Tom!… fugi! Fugi! Or să te omoare! Fugi, Tom! Tom! Fugi! Or să te omoare! Sunt eu! Prietenul tău… Fotis.

— Fotaki! se auzi înfundat dinăuntrul morii. Fotaki! Stai!… Unde eşti? Stai! Nu te mişca! Vin…

În bezna nopţii se auziră paşi grăbiţi coborând pe trepte. Imediat se auzi uşa prăbuşindu-se.

— Fotaki! se auzi acum vocea de-afară. Fotaki, unde eşti?

Fotis nu mai avea voce. Se prăbuşise în noroi şi răsufla greu.

— Fotaki, strigă sfâşietor omul.

— A… a… aici… aici… abia putu să îngâne băiatul căzut în noroi, cu lacrimi pe obraji.

— Fotaki! Prietene! Ce-ai păţit? Ce s-a întâmplat?

Lumina fulgerului îi ajută să găsească trupul căzut al copilului. îl înfăşură în şubă şi porni spre moară. Dar în

clipa aceea simţi corpul băiatului inert. Îşi lipi urechea de pieptul lui. Nu. Inima îi bătea. Slab, neregulat, dar bătea, îl duse în moară. Cu mişcări nervoase aprinse opaiţul. Imediat îi descoperi faţa şi îl apropie de lumină. Acolo îi văzu hainele sfâşiate, ochii zbuciumaţi printre lacrimi şi noroi, şirul de dinţi albi, strălucitori.

— Fotaki, comoara mea, îi spuse omul cu bucurie nestăpânită. Te simţi bine? Spune! Cum te simţi?

Copilul îl privea, având pe buzele zgâriate zâmbetul învingătorului fericit.

S-au despărţit la răscruce, unde mai înainte se găsea podeţul. Moara a rămas în urmă, pustie, cu uşa prăvălită pentru totdeauna. Acum, dacă voiau, puteau să poftească duhurile, dar or să moară toate pentru că nu mai era niciun om care să se teamă de ele. Cei doi prieteni şi-au dat mâinile şi le-au ţinut aşa strânse, înfrăţite, ca bărbaţii, ca învingătorii, şi apoi s-au despărţit.

A apucat fiecare drumul lui. Unul la deal – în munţi.

Fotis, în drum spre casă, îşi amintea totul de la început. Dar ceea ce nu putea uita niciodată era ultima privire a prietenului său. Era atât de fericită, atât de duioasă, atât de apropiată, încât – pentru o clipă – îl privea parcă cu propriii lui ochi. îl făcu pe Fotis să jure în adâncul lui că n-o să-l uite vreodată pe omul acesta, oricâte prietenii noi ar lega, oricâte cunoştinţe ar face în viaţa lui. Nu. Niciodată!

Acum se întorcea fericit acasă. Ploua necontenit. Lasă să plouă! Lasă cerul să-şi verse toată apa pe care a adunat-o! Nu-i păsa. El avea atâtea lucruri care să-l încălzească! Atâtea fapte măreţe… atâtea bucurii… Dar deodată, când trecea pe lângă moara bunicului, toate acestea s-au stins şi gândul lui a zburat la bunic. Încotro o pornise în toiul prăpădului? Cum de-a ieşit din moară la ora asta şi ce-a avut de gând să facă? Ce secrete ascundea? Acum, când s-a mai gândit o dată, a îngheţat. Da. Bătrânul avea secrete îngropate adânc în inima lui. Cine ştie ce? Pentru că şi în timpul când moara nu lucra, el se tot învârtea prin împrejurimi. Ai fi zis că moara îi servea

mai mult ca locuinţă, decât pentru lucru. Bine, dar care om cu scaun la cap lasă satul şi se vâră într-o moară bătrână şi dărăpănată să trăiască acolo?

Mintea sărmanului Fotis era chinuită de multe întrebări. De ce să se mai gândească la toate astea? Dar cum să nu se gândească! Astea nu erau chiar nimicuri. Aici era vorba de o fugă. Şi încă ce fugă! În toiul nopţii, pe o ploaie torenţială... Nu era vorba de o plimbare ciudată pe care o fac bătrânii ca să-şi dezmorţească mădularele. Dar ia stai, măi prietene! Ia stai niţel, pentru că mi se pare că iar ai încurcat-o. Nu chiar tu l-ai trimis pe Arghiris ca să-l prevină pe bunic? Ce-ai fi vrut să facă bătrânul? Să aştepte să-l prindă? Vezi că iar te-ai înşelat? Degeaba te amărăşti. Nu te îngrijora! Uite! E simplu. Bătrânul Pascos a plecat să se ascundă. Asta era. Să se ascundă. Să se ascundă? Şi atunci de ce e lumină la moară?

Fotis, fără să-şi dea seama, era deja în faţa morii. Da. Aici era lumină. Oare visează? Dar cine a intrat în miezul nopţii într-o casă străină şi a aprins lumina?

Dinţii au început să-i clănţăne. Nu cumva au venit soldaţii ăia? Nu cumva au venit şi l-au omorât pe bunic şi acum scotocesc ca să găsească ceva de furat?

A lăsat cărarea şi s-a pitulat într-un tufiş. De acolo putea să vadă tot, fără să-l simtă nimeni. Dar clipele treceau şi nu se întâmpla nimic. Fotis a început încet, încet să prindă curaj. Fără îndoială că bunicul a uitat opaiţul aprins. Asta era. Atunci, în loc să stea aici şi să tremure, mai bine să se ducă să vadă cu ochii lui. În spatele morii era o ferestruică. Putea să meargă acolo în vârful degetelor, să întindă gâtul şi să se uite. Nu era mare lucru. Numai că era nevoie de puţin curaj. Ei... din ăsta la Fotis întotdeauna se găsea puţin. Aşadar, a respirat adânc şi s-a apropiat de ferestruică. Şi... Ce văzu?! Doamne!... Fotis a înlemnit. Lângă piatra morii era un om uriaş. Ce căuta acolo omul ăsta? Desigur, a venit să-l omoare pe bunicul lui. Ce bine că a fugit! Ah, Arghiris, bine ai făcut că l-ai prevenit. Fără îndoială că omul a sosit după plecarea bunicului. Dar ce statură uriaşă avea! Ajungea până în

tavan. Putea să omoare un om numai cu labele. Dar ce spunem că „putea să omoare”? Sărmanul tremura, cu toate că era o namilă de om. Fotis s-a ridicat în vârful picioarelor. Voia să vadă dacă avea vreo armă. Dar, aşa cum îl privea, i s-a părut că l-a mai văzut o dată. Nu o dată, ba chiar alaltăieri. Da, da. Aşa e. Şi i-a dat şi mâna. Era mutul. El, care era prieten cu bunicul… Şi după cum arătau lucrurile, înainte de a fugi, bunicul l-a chemat înăuntru ca să nu stea în ploaie şi să aibă grijă de moară. Dar în timp ce Fotis chibzuia, se auzi ceva din odăiţa de sus. Un zgomot. Şi puţin mai târziu, nişte paşi care coborau scara. Fotis s-a mirat! Omul care cobora era chiar bunicul. Bună şi asta! N-a trecut nicio oră de când l-a văzut plecând şi chiar încuind uşa. Ce i-a venit de s-a întors? Nu se teme că o să-l omoare?

Între timp, bunicul coborâse. Atunci Fotis a observat că ţinea în mână un săculeţ plin. Fără îndoială că-i adusese cerşetorului puţină pâine, nişte haine uscate ca să-l îmbrace, pentru că era leoarcă. Ei da. Aşa era. Uite că mutul se pregătea acum să se îmbrace. Curios însă. Nu părea de loc încântat de asta. Dimpotrivă. Faţa lui era chiar întunecată şi gânditoare. Uite, acum a apucat săculeţul şi a tras, hainele afară. Fotis a rămas ca o stană de piatră. De necrezut! Hainele erau chiar cele găsite de el în rugul de mure din pădure… Chiar hainele pe care le-a luat bunicul ca să le ascundă. Bine, dar cum nu se temea să le dea acestui om? Şi-a pierdut minţile? Au înnebunit toţi în noaptea asta?

Ofiţerul era acum gata. Avea şi cizme. Nu mai tremura. Nici nu-i mai clănţăneau dinţii. Părea calm, dar era într-una trist.

La un moment dat a întins mâna. A luat mâna bunicului şi i-a strâns-o tăcut, mult timp. Apoi a dat să plece, dar imediat s-a întors brusc şi l-a îmbrăţişat. Bătrânul Pascos l-a strâns şi-l bătea prieteneşte, cu durere şi duioşie, pe spate. După puţin s-au despărţit şi şi-au dus amândoi mâinile la ochi. După aceea, ofiţerul şi-a lipit călcâiele, a luat poziţie de drepţi, şi-a dus palma la

cozorocul chipiului şi – pe neaşteptate – mutul a căpătat glas, rostind foarte clar două cuvinte. Fotis nu le-a înţeles, pentru că erau într-o limbă străină. Totuşi erau cuvintele unui om care putea să vorbească.

Pa urmă, ofiţerul deschise uşa, îşi ridică gulerul şi se pierdu în furtună. Bunicului i se tăiară picioarele şi căzu pe roata morii, de parcă ar fi leşinat. Atunci Fotis, de la ferestruică, ţipă speriat:

— Bunicule! Bunicule!

Bătrânul Pascos tresări, ca şi când cineva cir fi tras în el cu puşca.

— Fotaki! strigă bătrânul, nedându-şi seama de unde vine ţipătul. Unde eşti? Cum ai nimerit aici la ora asta? Eşti înăuntru? De unde ţipi?

— Da. Aici sunt.

— Vino repede înăuntru! Asta-i bună! Vino înăuntru!

— Vin.

Bătrânul Pascos se repezi spre uşă.

Fotis plecă de la ferestruică, înconjură moara şi intră.

— Fotaki! ţipă din nou, înspăimântat. Ce cauţi noaptea pe ploaie?

— N-a venit pe aici Arghiris? întrebă Fotis, fără să-i răspundă. Hai? N-a venit?

— Arghiris? Care Arghiris?

— Arghiris Tulupas. Nu te face acum că nu-l cunoşti. Spune-mi, a venit?

Bătrânul se scărpină în barbă:

— Tu l-ai trimis?

— Da. Spune-mi… a venit?

— Ei, da, a venit. Dar ce treburi sunt astea pe care le faceţi voi în toiul nopţii? Cum de hoinăriţi de capul vostru prin noroi şi băltoace? Şi apoi… bine… a venit el… de ce-ai mai poftit şi tu?

— Am crezut că n-a venit.

— Ai crezut degeaba. Amândoi sunteţi nişte nebuni. Dar… unde ai stat ascuns? De unde m-ai strigat?

— Uite… de-acolo… de la ferestruică.

— Cuum? bunicul tresări şi se zăpăci. De la

ferestruică ai zis? Am auzit eu bine?

— Da, spuse Fotis încurcat. Dar ce are a face? E rău?

— Ce are a face, zici? O clipă. Şi… ia spune-mi nu cumva stăteai de mult acolo? Hai? Spune-mi. Stăteai de mult?

— Da, bunicule, zise Fotis înfricoşat. De ce te temi?

— Şi… nu cumva ai văzut ceva?

— Da, bunicule… Am văzut tot. Dar nu te speria. Îmi ţin gura.

Ce vrei să spui cu asta?

— Nimic, bunicule. Am văzut totul. Ce mai vrei să-ţi spun? Uite, îţi spun doar să fii liniştit. N-am să spun nimănui nimic. Dar spune-mi, dacă vrei, de ce a plecat omul ăsta? Şi unde se duce?

Bunicul se întristă din nou:

— La ai lui. Se duce să se predea Gestapoului.

— Vor să-l omoare?

— Ai ghicit, Fotaki. Aşa e. Au să-l omoare.

— Atunci de ce l-ai trimis? întrebă tulburat copilul. Bunicule! De ce-ai făcut asta? Nu ţi-a fost milă?

— Nu l-am trimis eu, fiule. Eu m-am dus şi i-am spus doar de afişele lipite pe ziduri şi garduri, de armata care s-a adunat în sat… şi de planul lor de a măcelări satul. Numai atât. Restul l-a făcut el singur. A vrut să se ducă să se predea aşa cum era, în zdrenţe. Dar eu i-am dat hainele lui. E mai bine aşa. E mai vitejeşte.

Fotis şovăi puţin, dar îl întrebă:

— Şi de unde ştiai toate astea, bunicule? De unde ai ştiut cine era omul ăsta? Şi de unde ai ştiut că uniforma era a lui?

— De, făcu bunicul. M-a ajutat puţin şi pe mine mintea.

— Păi… dacă ştie că o să-l omoare, de ce se duce şi se predă singur?

— Orice bărbat adevărat la fel ar fi făcut. La fel ar fi făcut şi tatăl tău. Da. La fel. Se jertfeşte el, dar scapă un sat întreg. Să nu uiţi niciodată, Fotaki, noaptea asta! Niciodată. Iar când, mai târziu, vor pleca toţi lupii şi se

liniştеşte lumea, să te duci în fiecare an cu prietenul tău Arghiris şi să aruncaţi flori pe locul unde a fost ucis. Şi acum străduieşte-te să ţii minte şi numele lui! Nu mi-l amintesc în întregime, dar îţi spun cât ţin minte.

— Cum se numeşte, bunicule?

— Genossen Karl.

— Care e, bunicule, numele mic? Genossen sau Karl?

— Genossen nu e nume… Genossen înseamnă frate, tovarăş… Numele lui de botez e Karl. Hai acum, du-te acasă, că maică-ta o fi înnebunit! Şi să nu se mai neliniştească. Spune-i că a scăpat tot satul. N-ai plecat încă? Hai, d, u-te că mai am o trebuşoară de terminat!

— Ce trebuşoară?

— Întrebi prea multe. Ştii? Poftim! Am să merg aici, mai sus, să închid stăvilarul. O să mă înece apele. Hai, pleacă!

— Lasă, bunicule!

— Ce „lasă”?

— Ştiu despre ce stăvilar e vorba. L-am închis eu.

— Vrei să pun mina pe toiag? Mi se pare c-ai făcut o năzbâtie în noaptea asta.

— Nicio năzbâtie, bunicule. Am înţeles doar că îi iubeşti tare mult pe muţi şi pe ciobani.

— Să-i spui maică-tii să te ţină încuiat în casă. Auzi? Tare mi-e teamă că ai să nenoroceşti pe cineva.

— Nu nenorocesc pe nimeni, bunicule!

— Ssst!

— Bine, bine. Mă duc.

Ploaia se potolise deja. Luna se depărta de nori şi se ducea să ţină tovărăşie stelelor. Fotis mergea spre sat fluierând o melodie pe care o inventase acum. Nu-i mai era de loc frig, deşi era ud până la piele.

La marginea satului se întâlni cu maică-sa care alerga ca o nebună spre moară. îl înşfăcă, îl lipi de piept, începu să-l pipăie, să-l sărute şi să plângă.

— Nu face aşa, mamă, îi spuse. Nu-i nimic. Nu-i nimic. Uite: m-am întors.

— Unde ai fost? Unde ai fost, copil rău! Cum m-ai

lăsat şi ai plecat? striga sfâşietor.

— Am fost la bunieu, mamă. Voiam să-i spun să fugă.

— Şi unde-i acum? Unde a fugit?

— La moară. A fost până mai la deal să aranjeze nu ştiu ce, dar acum s-a întors din nou la moară.

Din pieptul mamei a ieşit un oftat adânc:

— Deie domnul să ieşim cu bine din noaptea asta.

— O să ieşim, mamă, nu te teme. N-o să mai păţească nimeni nimic. Toate s-au aranjat.

— De unde ştii tu? întrebă curioasă mama.

— Le-a aranjat bunicul.

CAPITOLUL” XII

Ploaia a adus noroc. A spălat toate murdăriile satului, şi mai mult decât orice murdăriile de pe afişele acelea. Papară s-au făcut. Atârnau de pe garduri ca nişte păsări moarte.

Nimeni nu a aflat clar ce s-a întâmplat în noaptea aceea.

Adevărul s-a răspândit mult mai târziu. După vreo două luni. În noaptea aceea aşteptau toţi încordaţi să fie scoşi de prin case şi duşi afară la arie ca să-i împuşte.

Deodată a cântat un cocoş. Se lumina de ziuă. Toţi se apropiară de uşă şi traseră cu urechea. Nu se auzea nimic. Nu cumva cocoşul care a cântat era nebun? Nu cumva cocoşul a cântat de miezul nopţii?

Apoi ceva ca un tunet s-a auzit acolo, la orizont. Un tunet greu, de parcă s-ar fi rostogolit munţii. „Ne-a sunat ceasul, spuneau ţăranii, şi-şi astupau urechile”.

Dar cocoşii s-au auzit din nou. Şi chiar mai tare, mai mulţi laolaltă.

— Uite, ăsta-i sfârşitul lumii… au spus bătrânii. Sau sfârşitul lumii, sau sfârşitul nopţii. Haidem!

— Încotro? au întrebat ceilalţi.

— Afară. Aici ne turtesc acoperişurile.

S-au tras câteva zăvoare, s-au crăpat câteva uşi. S-au luat după ei câţiva câini; şi au început să urle unul la altul; plecau după hoinăreală. Atunci s-a auzit o împuşcătură. Apoi un tropot de cal, apoi bătăi în uşi şi strigăte bruşte. Dar ce, dracu'? Vorbeau greceşte criminalii ăştia?

Da, era adevărat, cel care bătuse în uşă vorbea în limba lor. L-au recunoscut cu toţii. Cine altul putea să fie? Vârcoiacul satului, Nolas Dalacas. Şi ce căuta? Asta o spunea chiar el, clar şi neruşinat:

— Haideţi, striga, părăluţele mele!

— Care părăluţe, mă creştinule? îl întreba lumea. Armata străină a plecat.

— Noroc bun. Mie-mi spui?

— Păi cui să i-o spun?

— Mie-mi spui, mă? Tocmai mie, care i-am gonit?

— Tu i-ai gonit?!!

— Te mai faci că nu înţelegi? Cu părul meu din cap am plătit ca să plece. Nu mi-a mai rămas o para în buzunar. Şi astea toate pentru cine? Hai? Ia spuneţi-mi şi voi? Dar n-o să mi-o spuneţi. De aceea lăsaţi-mă să v-o spun eu. Pentru sat. Da, oameni buni, pentru satul nostru drag. Şi acum, hai, număraţi-mi-i!

— Ce? au întrebat miraţi ţăranii.

— Ce?! Îmi faceţi acum pe mironosiţii? Banii, mă! Bănişorii care i-am plătit oştii străine ca să vă salvez. Hai, hai, nu vă faceţi cruce acum, că mă pot duce să-i aduc înapoi. Mă cunoaşteţi doar.

— Te cunoaştem foarte bine, dar nu avem nimic. Fă ce vrei.

Dalacas s-a făcut foc.

— Cine a spus „fă ce vrei"? Mă râiosule? Ai văzut tu că Dalacas n-a făcut tot ce-a vrut? Daţi-mi-i cu binişorul, ca să nu-i iau cu forţa, că atunci iau mai mulţi. Unu, doi, trei…

A lovit cu patul puştii într-o uşă care se găsea în faţa lui şi a dărâmat-o.

— Nu pe asta! au strigat ţăranii. Lipseşte stăpânul.

— Cum aţi spus? Lipseşte stăpânul? întrebă Dalacas

furios. Păi eu cine dracul sunt? Nu sunt stăpânul satului? Hai, ia spuneţi-mi? Sunt sau nu sunt?

— Hm, eşti, au răspuns câţiva fricoşi.

— Ei, păi dacă sunt stăpânul satului, nu pot să fiu stăpânul unei cocioabe? Daţi-vă în lături!

Împinse pe câţiva cu îmbrânciturі şi intră în casă. Peste puţin, ieşi ţinând în mână câteva bijuterii.

— Ia priviţi. Tâlharul! Cine ştie câţi ţărani a jupuit.

— Sunt vechituri, îi spuse un bătrânel. Lucruri sfinte. Amintiri de la strămoşi. Murea de foame omul, dar nu le vindea. Le ţinea amintire. Du-le de unde le-ai luat!

— Ssst! Taci, mă! Nu-s lucruri pentru cocioaba asta, Sunt pentru biserică. Acolo am să le duc. În casă se murdăresc. Ia deschide uşa, mă, tu care vorbeşti atât. Ai şi tu de astea acasă? Aşa-mi miroase.

— Am oasele mele. Asta am. Vino de le ia!

— Oasele tale? Hm. O să vedem.

L-a îmbrâncit la o parte şi a intrat în casă. După puţin, însă, a ieşit cu mâinile goale.

— Nu ţi-e ruşine, mă, ţie, mă şorogarule, să nu ai nici măcar o rămăşiţă sfântă în casă? Nicio amintire? Daţi-vă la o parte! Ia vino, tu, mă, aici! Veniţi cu toţii! O să-mi daţi banii? Dacă nu, sunteţi pierduţi. Am spus-o şi o repet.

Una câte una a luat la rând toate casele, le-a jecmănit de tot ce aveau mai de preţ şi a cărat acasă la el. Apoi s-a dus şi s-a tolănit în cârciuma lui Papariţis.

— Ia vino, măi Ermolai, îi spuse lui Papariţis. Toarnă-mi! Toarnă-mi că mi-e sete ca unei mârţoage neadăpate. Toarnă şi scrie!

— Păi mi s-au umplut catastifele, şi buzunarul tot gol îmi este.

— Atunci să nu le mai scrii. Mi le dai de pomană. Ca răsplată că am salvat satul.

— Tu? a tresărit Papariţis.

— Heei? Ermolai? Nu-mi fă pe mieluşelul, că-mi eşti vulpe. Tu ştii bine! Cine a salvat satul, mă? Poţi să-mi spui?

— Pot. Ofiţerul în carne şi oase.

— După câte văd, le-ai dibuit pe toate una câte una.

Şi cine, mă, a smuls ofiţerul din mâinile tâlharilor? Hai?

— De unde să ştiu eu?

— Lasă că ştiu eu. Vrei să ţi-l spun?

— Spune-l?

— Nolas Dalacas. Adică subsemnatul.

— Oh!… Am dat de dracu’.

— Cum adică?

— Adică văd că-ţi tremură mustăţile. Şi când îţi râde ţie mustaţa, nu te mai saturi de vin. Damigeana era plină şi acum, uite, e pe drojdie.

— Şi nu te bucuri?

— Ba ard. Numai melcii rid când ard. Eu când ard, plâng.

— Adică ce-ai fi vrut, măi nenorocitule, să ardă satul ca să poţi tu să cânţi? Eşti mare viperă, mă Paparâţis. Cu alte cuvinte, moara ta să meargă, restul poate să ardă. Ptiu!

Papariţis scheuna ca un căţel cotonogit. Şi-a lăsat capul în piept şi mormăia fără noimă nici el nu ştia ce.

— Ce vrei, fă Timiulo?

Într-adevăr, din uşă şi-a arătat nasul Timiula.

— Uzo! spuse aceasta. Dar să fie curat, nu cum îl botează Popotas.

— Stai, se auzi strigând Nolas de la masa lui. Uzo luat de la Popotas este curat ca lacrima. Curat ca şi el.

— Da… ştiu!

— Şi ce, crezi că nu-i aşa? Dacă nu eram noi doi, nici eu nu ştiu ce s-ar fi ales de satul ăsta…

— Eu ştiu, ar fi scăpat…

— Timiula! strigă Papariţis. Nu ţi-e frică de loc de domnul Nolas? Nu tremuri?

— Ba tremur… de scârbă. Na… dacă ţii neapărat să ştii totul.

— S-a dus, se plânse Papariţis. O s-o omoare.

— Asta şi aştept. Haideţi măi, vitejilor! Ieşi aici în faţa mea, mă pricopsitule. Tu cu puşca, iar eu cu scuipatul. Am să vă fac de două parale.

— Nu, miorlăi Papariţis. Fie-ţi milă de ea, Nolas…

— Eu mi-am mâncat mălaiul, mă mortăciune. Nu mi-e frică de nimic! auzi? De nimic! Numai de cei curajoşi mi-ar fi frică, dar ei lipsesc acum. Au luat drumul munţilor, şi eu am rămas aici.

— Taci! Taci! Taci, Timiulo, miorlăi, tremurând, Papariţis. Nu-l întărită. El, ăsta pe care-l vezi, a salvat ieri noapte tot satul. S-a dus la râpă, l-a găsit pe ofiţer, s-a luptat cu tâlharii, l-a luat din mâinile lor şi l-a adus aici. Aşa a salvat tot satul.

— Bre, bre, bre… Aşa, hai? Ia uită-te colo! Şi nu-i întrebi pe ce parte dormea când a visat toate astea? Mă, Papariţis, cu tărâţe te hrăneşte, asta mănânci. Care râpă, mă prăpăditule? Asta nu iese noaptea nici să-şi facă nevoile. Şi le face în tindă, de miroase de la o poştă, şi o să iasă la râpă?

Dalacas s-a ridicat de la masă, alb ca varul. S-a apropiat de Papariţis, şi-a înfipt unghiile în gâtul lui şi l-a strâns, gata să-l sufoce.

— Papariţis, îi spuse, fereşte-o, că altfel am s-o omor şi… Până acum nu mi-am pus mintea cu nicio femeie.

— Asta te împiedică, mă găinaţule? Poalele mele te împiedică? Atunci de ce nu te duci, mă, la Triarhis, care poartă pantaloni?

— Dacă aş şti unde este…

— A, asta te necăjeşte? Am să-ţi spun eu unde-i. Este la moara dărăpănată a lui Buhlas. Acum te duci?

— Nu! Ce-ai făcut! strigă Papariţis. Oh, s-a dus Spilios, o să-l omoare.

— Ha, ha, ha, râse uscat Timiula. Asta? Asta să se ducă la moara lui Buhlas? Acum n-o să iasă nici până în tindă, o să-şi murdărească odaia de dormit.

— Fereşte-o, Papariţis, altceva nu-ţi mai spun. Fereşte-o! Acum, rămâi sănătos.

A plecat ca un câine ce nu a apucat să muşte piciorul care l-a lovit. Papariţis s-a aşezat istovit pe un scaun.

— S-a dus Spilios… spuse deznădăjduit. O să-l omoare. Eşti o trădătoare, fă, o ştii?

— Gura! Tu ţi-ai găsit să mă înveţi? N-o să se ducă

nicăieri.

— Asta o ştiu eu. El n-o să se ducă nicăieri. O să trimită acolo jandarmi…

— Ştiu, dar dacă-l vor găsi acolo pe Spilios, să-mi radă mie mustăţile!

— Ah, ah, ah. Tu te joci cu focul, blestemato? Te joci cu focul şi crezi că nu te arzi? Du-te acum, mi-e frică de tine! Dar stai, nu ţi-am dat uzo. Pentru asta ai venit, nu?

— N-am mărunt la mine.

— Nu-i nimic, îmi dai când o să ai.

— Gura! Ia uite, mă, cine s-a găsit să-mi dea mie pe datorie! Umple-mi atunci sticla şi ia-ţi banii! De când te-ai făcut aşa de risipitor?

Papariţis luă sticla şi o umplu.

— De-aş şti pe cine cinsteşti cu uzo ăsta… Tu, una, ştiu eu, nu bei.

— Da’ ce, ştii tu că nu-mi place să trag la măsea?

— Mai sorbeai tu câte puţin, dar atunci te aveai bine <cu banii. Acum nu ai nici de mălai. Uite, îmi frământ capul să aflu pe cine cinsteşti…

— Vrei să-ţi spun eu?

— Ah, ce pustiu de bine ţi-ai face!

— Ei, află. Îmi cinstesc găinuşa, şi ouă ca o nebună.

— A… asta era? făcu Papariţis. De ce-ţi baţi joc de mine?

— Nu ţi-a plăcut, hai? Ai fi vrut să fie altcineva? Să te duci imediat şi să sufli în vreo ureche murdară?

— Eu? Dumnezeu să mă ferească. Pentru altceva fte-am întrebat.

— Pentru ce, ia spune?

— Uite, voiam să trimit şi eu o sticlă lui… lui Triarhis. Ai înţeles?

— Stai bine! Spilios n-are de-a face cu laşi ca tine.

— M-ai omorât.

— Atunci mă duc după popă. Ermolas, să ţii bine minte, Triarhis nu se împrieteneşte cu gunoaie ca tine. Fă-te mai întâi om, apoi, ieşi în drum şi spune la toţi: „Ei, cumetrilor, mă vedeţi, m-am făcut om. Admiraţi-mă”.

— Şi or să mă admire?

— Cum să nu! Or să pună şi câinii să te laude.

— Ah, Timiula! Niciun pic de milă nu ai de mine. Şi eu îţi sunt cel mai bun prieten. Dacă eu nu ţi-aş fi prieten adevărat, de unde ai avea tu acum cel mai mare secret?

— Oare secret?

— Uite, Dalacas a scris în catastifele lui o pagină întreagă cu nume. Cui vrea să i-o ducă, nu ştiu. Eu am citit-o pe furiş. E şi numele tău acolo. Şi chiar printre primele.

— Zău? Şi pe-al cui ai mai văzut?

— Eu? De unde vrei să ştiu?

— Laşule! îi strigă bătrâna.

— Am citit în grabă. Numele tău, în orice caz, este scris. 1 – Lasă-l pe al meu. Mie nu-mi poate face nimic. Al cui mai era acolo, dintre bărbaţi, vreau să spun?

— Dintr-al bărbaţilor? Mi se pare că nu am văzut niciunul. Da… ia stai… mi se pare că am văzut unul.

— Al cui? Zi repede.

— Al lui… Pascos… da, da, moş Pascos Damalas. Al nimănui altul.

— Şi eu îţi zic că ai văzut şi altele. Spune!

— Uite, mi se pare că am văzut şi numele lui Tulupas. Altul nu-mi mai amintesc.

— Spune, mă şacalule!

— A… da. L-am văzut şi pe-al lui Susamis. Şi altceva nimic. Poate şi pe-al lui Sasalas. Nimic altceva… Zău.

— Spune, mă, mai departe, că te rup în bucăţi!

— Pe nimeni altul. Numai pe al lui Xerostatis, a lui Gulimis… şi atât.

— Spune, mă bubă neagră!

— Nu mai ştiu altul. Dacă află Dalacas, mă spânzură. Era şi al lui Halalis, şi Hemelis… Nu mai ştiu de alţii, am terminat. Ai să mă salvezi acum?

— De cine să te-salvez, mă râmo, de Dalacas?

— Nu, de spânzurătoarea lui Dalacas m-am asigurat. Vreau să mă salvezi de spânzurătoarea lui Triarhis.

— Pui tu, mă, mutra lui Dalacas lângă Triarhis? Mă

pleavo! Fugi de lângă mine, că miroşi a mort. Pleacă, că mă umpli de viermi!

— Ai să mă salvezi? miorlăi în spatele ei Papariţis.

Bătrâna stătea în faţa lui, îndârjită ca o furtună.

— Ermolae… Bărbatul oare cere salvare de la o femeie nu-i bărbat, şi deci n-are nevoie de salvare. Eşti salvat…

— Cum sunt salvat? Spune repede cum…

Timiula îl privi batjocoritor:

— De cine te temi, mă, de găini?

— De găini? De ce să mă tem de ele?

— Pentru că numai ele sunt periculoase pentru tine. Pentru că numai ele mănâncă pleavă. Rămâi cu bine, spurcăciunea pământului.

— Vezi… vezi ce faci, spuse cu ciudă, m-ai omorât, iar acum mă laşi neîngropat şi pleci.

— Picioruşe ai, de ce nu te duci singur la cimitir? Până şi acolo vrei să te ducă altcineva?

— Timiula, lumea se scufundă, piere, şi tu fluieri.

— Nu se pierde lumea, mă, doar gunoaiele ei or să se piardă.

— Uite-o, pleacă de-a binelea. Pleacă, şi eu mă prăjesc pe grătar. Timiula… salvează-mă, pentru Dumnezeu, salvează-mă de judecata lui Triarhis.

— N-avea nicio grijă. Eşti salvat. Triarhis nu spânzură leşuri.

Lupul, atâta vreme cât este tânăr, se gândeşte numai ia oile pe care le va mânca, dar cum îmbătrâneşte se gândeşte la viermii care-l vor mânca.

Papariţis nu era nici bătrân, şi nici lup, şi nici de viermi nu se temea, pentru că el însuşi era un vierme. Din tot satul numai Papariţis ştia că Dalacas a plecat într-o

noapte cu calul. Ştia şi unde s-a dus, şi cu ce gând. Dar n-a spus nimănui nimic. Nimeni nu ştia nimic. Aşa credea Papariţis, dar s-a înşelat. Pentru că satul veghea. Cum au început primele împuşcături, toţi bărbaţii care erau pe lista lui Dalacas au dispărut.

Dar mai bine s-o luăm de la capăt. Într-o noapte, târziu, în pădure s-au auzit nişte împuşcături. Era linişte şi zgomotul împuşcăturilor s-a auzit clar. Imediat le-au răspuns câinii din sat. Câţiva săteni au tras perdelele şi au privit afară. Nişte umbre treceau pe drum, gâfâind.

Copiii au izbucnit în plâns, şi mamele le-au astupat gura cu palmele.

În clipa când s-au auzit primele împuşcături, Fotakis dormea adânc. Deodată a simţit lângă el răsuflarea mamei. Deschise ochii. Prin odaie se mişcau două umbre.

— Cine e? strigă. Mamă!

— Gura, mă, spuse umbra care era mai înaltă.

— Taci, dragul mamei, spuse şi mama. Trezeşte-te!

— Dar ăsta cine este? întrebă Fotakis, arătând spre umbra cealaltă.

— Am să-ţi trag una ca să vezi tu cine e „ăsta”.

— Tuşa Timiula? întrebă Fotakis, oarecum liniştit. Dar ce cauţi aici?

— N-am timp de fleacuri. Scoală-te!

— Scoală-te, sufleţelule, spuse şi mama.

— Unde mergem, mamă? întrebă Fotis din nou, neliniştit.

— Ssst! făcu Timiula. Ne calcă duşmanii satul. Mergem să ne ascundem.

— Ştiu eu unde ne putem ascunde bine. La moara lui Buhlas.

— Nu, dintr-acolo se aud împuşcăturile, zise mama. De asta tremur.

— De ce tremuri, mamă? să nu tremuri de loc.

— Ce-ai spus? întrebă mama nerăbdătoare.

— Am spus să nu tremuri. Moara e goală.

Timiula s-a înfuriat:

— Ia uite-i, s-au apucat de vorbă! Grăbeşte-te, măi, or

să te pună în frigare dacă te prind.

— Unde mergem?

— Ştiu eu o ascunzătoare pe care nu o găseşte nici dracul.

— Unde-i?

— Ssst! N-am să mă apuc acum să dau socoteală puştilor. Gata? Haideţi! Aruncaţi-vă ceva pe umeri că e cam umezeală acolo!

Au încuiat uşa şi au ieşit pe furiş din casă. Timiula mergea înainte, ţinând un opaiţ băgat într-o căldare.

— De ce l-ai pus acolo? întrebă Fotakis.

— Pe toate, mă, vrei să le ştii tu? Uite, ca să nu lu'

— Atunci de ce l-ai aprins?

— Rabdă şi ai să le afli pe toate la rândul lor. Acum taci!

Au intrat în curtea Timiulei. S-au dus până în fundul grădinii şi s-au oprit în faţa unor arbuşti deşi. Deodată, Timiula s-a aplecat, a găsit un cârlig şi a tras. Odată cu asta s-a deschis un chepeng, şi în fund a apărut o văgăună adâncă şi întunecoasă.

— Coborâţi! de ordonă cu adevărat Timiula. Luaţi aminte numai: să nu cădeţi pe trepte!

Timiula coborî ultima şi trase în urma ei capacul. Atunci răsuflă uşurată, îşi şterse nasul şi scoase din căldare opaiţul.

— Ai înţeles acum? îl întrebă pe Fotakis cu superioritate. Mie-mi plac vorbele, dar să fie sărate şi cu puţină minte. Vorbele goale sunt fân. M-ai înţeles?

— Nu, spuse băiatul…

— Cu atât mai bine.

— Acum tăceţi! Cu vorbă multă o să terminăm repede aerul şi o să murim. Economie.

Înţelepciune bătrânească.

Deodată Timiula rămase cu gura căscată. împuşcături dese au izbucnit dintr-odată. Dar erau de două feluri, ca şi cum se certau între ele.

— Blestematele! spuse Timiula. Asta miroase a război. Auzi, Constandula?

Dar mama nu vorbea de loc. Îi tremurau maxilarele. Şi ca să nu o audă Fotakis, îşi ţinea degetele în gură. Dar Timiula a observat-o.

— Auzi? Te-am întrebat ceva. De ce nu-mi răspunzi.

— A... a... aud.

— Dar ţie îţi olănţăne dinţii, Constandula, ce ai?

— Ni... ni... nimic... parcă-i război... cu adevărat război.

— Parcă până acuma n-a fost război? E drept că pe la noi a trecut doar, dar de simţit, cine nu l-a simţit...

Războiul afară continua. Cine trăgea? în cine? Nimeni nu ştia. Se gândeau că moara aia părăsită nu era de loc părăsită. Poate că era plină cu oameni înarmaţi, care au deschis focul împotriva celor care s-au dus să-l împuşte pe Triarhis.

Timiula, care avea mintea ascuţită, a tras concluzia că precis aşa stau lucrurile. De acolo a pornit totul.

Toată noaptea a durat războiul. Numai spre zori au amuţit toate puştile. Era şi timpul. Dacă n-ar fi încetat, ar fi explodat, atât erau de fierbinţi... Se zice că se întâmplă şi aşa ceva. Chiar dacă sunt de fier. Are şi fierul un sfârşit. Câteodată oboseşte, se înfierbântă şi se sparge.

Toţi erau curioşi să vadă dimineaţa cum arată lumea, după bătălia asta de azi-noapte. Aşteptau cu nerăbdare să se facă dimineaţă. Dar şi mai curioşi erau să vadă mutrele lui Nolas şi ale lui Popotas. După feţele lor ai fi aflat ce pagube au suferit stăpânii lor.

Timiula, din când în când, îşi scotea nasul printr-o gaură. „Nu încă”, spunea, şi şi-l trăgea din nou înăuntru. Dar deodată spuse: „Hai, au terminat! Afară!”

— Cum e afară? întrebă mama îngheţată.

— S-a luminat.

— Au plecat?

— Nu ştiu. împuşcăturile însă au amuţit. Dacă au şi plecat, cu atât mai bine. Uite, câinii s-au liniştit, cred că au plecat. Ieşiţi!

Au ridicat chepengul. Afară se luminase. Totul era cufundat în linişte. Numai din pădure ieşea un nor de fum.

— Ia priviţi peste pădure, s-a dus moara, i-au dat foc blestemaţii! Cine nu poate să bată măgarul, bate samarul, se zice.

— Nu înţeleg, spuse Fotakis.

— Bine faci. Noroc că înţelege maică-ta. Ai auzit, Constandula? Nu au găsit pe nimeni şi s-au răzbunat pe pietre. Dar cine bate pietrele, se bate pe el. Duceţi-vă acum acasă!

— Şi tu unde te duci? o întrebă palidă mama.

— Nu vă îngrijiţi de mine. Eu nu păţesc nimic.

— Totuşi ce vrei să faci? Nu te putem lăsa singură.

— Am să merg să văd ce mutră are Popotas. Tare bucuroasă o să fiu dacă i-o găsesc boţită. Tu, se adresă ea lui Fotakis, să nu faci niciun pas fără maică-ta. Să te ţii agăţat de fusta ei! Unde merge ea, să te duci şi tu, numai în foc să nu cazi.

— Nu sunt sugar, spuse Fotakis, fulgerând-o cu privirea.

— Ştiu. Tocmai de aia nu te las.

— Eu mă duc la prietenul meu, Popotas. Bun om. Dumnezeu să-i scurteze zilele… Dacă n-ar fi fost el, ar fi fost mai puţine rele în satul ăsta.

Fotakis o trase pe maică-sa să plece, pentru că îl cam încurcau vorbele Timiuiei. Dar ca să spunem adevărul, în fundul sufletului lui o admira. Ce cap şi ce curaj avea! Bărbat adevărat. Dar ce bărbat? Papariţis, care se zice că-i bărbat, pe lângă ea este frioos ca un iepure.

Cum aude o împuşcătură, face pe el de frică.

Trecând pe lângă cârciuma lui, Timiula bătu în uşă cu toiagul. Tăcere.

— Deschide, mă afurisitule, îi strigă. Eu sunt.

Papariţis crăpă puţin uşa:

— Ce vrei? o întrebă el rece.

¥ – Nu cumva a trecut pe aici omul ăla bun, Dalacas?

— Nu…

— Dai” pe unde hoinăreşte?

— Nu ştiu. La început a pornit-o spre Macracomi. Apoi poate o fi trecut şi pe la Moshocaria. Unui om bun

toate drumurile îi sunt deschise.

— De capul tău să se ţie aşa oameni buni. Şi cine a deschis focul aseară, mă?

— Salvatorii, care au venit să ne scape de toate necazurile.

— Hm, şi cu cine se luptau?

— Cu nişte târâie-brâu; şi-au părăsit casele şi au luat drumul munţilor. Tâlhari. Dar de ce mă întrebi? Eu, după cum ştii, nu ştiu nimic. Şi dacă ai venit după uzo, degeaba ţi-ai bătut picioarele; s-a terminat.

— Ştiu. De aia nici nu de tine am nevoie. Eu mă duc la Popotas, care nu tremură.

— Hm, hm…

— Ce „hm, hm”? Vrei să-mi spui că tremură şi el?

— Nu tremură, dar nici drept nu stă. Se vorbeşte că din moment ce tâlharii ăştia au prins curaj şi au ajuns până la moara lui Buhlas, cine-i mai împiedică să ajungă până în sat? Aşa zice şi Popotas; şi se tot plimbă şi scuipă, şi linişte n-are. Degeaba te duci la el, Timiula! E închisă prăvălia lui. Vino, dacă storc puţin damigeana curge vreo picătură. Mare beţivană-mi eşti, măi Timiula.

— Gura! Ia uite-te-l! Pentru băut îl cumpăr, mă?

— Păi pentru ce?

— Îl iau pentru reumatism, mă vierme.

— Aşaa?!! Atunci să-mi fie cu iertare. Nu-ţi mai dau nimic…

— Da. Chiar aşa. Păi cum? Ia spune-mi acum, ce se aude despre Triarhis?

— Bun om. Cineva din partea lui Nolas Dalacas e plecat chiar acum la Lamia după afişe cu fotografia lui.

— Ce fel de fotografii?

— Ştiu eu? Cât ştiu, atâta spun. Dacă aflu mai multe, am să spun mai multe, Se duc, cică, după fotografii de ale lui, să le lipească pe pereţi şi după asta, cică, kaput Triarhis. De unde să ştiu eu de ce? Omul, care ar fi putut să ne spună mai mult, lipseşte. S-a dus după fotografii, ţi-am spus.

— Cine-i omul ăsta? Nolas?

— De unde să ştiu eu?

— Mă lighioană, nu mi-ai spus că a plecat la Macracomi?

— Ştiu eu? Ce, parcă Lamia este departe de Macracomi? Dacă vrea, trece şi prin Lamia. Vezi, acum să nu spui toate astea pe undeva. Eu nu ţi-am spus nimic şi nici nu ştiu nimic. Îţi iei acum rachiul?

— Nu.

— Vezi ce zăbăloasă eşti? Totuşi mă tem de tine mai mult decât de Nolas.

— Şi de ce, mă javră? Mănânc oameni?

— Măcar de i-ai fi mâncat. Tu îi muşti, fără să-i mănânci. Mă tem de tine.

— Ce bine ai mai făcut, mă prăpăditule, de te temi?

— Niciunul.

— Ei, atunci nu te teme! Nu se atinge nimeni de tine. Dacă te ştii curat la suflet…

— Şi rachiul?

— Bea-l singur.

— Şi reumatismul tău?

— Nu mă mai doare. M-am tămăduit. Am văzut în ce hal eşti şi m-am vindecat.

Da, avea dreptate Papariţis. După fotografii se dusese Nolas la oraş. Şi încă ce fotografii. Mari cât statura lui. Cum le-a adus, s-a apucat imediat de treabă. Le lipea pe pereţi şi pe garduri cântând şi strigând:

— Vino, sărăcime! Vino să-ţi găseşti norocost. Primiţi galbeni şi vă faceţi gospodari. Şi odată cu asta, curăţaţi şi satul de-o lichea. Haideţi, că pierdem timpul!

Dar oamenii treceau nepăsători pe lângă el, neluând în seamă vorbăria lui.

— Îndrăzniţi, oameni buni! ţipa el de asurzea lumea. Aici e bogăţia şi pricopseala. Uitaţi-vă bine la chipul lui! Cu un singur cuvinţel, vă faceţi boieri şi curăţaţi şi satul de-o lichea.

— De care lichea, mă afurisitule? spuse ieşind ca din pământ bătrâna Timiula.

— A… ai venit? spuse Nolas, zâmbind mânzeşte. Bine

ai făcut.

— De care lichea spuneai, mă? continuă ea fără să răspundă.

— De care lichea? Păi ce, parcă are multe satul?

— Ai dreptate, mai mare decât tine nu are.

Nolas lăsă jos tinicheaua cu clei, o apucă de umeri pe Timiula şi o zdruncină bine:

— De câte ori, mă baborniţo, ţi-am spus să nu mă întăriţi?

— Jos labele!

— Până când am să rabd? Să vedem acum cine o să te scape din mâinile mele.

— Eu. Se auzi din spatele lui o voce groasă.

Nolas îi dădu drumul bătrânei şi se întoarse. Din spate îl privea cu scârbă nemărginită moş Paseos.

— A, tu-mi erai, moşule? spuse blând Nolas. Bine-ai venit! Chiar la timp ai picat. Vezi ce om bun sunt eu? Ştii ce fac acum?

— Ia să vedem. Nu înţeleg.

— Îţi curăţ neamul de murdării. Hai, dă şi tu o mână de ajutor.

Moş Paseos bătu cu toiagul în pământ.

— Tu, jegosule, vrei să cureţi acum murdăria?

— Uite şi altul care-şi caută naşul. Nu-i omor pe bătrânii neputincioşi, mă, de câte ori vrei să-ţi spun?

— Da' pe cine omori, mă? Pe tineri? Atunci mută-ţi gândul, nu mai sunt tineri în sat. Toţi au apucat drumul munţilor şi luptă cu tiranul. Vrei să-i găseşti? Lasă şesul: şi apucă urcuşul! Dar dacă nu te grăbeşti, aşteaptă-i mai bine aici. Cum? O să poftească şi pe aici. Bună ziua, Timiula!

— Las-o pe Timiula! urlă Nolas. Eu îţi vorbesc…

— Iar eu te privesc şi-mi astup nasul…

— A, aşa? Atunci mai rabdă puţin. O să am hârtia cu care o să-ţi vin de hac, moşule!

— Du-te, ad-o mai repede! Eu te aştept aici.

— Ei, uite, mă duc, şi se îndreptă spre cal.

— Psst! mă, tu, viteazule, nu scoţi şi pentru mine una? Hai, hai scoate-o, să nu te oboseşti de două ori. Şi eu

te aştept aici cu hârtia aia cu care vrei tu să ne ucizi…

— Aşaa? Atunci o să vedeţi voi, strigă Nolas, şi se urcă pe cal.

— Da, da, o să vedem, spuseră amândoi bătrânii, râzându-i în nas, vezi numai să nu întârzii, pentru că suntem cam bătrâni.

Nolas s-a făcut fum. Constandula a auzit tropăit de cal şi a ieşit să vadă ce se întâmplă. Când l-a văzut pe moş Pascos, s-a repezit la el neliniştită. În urma ei venea şi Fotis. N-au apucat nici să se salute. Ochii mamei au căzut pe afişul de pe gard şi, scoţând un strigăt deznădăjduit, căzu în braţele bătrânului. Timiula fugi imediat după apă. Numai Fotakis încremeni, cu ochii larg deschişi, în faţa fotografiei. Imediat ochii lui s-au umplut de lacrimi.

— Bunicule! strigă.

— Ce? Ce s-a întâmplat?

— De ce a leşinat mama? îl cunoşti pe omul din fotografie?

— Taci! Nu! strigă, trezindu-se, mama. Nu-i spune!

— Mamă, de ce? Spune, îl cunoşti?

— Nu. Nu-l cunosc.

— Atunci de ce ai leşinat?

Mama nu ştia ce să-i spună.

— Am auzit că vor să-l ucidă pe bunicul.

— Minţi! îi spuse băiatul jignit. Bunicule, spune-mi tu, de ce-l socotesc rău pe omul acesta din fotografie?

— Rău? Aur curat. Uite, asta-i.

— Aşa zic şi eu. Eu aşa îl cunosc…

— Cum?!! îşi holbă acum ochii şi moş Pascos. De unde-l cunoşti pe omul acesta?

— Ce vă pasă? Eu îl cunosc, şi gata.

— Ba nu-l cunoşti, ţipară cu toţii.

— Ei, şi eu vă spun că-l cunosc. Şi încă foarte bine. Este Tom. Prietenul meu cel mai bun.

— Oh, ce rău îmi este, spuse mama lui. Tom, aşa i-ai spus?

— Da. Poate că nu-l cheamă aşa, dar eu aşa l-am botezat. Îmi spunea că-i cioban, dar eu nu-l credeam. Auziţi, ştiu totul, să nu încercaţi să-mi spuneţi altceva…

— Ei, şi eu îţi zic că nu ştii tot, spuse moş Pascos.

— Nu! strigă ca nebună mama.

— Lasă, Constandula, îi spuse moş Pascos! Am să-i spun eu. Cred că a venit timpul. A crescut fiul tău, nu-l vezi? Fotakis, ciobanul ăsta este tatăl tău.

— Nu… se înecă mama. Ah… ce-ai făcut.

— Lasă, bine am făcut.

— T… tă… tăticul? spuse Fotakis, şi se aruncă în braţele bătrânului.

Îl săruta şi plângea. Şi o mângâia şi pe mama care tremura şi care era gata să leşine din nou.

Dar Timiula şi sosise cu apa.

— Da, Fotakis, continuă blând bunicul, e tatăl tău. Eşti mare de acum şi trebuie să ştii tot. Eşti Fotakis Triarhis, fiul lui Spilios Triarhis, care e mândru de fiul lui, pentru că şi-a ţinut cuvântul dat la moară. Ssst, taci, Fotakis, ştiu tot!

Să intrăm acum înăuntru! Şi să nu se teamă nimeni!

N-o să păţească nimeni nimic. Nici taică-tău. Dacă putea să-l prindă, nu l-ar fi pictat pe pereţi şi să dea galbeni pe capul lui. Bravo şi ţie, Timiula! Dar ce-mi văd ochii?

— Eu? Ia măsoară-ţi bine cuvintele, mă boşorogule!

— Bine, nu plângi, am greşit. Fluieri.

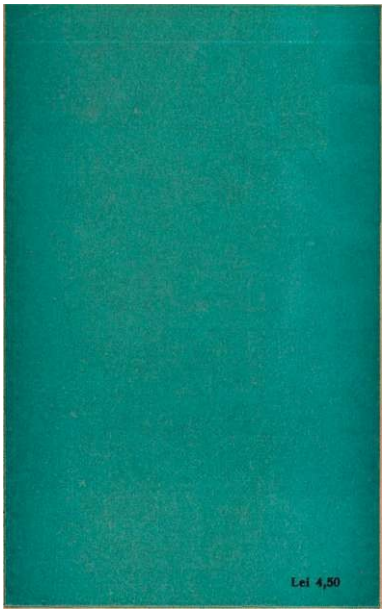
Lei 4,50